

”Tukipylväästä – Virtahepoon olohuoneessa”

Narratiivit sisarussuhteista perhehoidon
sijaissisarusten ja sijoitetun lapsen elämäntarinoissa

Marika Hirvensalo
*”Tukipylväästä – Virtahepoon
olohuoneessa”*
Narratiivit sisarussuhteista
perhehoidon sijaissisarusten ja
sijoitetun lapsen elämäntarinoissa
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityön maisteriohjelma
Kevät 2022

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: *”Tukipylvästä - Virtaheroon olohuoneessa”*. Narratiivit sisarussuhteista perhehoidon sijaissisarusten ja sijoitetun lapsen elämäntarinoissa

Tekijä: Marika Hirvensalo

Tutkinto-ohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 79 + 4 liitettä

Vuosi: 2022

Tiivistelmä:

Tutkimuksellani selvitin sijaishuollossa syntyvien sisarussuhteiden merkitystä kiintymyssuhteen ja perhesuhteiden neuvoteltavuuden kautta. Tuon esille tutkimuksessa perhehoidon sijaissisaruksen ja sijoitetun lapsen omat kokemukset. Tutkimukseni on laadullinen ja kohdentuu lastensuojelun sijaishuollon muodoista perhehoitoon. Tutkimukseni lähtökohta pohjautuu fenomenologiseen lähestymistapaan.

Tutkimukseni aineisto koostuu saman perhehoitajan sijaissisaruksen ja sijoitetun lapsen yksilöhaastatteluista. Haastattelut olivat puolisuorittuja teemahaastatteluja. Tuloksia olen käsitellyt teoriaohjaavan sisällönanalyysin ja teemoittelun kautta. Haluan tutkimuksellani tuoda esille perhehoidon sisarusten omia kokemuksia sisarussuhteiden merkityksistä sijaissisaruksen ja sijoitetun lapsen välillä. Lastensuojelun perhehoidossa syntyviä sisarussuhteita on tutkittu vähäisesti erillisenä aiheena, jonka vuoksi tutkimuksella halusin herätellä keskustelua sisarussuhteista perhehoitokodeissa sekä saada perhehoidossa asuvien sisarusten oma kokemus ja ääni kuuluviin.

Tutkimuksessani tuli esille, että sisarussuhteista puhuminen ja tunteiden huomioiminen muuttuneessa perhetilanteessa on jäänyt vähäiseksi perheissä. Tutkimus osoittaa sisarussuhteiden erilaisuutta ja monimuotoisuutta, tunne sisaruudesta vaihtelee *”Tukipylvästä – Virtaheroon olohuoneessa”*. Sisarussuhteen syntymiseen vaikuttaa kiintyminen ja sisarussuhdetta on mahdollista neuvotella. Sisarussuhdetta ei määrittele geenit, siihen ei voi pakottaa ja sisarussuhde tulee ansaita. Sijaissisaruus on merkityksellinen asia näkymättömyydestään huolimatta. Sisarussuhteissa tuen tarve perhekodin vanhemmilta, ja huomioiminen sosiaalityöntekijöiltä on oleellista kaikille perhehoidon sisaruksille.

Asiasanat: kiintymyssuhde, perhesuhteiden neuvoteltavuus, perhehoito, sijaissisaruus, sisaruus

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Perhehoidon satavuotinen perinne	4
2.1 Perhehoito lastensuojelun kontekstissa	4
2.2 Perhehoidon vaikutus perheiden ihmissuhteisiin	7
3 Perhehoidon sisarukset	11
3.1 Merkityksellinen sisarussuhde	11
3.2 Sijaissisarus sisarussuhteessa	14
4 Kiintymyssuhde sisarussuhteessa	21
4.1 Kiintymyssuhdeteoria	21
4.2 Kiintymyssuhdemallit	24
4.3 Kiintymyssuhteen merkitys perhehoidon sisarussuhteessa	26
5 Perhesuhteiden neuvoteltavuus	29
5.1 Perhesuhteiden moninaisuus	29
5.2 Vertaissuhteet ja niiden neuvoteltavuus	31
6 Tutkimuksen toteutus	35
6.1 Tutkimustehtävä	35
6.2 Aineisto ja analyysimenetelmä	37
6.3 Tutkimusetiikka	41
7 Kiintymyssuhteen merkitys perhehoidon sisarussuhteessa	44
7.1 Perhehoidossa syntyneet sisarussuhteet	44
7.2 Sijaissisarouden merkitys sisarussuhteeseen	48
7.3 Kiintymyssuhteen muodostumisen merkitykset perhehoidon sisaruksille	53
8 Perhesuhteiden neuvoteltavuus ja tuen tarpeet	58
8.1 Perhesuhteiden neuvoteltavuus perhehoidon sisarussuhteissa	58
8.2 Tuen tarpeet perhehoidon sisaruksille	63
8.3 Kiitollisuus, onni ja tulevaisuuden auttajat	67
9 Pohdinta	69
9.1 Yhteenvedo tuloksista ja pohdintaa	69
9.2 Tutkimuksen eettinen arviointi	70
9.3 Jatkotutkimustarve	72
Lähteet	74
Liite 1 Tutkimuslupa	
Liite 2 Haastattelurunko	
Liite 3 Haastattelupyynnön kirje	
Liite 4 Haastattelun suostumuskirje	

1 Johdanto

Perhehoito on historiassa sijaishuollon muodoista ensimmäinen (Joensuu 2018, 122), ja sillä on yli sadan vuoden perinteet (STM julkaisu 2017:25). Lastensuojelulain (LsL 417/2007) mukaan perhehoidon tulisi olla sijaismuodoista ensisijainen (Räty 2019, 478). Lapselle perhehoito nähdään hyvänä selviytymiskeinona (Laurila 2008, 2015), jossa lapselle tarjoutuu korvaava koti ja mahdollisuus eheytyä kiintymyssuhteen avulla (Heino 2017, 12).

Perhehoitokoti ei ole perinteinen perhemuoto (Hämäläinen 2012, 50) vaan erityinen, jossa perhesuhteiden monimerkityksellisyys korostuu (Kallinen 2018, 7). Kunnan sijoittaessa lapsen perhehoitoon, tulee perheestä julkinen koti (Kallinen 2019, 44; Enroos 2016, 224), ja perheen arki ei ole enää yksityistä ja omaa. Muutos vaikuttaa suuresti kaikkiin perheenjäseniin, myös oman perheen biologisiin lapsiin. Perheen omien lasten on tärkeää tiedostaa oma uusi rooli perheessä lapsena ja sijoitetun lapsen sijaissisaruksena. (Heino & Säles 2017, 14.) Perhehoito on erityistä ihmissuhteiden kannalta, koska siinä ollaan yhdessä 24 / 7. Ihmissuhteiden toimivuudella on suuri merkitys, ja niiden merkitys korostuu perhehoidossa. (Valkonen & Janhunen 2017, 20.)

Perhehoitoa lastensuojelun kentällä on tutkittu hyvin vähän, ja tähän voi osaltaan vaikuttaa suomalainen hiljaisuuden kulttuuri, ja lastensuojeluun liittyvät henkilökohtaiset kokemukset ovat edelleen arkoja aiheita (Eronen 2018, 101, 113). Kansainvälisissä tutkimuksissa nähdään perhehoidon kentällä olevan myös aukkoja. Perhesuhteita sijaishuollossa on Suomessa tutkinut lisensiaattitutkimuksissa muun muassa Leena Valkonen (1995) ja Paula Rautio (2004). Ensimmäinen väitöskirja lastensuojelun perhehoidosta on Kati Hämäläisen (2012 nykyinen Kati Kallinen), jossa sijoitetut lapset antoivat merkitystä kodilleen ja perhesuhteilleen. Kansainvälistä tutkimusta sijaishuollon kentältä perhesuhteista on Ruotsista Gunvor Anderssonin (1999, 2005), Australiasta Helen Gardnerin (1996) ja Elisabeth Fernandezin (2007) sekä Eileen Munronin (2001). (Hämäläinen 2012, 24–25.)

Sijaissisaruus on merkittävä asia sijoitetulle lapselle. Vaikka tämä tärkeä suhde on tunnistettu, vielä sijaissisaruksia ei huomioida tutkimuksissa tai perhehoidon käytänteissä riittävästi (Serbinsky & Shlonsky 2014, 101–114 & Valkonen & Janhunen 2016, 43). Tutkimuksissa on tuotu esille sijaissisarusten suuri rooli sijoituksen onnistumisessa, joten

sijaissisarusten huomioiminen on erityisen tärkeää edelleen. Hyvä sisaruussuhde tuo turvaa, kun taas kuormittava sisaruussuhde voi johtaa jopa sijoituksen katkeamiseen.

Tutkimuksellani haluan selvittää perhehoidossa syntyviä sisarussuhteita tutkimuskysymyksellä: *millaisia merkityksiä sijaissisaruudella on perhehoidon sisarussuhteissa?* Tarkentavina kysymyksinä tutkimuksessa ovat: mikä vaikuttaa perhehoidon sisarusten kiintymissuhteiden muodostumiseen? Millaisia merkityksiä kiintymyssuhteen muodostumiselle on perhehoidon sisaruksille? Miten perhesuhteiden neuvoteltavuus tulee esille perhehoidon sisarusten suhteissa? Tutkimuslupa (Liite 1) on saatu Varsinais-Suomen sijaishuoltoyksikkö Tammea hallinnoivalta Kaarinan kaupungilta.

Perheissä on nykyään paljon erilaisia sisarussuhteita. Sisko on sama sisko, vaikka lapsilla ei olisikaan biologista sidettä. Lasten välistä suhdetta organisoi sisarustunne, ei biologia. Aino Ritala-Koskisen (2001) mukaan sisarussuhde on normi, jota kohti pyritään, ja se vaatii sisarusten välien aktiivista ylläpitämistä. (Rannikko 2008, 162, 173.) Kiintymyssuhde on mahdollista muotoutua läheisen suhteen kautta myös perhehoidon sisarusten välille (Laurila 2019, 14).

Sijoitettujen lasten määrä on kasvanut Suomessa vuodesta 1992 lähtien (Tilastoraportti 23/2019, 9; Uusitalo 2019, 19–20.) Uusimman tilastoraportin (19/2021) mukaan vuonna 2020 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli 19 086, joista perhehoidossa oli 8164 ja ammatillisessa perhekotihoitossa 1582. Tutkimusaiheeni on tärkeä sijoitettujen lasten ja perhehoidossa asuvien lasten ja nuorten määrän kasvaessa.

Aihe on ajankohtainen ja merkittävä myös yhteiskunnallisesti. Sisarussuhteiden tarkastelu sijaishuollossa on tärkeää, ja siihen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen ja ymmärtäminen on merkittävää niin sijoitetulle lapselle kuin sijaissisarukselle. Sosiaalityötä tekeville tärkeää ammatillisesti ymmärtää perhehoidossa syntyvät erilaiset ihmissuhteet, kiintymyksen ja perhesuhteiden neuvoteltavuuden kautta. Henkilökohtaisesti tutkimusaihe on tärkeä, koska olen sijaissisarus. Sisarussuhteet ovat muotoutuneet jokaisen sijoitetun lapsen kanssa erilaiseksi.

Tutkimuksellani haluan tuoda esille perhehoidon sisarusten omia kokemuksia syntyneistä sisarussuhteista kiintymyssuhteen ja perhesuhteiden neuvottelevuuden kautta. Tutkimuksessani johdannon jälkeen luvussa kaksi käsittelen perhehoitoa lastensuojelun kontekstissa, ja perhehoidon vaikutuksista ihmissuhteisiin. Sisarussuhteen merkityksellisyyttä ja sijaissisaruutta sisarussuhteessa otan esille kolmannessa luvussa.

Neljännessä luvussa tarkastelen kiintymyssuhdetta ja sen merkitystä perhehoidon sisarusuhteessa. Muuttuneita ja moninaisia perhesuhteita sekä vertaissuhteiden neuvottelevuutta tuon esille viidennessä luvussa.

Tutkimuksen toteuttamista, tutkimustehtävää, aineiston analyysia ja etiikkaan liittyviä kysymyksiä mietin luvussa kuusi. Tutkimukseni tuloksia olen analysoinut lukuun seitsemän ja kahdeksan teorian ja aineiston vuoropuhelun kautta. Tutkimuksen lopussa luvussa yhdeksän yhteenvetoa tuloksista, jatkotutkimustarpeet ja arvio tutkimukseni eettisestä onnistumisesta.

2 Perhehoidon satavuotinen perinne

2.1 Perhehoito lastensuojelun kontekstissa

Lastensuojelun perhehoito nähdään ensisijaisena lapsen sijaishuollon muotona (Lastensuojelulaki 50 § (417/2007); Rätty 2019, 478; Joensuu 2018, 124; Araneva 2016, 304), ja siitä säädetään perhehoitolaissa (263/2015). Lapselle pitkäaikainen perhehoito on hyvä tuki selviytymiseen (Laurila 2008, 105), mutta perhehoidon ensisijaisuus ei ole automaatio, vaan se arvioidaan jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti (Araneva 2021). Lapsilla on oikeus perheeseen ja perhehoidossa lapsi on keskiössä (STM julkaisu 2017:25). Perhehoito on sijaishuollon muodoista ensimmäinen (Joensuu 2018, 122), ja sillä on yli satavuotiset perinteet (STM julkaisu 2017:25).

Lastensuojelulaki (LSL 32 §) korostaa sukulaissijoituksen mahdollisuutta, jossa hyötynä nähdään perheidentiteetin jatkumista, parempaa yhteydenpitoa muihin sukulaisiin ja kasvamista omassa etnisessä ja uskonnollisessa vakaumuksessa. Suomessa sukulais- ja läheisverkosto kartoitetaan lapsen tilanteen selvittelyn aikana. (Hämäläinen 2012, 18.) Kansainvälisesti esimerkiksi Skotlannissa ja Isossa-Britanniassa on sukulaissijoitusta pidetty pysyvimpänä vaihtoehtona ja nähty tärkeänä yhteys sukulaisiin, vaikka yhteydenpito omiin biologisiin vanhempiin olisi mahdotonta ja vaikeaa. (Thoburn 2007, 504; Sallnäs ym. 2004, 144.)

Perhehoidossa järjestetään lapselle huolenpito perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona (Perhehoitolaki 3 §) ja perhehoitajia kutsutaan sijaisvanhemmiksi. Ammatillinen perhehoito on yksityisten sosiaalipalvelujen luvan varaista toimintaa (Perhehoitolaki 4 §). Omassa tutkimuksessani käsittelem perhehoitoa lain 3 § mukaisena eli toimeksiantosuhteisena toimintana, jossa kunta tekee sopimuksen perhehoitajan kanssa. On lasten etu, että on erilaisia perheitä (Heino 2017, 12).

Perhehoitolaki määrittelee muun muassa perhekodin olosuhteita (5§), perhehoitajan kelpoisuutta hoitajaksi (6§), perhekodissa hoidettavien määrää (7§), perhehoitajan koulutuksesta ja tuesta (15 §) ja perhehoidon valvonnasta (22§). Perhehoitolaki määrittelee lastensuojelun perhehoidon lisäksi myös muun muassa vammaisten ja iäkkäiden ihmisten perhehoitoa. Lainsäädäntö ei tunnista sijaisalkuisia liitteitä esimerkiksi perhekodista

käytetään usein nimitystä sijaisperhe, perhehoitajista käsitettä sijaisvanhempi ja perhekodin kaikista lapsista voidaan käyttää käsitettä sijaissisar (THL 6/2021, 3).

Perhehoitolaki voidaan nähdä yleisesti säätelevänä lakina, mutta lastensuojelulaki ohjaa lastensuojelun perhehoitoa. Mirjam Araneva (2021) näkee lastensuojelun perhehoidon olevan näiden kahden lain loukussa. Perhehoidon tilanne on lainsäädännön näkökulmasta epäselvä ja sekava. Perhehoitajille kaivataan myös enemmän laintuntemusta. Lastensuojelulaki määrittelee perhehoitajan, lapsen, huoltajan ja sosiaalityöntekijä oikeudellisen aseman sijaishuollon aikana. Lasten asemaan ja oikeuksiin perhehoitolaki ei vaikuta millään lailla. (Araneva 2021.)

Perhehoidon merkitys on korostunut lastensuojelulain muutoksen myötä 25.2.2011, jolloin perhehoidosta tuli ensisijainen sijaishuollon muoto laitoshuoltoon nähden. Mutta Suomessa perhesijoituksia tehdään edelleen vähemmän kuin muissa pohjoismaissa. Tähän on nähty yhtenä syynä muun muassa huostaanoton tapahtuminen vasta, kun ongelmat ovat jo kasvaneet suuriksi. (Hämäläinen 2012, 17.) Lapsilla on oikeus kasvaa perheessä, on se sitten syntymä-, sijais- tai adoptioperhe. Suomessa valitettavan usein huostaanotettu pienikin lapsi joutuu pitkäksi aikaa laitoshuoltoon ennen perhehoitopaikan löytymistä. Mitä pienemmästä lapsesta kyse, niin sitä nopeammin tulisi toimia. Kiintymyssuhteita ei voi varastoida, ja lapsella on oikeus kiintyä häntä hoitaviin ihmisiin. (Tervonen-Arnkil 2008, 149.)

Perhehoitoa ei nähdä myöskään täysin ongelmattomana, ja sijoitus voi katkea erinäisistä syistä. Sijaisvanhemmat voivat keskeyttää sijoituksen kurinpitoon liittyvistä ongelmista johtuen, nuori itse voi karkailla ja ei halua palata takaisin tai sosiaalityöntekijät voivat katkaista sijoituksen esimerkiksi, jos tulee epäilyä lasten kaltoinkohtelusta. Sijoitukset katkeavat useammin nuorilla, ja herkemmin tytöillä kuin pojilla. (Höjer 2007, 81; Sallnäs ym. 2004, 143–144.)

Suomessa on perusoletus, että lapsen sijoitus perhehoitoon on väliaikaista ja sitä tulee arvioida vuosittain (Hämäläinen 2012, 17). Kiintymyssuhde vaarantuu perhehoidossa, kun pidetään toistuvasti ja valheellisesti yllä vanhemman taistelua lapsestaan. Lapset kotiutuvat kuitenkin harvoin sijaisperheestä takaisin vanhemmilleen. Antti Joensuu (2018) on tuonut vahvasti esille, että sijaishuollon toteuttamista tulee tarkastella enemmän tutkimusevidenssiin pohjautuen, koska lapsen suojelun tulee olla lastensuojelun perustehtävä. (Joensuu 2018, 122–123). Lasten oikeus suojeluun on lasten erityinen

ihmisoikeus ja se on painavampi kuin lapsen yhteydenpito-oikeus tai vanhemman perhe-elämän suojaja, minkä vuoksi ne syrjäytyvät, mikäli niitä ei voida toteuttaa niin, että se olisi lasten kannalta turvallista tai jos ne vaarantaisivat lasten oikeushyvä, sijaishuollon toteutumista tai siihen liittyvää hoitotehtävän toteutumista. (Araneva 2016a, 181–182.)

Jari Sinkkonen ja Mirjam Kalland näkevät perhehoidon hyvänä vaihtoehtona ja ovat tuoneet esille sen varovaisuuden, mikä liittyy sijoitetun lapsen paluuseen biologiseen perheeseen. Sinkkonen ja Kalland ovat kysyneet, onko kyse vanhempien vai lasten oikeuksista? Onko lapsen mielenterveyden ja kehityksen tukemisen hintana biologisen vanhemman tukeminen? (Kalland 2011, 210). Lastensuojelun periaatteita tutkinut Johanna Hurtig (2003) on esittänyt humanistisen ihmiskäsityksen pohjalta, kun luotetaan ihmisessä olevan hyvää, se voi johtaa pahan suojelemiseen (Hurtig 2003, 21).

Lastensuojelun sijoituksissa nähdään tärkeänä elementtinä sijoituksen pysyvyys. Pysyvyydellä tarkoitetaan lapsen pysyviä suhteita hänestä huolta pitäviin aikuisiin, mutta myös on kyse kasvuympäristön pysyvyydestä. Pysyvyyden merkitys muuttuu lapsen kasvaessa. Pysyvyyden ja kiintymyssuhde ajattelun kautta on esimerkiksi Englannissa lähdetty tukemaan lasten adoptointia sijaishuollon muotona tutkimuspohjaisin perustein. (Pösö 2015, 19–20.) Samanlaista liikettä on ollut myös Suomessa nähtävissä.

Adoptiolakia on muutettu Suomessa 2012. Laissa määritellään tarkemmin nykyään adoptoidun lapsen ja syntymävanhempien yhteydenpito-oikeudesta. Tämän nähdään madaltavan adoption ja perhesijoituksen välistä raja-aitaa. Tästä vahvan kannanoton on tehnyt Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä Lastensuojelun käsikirja, joka on tehty lastensuojelun ohjeistusta varten. Näillä sivuilla adoptiota kuvataan yhtenä sijoitusvaihtoehtona.

Tulevaisuuden haasteina on pysyvän sijoituksen ajatus, ja on kyse merkittävistä asenteellisista ja ajatuksellisista suunnanmuutoksesta. Pysyvä sijoitus haastaa ihmiskäsitystä ja sitä millaisia odotuksia asetetaan biologisten vanhempien muutokselle ja miten se suhteutetaan lapsen pysyvyyden tarpeisiin. Lastensuojelun monitieteisen tutkimuksen rinnalle tarvitaan siis keskustelua ihmiskäsitysten pohjalla olevien arvojen puntarointia ja esiintuomista. Nämä eivät ole koskaan yksinkertaisia asioita lastensuojelussa. (Pösö 2015, 16–21.)

Sijaishuollossa elävä lapsi on aina erityinen lapsi, jonka oikeuksista on huolehdittava sijaishuollon aikana tarkasti. Sosiaalityöntekijän on tärkeää pysähtyä ja tarkastella lasten

asioita suuremmissa mittakaavassa. Erityisen tärkeää ja keskeistä on järjestää lapsille turvallinen ja asianmukainen sijaishuolto. Työ on sosiaalityöntekijälle vaativaa. On huomioitava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen, YK:n lasten oikeuksien yleissopimus (Saastamoinen 2016, 164–165) ja kansallinen 23.2.2021 Suomessa julkaistu lapsistrategia, jossa huomioidaan myös lapselle tärkeät vertais- ja läheissuhteet. (Valtioneuvoston julkaisu 2021:8.) Kokeneellekin sosiaalityöntekijälle on perhehoidossa vaikeaa kerryttää oppimista, koska työ perhehoidon tilanteissa on niin tapauskohtaista ja monimutkaista. ”Oikeaa” ratkaisua ei helposti ole löydettävissä ja tilanteiden ennustaminen on vaikeaa. (Laurila 2019, 33.)

Vuonna 2021 on julkaistu ensimmäinen terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisema valtakunnallinen ohjeistus perhehoitoon, jossa nostetaan esille myös perhehoidon biologisten lasten hyvinvoinnin vaikutus sijoitettuun lapseen. Valtakunnallisella perhehoidon ohjeistuksella halutaan kuntien yhdistävän ohjeistuksiaan, jotta yhdenvertaisuus lapsilla ja nuorilla lisääntyisi ja pystytään vastaamaan jokaisen lapsen yksilölliseen tarpeeseen. Ohjeistuksessa nostetaan esille perhehoidossa asuvien kaikkien lasten tuen tarve ja oikeudet. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos pitää tärkeänä perhehoidon kokonaisuuden järjestämistä kuntapohjaa laajemmalla tasolla. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen ohjeistus perhehoitoon 1.1.2023 palveluita pystytään yhdenvertaistamaan. (THL 6/2021, 2–3). Lastensuojelun perhehoitoon ei ole tehty kansallista strategiaa eikä toimenpidesuunnitelmaa.

2.2 Perhehoidon vaikutus perheiden ihmissuhteisiin

Perhehoitokoti ei ole perinteinen perhemuoto (Hämäläinen 2012, 50) vaan erityinen perhemuoto, jossa perhesuhteiden monimerkityksellisyys korostuu (Kallinen 2018, 7). Kunnan sijoittaessa lapsen perhehoitoon, tulee perheestä julkinen koti (Enroos 2016, 224) ja perheen arki ei ole enää yksityistä ja omaa. Muutos vaikuttaa suuresti kaikkiin perheenjäseniin, myös oman perheen biologisiin lapsiin. Perheen omien lasten on tärkeää tiedostaa oma uusi rooli perheessä lapsena ja sijoitetun lapsen sijaissisaruksena. (Heino & Säles 2017, 14.)

Perhehoito on erityistä ihmissuhteiden kannalta, koska siinä ollaan yhdessä 24 / 7. Ihmissuhteiden toimivuudella on suuri merkitys ja niiden merkitys korostuu perhehoidossa.

Perhehoidolla on tutkimusten kautta nähty olevan erilaisia vaikuttavia elementtejä. Vaikuttavaksi perhehoidon tekee salliva, kannustava ja turvallinen perheen ilmapiiri. Perhehoidossa nähdään tärkeäksi lapselle mahdollisuus pitää kontaktia omiin vanhempiin, sisaruksiin ja muihin läheisiin perhehoitokodin ulkopuolella. Ihmissuhteita syntyy myös perhekodin toisten sijoitettujen lasten ja perheen omien biologisten lasten kesken. (Valkonen & Janhunen 2017, 20.)

Ihmissuhteet ovat elintärkeitä, koska elämä rakentuu näiden suhteiden kautta. Jussi Sudenlehti (2018) muistuttaa ihmissuhteiden huomioisen ja niiden merkityksen ymmärtämisen ihmisen kaiken hoidon ja elämän aikana. Ihmisellä on mahdollisuus kehittyä näiden vastavuoroisten ihmissuhteiden kautta. Sudenlehden mielestä lastensuojelussa puhe ihmissuhteiden merkityksestä jää vielä vähäiseksi, vaikka erilaisten suhteiden puutteet ovat yhteinen piirre lastensuojelun asiakkaille. (Sudenlehti 2018, 49–51.)

Ihmissuhteet ja vuorovaikutuksen laatu määrittävät lapsen kokemusta omasta kasvuympäristöstään ja lapsuudestaan. Systemisesti ja organoidusti työskentelevät lastensuojelun ammattilaiset kiinnittävät enemmän huomiota lasten hyvään kohtaamiseen ja vuorovaikutussuhteisiin. Näiden kautta sosiaalityöntekijät pystyvät vastaamaan perhehoidon kaikkien osapuolten kokonaisvaltaisiin tuen tarpeisiin. (Lahtinen & Männistö & Raivio 2017, 19–20.)

Perhehoidon ihmissuhteiden onnistumiseen vaikuttaa sosiaalityöntekijän mahdollisuus käyttää moniammatillista asiantuntemusta ja aikaa tulee olla työskentelyyn kaikkien perhehoidon osapuolien kanssa. Kulmakivinä perhehoidon osaamisessa pidetään riittävää osaamista, ihmis- ja kiintymyssuhteiden tuntemista, traumatietoisuutta, kehitysviive ja neuropsykiatrista osaamista sekä ymmärrystä perhehoidon haasteista ja arjesta. Hyvän työntekijän nähdään omaavan lapsen kuuntelemisen taito, ja perus- ja ihmisoikeuksien hahmottaminen ja niiden toteuttaminen. Sosiaalityöntekijän on hyvä yhdessä perhehoitajan kanssa pitää huolta, että kaikkien lasten oikeudet perhehoidossa toteutuvat. Kaikkien perhehoidon sisarusten hyvä vointi on myös sijoitetun lapsen etu. (THL 6/2021, 20–21.)

Lastensuojelussa huostaanotto on vahva interventio perheeseen, jossa puututaan yksityisinä pidettyihin perheen asioihin (Pösö 2007, 65). Huostaanoton myötä lasten perhesuhteet ja koti muuttuvat. Perhesuhteilla on suuri merkitys, on kyse sitten biologisesta perheestä, sijaisperheestä tai jostakin muusta perhemuodosta. Hämäläinen (2012) on tutkimuksessaan korostanut lasten kuulemista perhesuhteissa ruotsalalaisen Gunvor Anderssonin (2005)

tavoin, jotta saadaan lastensuojelusta reflektiivisempää. Lapsia kuulemalla tavoitetaan perhesuhteiden tärkeys ja merkitys perheissä. (Hämäläinen 2012, 14; Andersson 2005, 54.)

Perhehoitokodit ja –perheet ovat keskenään erilaisia. Perhehoitokoti voi olla sukulaisperhe tai ei. Perheessä voi olla biologisia lapsia tai sitten ei. Perheitä voi olla niin sanottuja tavallisia kahden vanhemman perheitä, yksinhuoltajaperheitä, maahanmuuttajaperheitä, uusperheitä ja kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman perheitä. Tyypillisin perhehoitokoti on sijoitetun lapsen suvun ulkopuolinen perhe, jossa perhehoitokodin lapset ovat monesti vanhempia. Asennoituminen sijoitettuun lapseen on enemmän adoptiotyypistä kuin ammatillista. (Laurila 2019, 4.)

Perhehoitokodeista on pulaa, ja perhehoito näyttäytyy mediassa myönteisessä valossa. Anja Laurila (2019) on pohtinut, että annetaanko perhehoidosta liian ruusuista kuvaa. (Laurila 2019, 4.) Perhehoitajana toimiminen on haastavaa (Höjer 2001, 186; Valkonen 2008, 105; Laurila 2019, 7), mutta yleensä myös palkitsevaa. Perhehoitaja iloitsee lapsen kehittymisestä ja kiintymisestä. Perheitä valmennetaan tehtävään tällä hetkellä jo hyvin, mutta silti todellisuus voi yllättää perheissä. Sijoitettu lapsi tulee kriisin keskeltä, traumatisoituneena uuteen perheeseen. Sijoitettu lapsi ei muuta ja iloitse uudesta perheestä vaan suree oman biologisen perheen menetystä.

Laurila (2019) korostaa, että perhehoito on erityistä, sijaisperhe ei ole tavallinen perhe. Perhehoidossa ei olla tavallisia vanhempia tai sisarusia. Tavallisessa perheessä ei mietitä, että halutaanko jatkaa vanhemmuutta tai haluanko luoda sisarussuhdetta sijoitettuun lapseen. Tavallisissa perheissä lapset eivät myöskään nosta syytteitä syystä tai syyttä. Lapset eivät karkaa kotoa tai katkaise välejä. Perhehoitajaksi ei voi lähteä pelkän empatian ja säälön kautta. Se ei kanna välttämättä pitkälle lasten aiheuttaessa negatiivisia tunteita. (Laurila 2019, 8–9.) Leena Valkonen (2008) tuo esille myös sen erityisyyden mikä liittyy perhehoitoon, mutta näkee, että ei ole kyse erityisvanhemmuudesta vaan on kyse vanhemmuuden painotusten muuttumisista erityisiksi lasten tarpeiden mukaan (Valkonen 2008, 105).

Tullessaan lapsi voi olla niin sanottu ylikiltti, surutyö alkaa myöhemmin ja perhehoidon vanhempia koetellaan. Lain mukainen sijoituksen väliaikaisuus saattaa estää perheytymistä ja kiintymyssuhteiden syntymistä. Ja toisaalta on myös se toinen puoli, että on kiinnytty sijaislapsen vahvasti ja sijoitus päätetään. Perhehoitoon tulevilla on monesti erilaisia tarpeita, joihin voi olla vaikeaa vastata. Lapsen kotiutuminen uuteen perheeseen on

yksilöllistä, ja lapsi voi kokea vielä kahdenkin vuoden päästä syntymäperheen ensisijaiseksi. Myöhemminkin monesti biologinen perhe pysyy tunnealueen valinnoissa ensimmäisenä, mutta huolien kuuntelijat ovat uudesta perheestä, sijaisvanhemmat ja sijaissisarukset. (Laurila 2019, 10–11.)

Onnistunut sijoitus alkaa jo sijoituksen valmistelusta. Perhekodin tulee turvata juuri kyseiselle lapselle turvalliset olosuhteet ja myönteinen henkinen ilmapiiri. Erityinen huomio tulee kohdistaa perhehoidon ihmissuhteisiin, perhehoitajan mahdollisuuksiin vastata sijoitetun lapsen tarpeisiin lapsen edun mukaisesti. Perhehoitolain 88 § mukaan on selvitettävä kaikkien perhehoidossa asuvien mielipide, että hyväksyvätkö perheen biologiset lapset ja jo aiemmin sijoitetut lapset uuden tulevan perheenjäsenen. Tasa-arvoisen aseman syntymiseen kaikkien perheenjäsenten välille perhehoidossa vaatii tarkastelun kaikkien lasten näkökulmasta. (THL 6/2021, 23.)

Sijoitetuilla lapsilla on oikeus saada hyvin valmennettu perhehoitaja, joka pystyy hänen tarpeisiinsa vastaamaan (THL 6/2021, 34). Lastensuojelulain 54 § mukaisesti tulee turvata sijoitetulle lapselle turvalliset, tärkeät ja jatkuvat ihmissuhteet. Myös erityinen huomio tulee kiinnittää lapsen sisarussuhteisiin. Lapsen tulee saada itse määritellä, ketkä ovat hänen läheisiään. Lastensuojelun asiakassuunnitelmaan tulee kirjata lapsen yhteydenpidot läheisiin ihmissuhteisiin (LSL 30 § 3 mom.).

3 Perhehoidon sisarukset

3.1 Merkityksellinen sisarussuhde

Sisarussuhde on yksi tärkeimmistä suhteista elämässä, ja se nähdään olevan yksi tärkeimmistä suhteista myös lastensuojelun piirissä oleville (Serbinsky 2017, 131). Sisarussuhde on perhesuhteista äiti-lapsisuhteen jälkeen toiseksi yleisin (Rotkirch 2014, 188). Sisarussuhteet muotoutuvat yhteisen kokemuksen ja taustan kautta (Ainsworth 1989, 715), ja ne voivat muotoutua elämän pisimmäksi suhteiksi (Kaulio & Svennevig 2008, 8; Rannikko 2008, 12; Säles 2021, 4). Sisarussuhde ohjaa itseluottamuksen ja minäkäsityksen syntyä, ja antaa merkittävän roolin nuoren tai lapsen kasvamisessa (Mota & Matos 2015, 104). Suhteesta saa läheisyyttä, apua ja emotionaalista tukea (Säles 2021, 4).

Länsimaisista lapsista noin 80 prosentilla on sisaruksia. Judy Dunn (2007) on avannut sisaruuden merkitystä ja käsitystä, ja voidaan katsoa, että sisaruuskäsite pohjautuu hänen tekemään työhön. (Dunn 2007, 309.) Kandidaatintutkielmassa tutustuin sekä kotimaiseen että kansainväliseen sisarustutkimukseen. Perhehoidossa sisarussuhteesta kansainvälistä tutkimusta ovat tehneet muun muassa Sarah Serbinski (2017), Catarina Mota ja Paula Matos (2013, 2015) ja Lena Hedin (2014). Suomessa perhehoidon sisarussuhteita ei ole tutkittu väitöskirja tasoisesti, mutta sisaruudesta tutkimustietoa löytyy esimerkiksi Kati Kallinen (2018), Kati Hämäläinen (2012), Ulla Rannikko (2008) ja Pia Kaulio ja Hanna Svennevig (2008). Sisarussuhteiden tärkeys nousee näissä kaikissa tutkimuksissa esille.

Kati Hämäläinen on väitöskirjassaan tuonut esille lastensuojelun perhesuhteiden tutkimuksen tärkeyden (Hämäläinen 2012, 11), ja sisarussuhteiden tutkimus on tärkeää perhekokonaisuuden tutkimuksen rinnalla, (Furman & Buhrmester 1990, 1387 ja 1985, 448) koska sisarussuhteiden merkitysten tarkastelu on jäänyt lapsipuolen asemaan (Kaulio & Svennevig 2008, 11). Sisarustutkimus nähdään antoisana ja hyödyllisenä, koska sisaruksia voidaan pitää toistensa sosiaalistajina. Sosiaaliset taidot, kuten emootioiden ja empatian ymmärtäminen kehittyy. (Deckard ym. 2002, 571; Howe ym. 2001, 439.)

Sarah Serbinskyn (2017) tutkimus osoittaa sisarussuhteen olevan palkitseva sijaisperheen biologisten ja sijoitetun lapsen välillä, mutta korostaa sisarussuhteiden tukemisen tärkeyttä. Serbinskyn nähdään tutkimuksellaan avaavan tutkimuskenttää kansainvälisesti sijaisisarusten näkökulmasta sisarussuhteeseen. Serbinskyn tutkimuksessa kaksitoista

sijaissisarusta sai kertoa omista kokemuksistaan sisaruudesta perhehoidossa. (Serbinsky 2017, 145.)

Nuorilla, joilla ei ole omaa perhettä, merkittävä suhde samanikäiseen voi olla turvallisen elämän kehittymisen perusta Catarina Pinheiro Motan ja Paula Matoksen (2013) tutkimuksen mukaan. Mota ja Matos ovat tutkimuksessa nostaneet esille, että nuoret kykenevät luomaan positiivista ja empaattista suhdetta muihin, minkä nähdään kehittävästi aktiivisesti nuoren selviytymistä. Motan ja Matoksen tutkimuksen kautta löydettyä mallia voidaan rinnastaa sisarussuhteeseen sijoitetun lapsen ja sijaissisaren välillä. (Pinheiro Mota & Matos 2013, 97–106.)

Ruotsissa seurantatutkimusta perhehoidossa tehnyt Lena Hedin (2014) haastatteli 15 nuorta. Nuorista suurin osa kokee kuuluvansa sekä sijaisperheeseen, että syntymäperheeseen. Ero on pienempi sukulaissijoitusten kohdalla. Hedin nostaa myös sisarussuhteiden merkitystä sijaisperheissä ja nuorilla sijoituksen aikana on vahvistunut sosiaaliset siteet, ja perheeseen kuuluvuus ovat lujittuneet ja vahvistuneet. (Hedin 2014, 165–173.)

Lasten sisarus- ja vertaissuhteita on Suomessa tutkinut Kati Kallinen (2018) sijoitetun lapsen näkökulmasta. Tutkimuksessa haastateltiin 7–12-vuotiaita lapsia yhteensä 16. Tutkimuksessa tulee esille lasten merkitykselliset suhteet biologisiin sisaruksiin. Mutta lapsille on mahdollista syntyä perhehoidossa tärkeä vertaissuhde sijaissisaruksen kanssa (Kallinen 2018, 4.) Kallinen korostaa tutkimuksessaan Ritala Koskisen (1993), Rannikon (2008) ja Serbinskyn (2017) tavoin lasten tarvitsevan aikuisen tukea ja apua merkityksellisen sisarussuhteen ylläpitämiseen perhehoidossa.

Lapsille on suuri merkitys hyvien sisarussuhteiden vaalimisesta. Moraalikäsitykset muotoutuvat ja myönteinen sosiaalinen käytös kehittyy ja sen nähdään tukevan lasta koko elämän ajan. (Parker & Stimpson 2004, 77.) Sosiaalisesta ympäristöstä nousevat käyttäytymismallit opitaan useasti sisaruksilta, koska sisarukset ovat useimmiten läsnä (Weisner 1989, 11). Sisarussuhde voidaan nähdä Judy Dunn:in (1991, 97) mukaan konfliktien ja hoivaamisen tasapainoiluna. Dunn (2003) tuo esille sisarusten välisen huolenpidon ja lämmön, mutta pitää sisarussuhdetta myös ambivalenttina. Sisaruuteen liittyy positiivisten vaikutusten lisäksi paljon negatiivisia tilanteita ja yhteenottoja. (Dunn 2003, 84.) Marianne Notko ja Eija Sevon (2018) ovat tuoneet esille myös sisarussuhteessa syntyvän vahvan tunteiden ambivalenssin (Notko & Sevon 2018, 84).

Gene Brody (2004) tuo esille, että sisarukset saavat mahdollisuuden oppia toisten emootioita ja näkemyksiä, joiden kautta opitaan hallitsemaan vihaa ja opitaan ratkaisemaan ongelmatilanteita sekä huolehtimaan muista ihmisistä (Brody 2004, 124.) Sisaruksilla voi olla samoja tavoitteita ja päämääriä, varsinkin samaa sukupuolta olevilla. Sisarukset jakavat keskenään elämän tilanteet, kokemukset ja sukupolven. Myös leikkien kautta monesti samat aktiviteetit, jolloin tukea ja hoivaa on tarjolla sisaruksesta. Ervin – Tripp (1989) on nostanut esille myös sisaruudesta kumpuavan auktoriteetin (Ervin-Tripp 1989, 185).

Sisarussuhdetta ei voi pakottaa syntymään, mutta mahdollisuus sisarussuhteen syntymiseen on kaiken ikäisenä. Sisarussuhde voi muuttua läheiseksi myöhemmin esimerkiksi hädän hetkellä, ja siihen voi vaikuttaa jokin dramaattinen tapahtuma tai merkittävä elämäntilanteen muutos. (Rannikko 2008, 179–181.) Sisarussuhteen merkitys muuttuu iän myötä ja se muuttaa muotoaan. Sisarussuhteessa voidaan pitää kiinni perheen rooleista ja asenteista, koska ihmissuhteet ovat aina toimineet niiden puitteissa. Toisella tavalla toimiminen keikauttaisi venettä perinpohjaisesti. (Kaulio & Svennevig 2008, 137.)

Tuki ja valtava voimavara kuuluu sisarusten väliseen suhteeseen, mutta on normaalia sisarusten väliset ristiriidat, joiden kautta opitaan käsittelemään tunteita (Parker & Stimpson 2004, 138). Sisarussuhteissa osataan loukata toista osuvammin läheisyyden vuoksi, mutta pyritään myös välttelemään riitelyä suhteen ylläpysymisen vuoksi. Itsensä hillitsemistä pidetään tärkeänä arvona, koska sisarussuhteen nähdään antavan niin tärkeää perusturvallisuutta (Kaulio & Svennevig 2008, 137.) Sisarukset kokevat saavansa apua, seuraa ja emotinaalista tukea toisistaan (Furman & Buhrmester 1990, 1387 ja 1985, 1016). Sisarussuhteessa syntyvän voimavaran nähdään kannattelevan läpi koko elämän (Kaulio & Svennevig 2008, 8).

Sisarusten välejä tutkittaessa pidetään tärkeänä huomioida sisarusten toisilleen osoittama tunteiden syvyys. Tunteet ovat tärkeitä indikaattoreita sisarussuhteiden laadussa. Sisarustutkimuksen kautta voimme ymmärtää paremmin ja huomata sen, kuinka eri tavalla perheen jäsenet vaikuttavat lasten kehitykseen. Tunteiden lisäksi on tärkeää huomioida sisarustutkimuksessa lasten ikä ja sukupuoli. Sisarussuhteita on tärkeää tutkia, vaikka ne ovatkin äärimmäisen monimutkaisia. Kaikissa kulttuureissa on pidetty tärkeänä, miten sisarukset suhtautuvat toisiinsa, mitä he sisaruudesta odottavat ja mitä he toisiltaan saavat ja antavat. (Rannikko 2008, 13–14.)

Perheen asioita ei välttämättä käsitellä edes sisaruksen kanssa. Kukin sisarus muodostaa oman tapansa selviytyä, vaikka olosuhteet perheessä olisi samat. Jos sisarusten kokemat asiat eroavat toisistaan paljon, on helpompi olla puhumatta asioista. Sisaruksen torjuva tai moittiva suhtautuminen tuntuu ahdistavalta, koska silloin voi kuvitella itse keksineensä perheen tapahtumia. Tämä tuo sisarukselle nöyryytyksen ja häpeän olon. Haavoittumisen kokemus voi aiheuttaa vain yhdelle perheen jäsenelle masentuneisuutta, vetäytymistä tai mykkäkoulua. Sisarus nähdään kuitenkin korvaamattomana apuri lapsuuden asioiden selvittämisessä. (Kaulio & Svennevig 2008, 57–58.)

3.2 Sijaissisarus sisarussuhteessa

Tutkimuksissa sijaissisarus käsitteenä on vakiintunut ja hyväksytty, vaikka virallisissa lähteissä se on käsitteenä vieras ja esimerkiksi perhehoitolaki ei tunnista sijaissisarus käsitettä (Araneva 2016, 306). Lainsäädäntö ei tunnista sijaissisarusten oikeuksia (Perhehoitoliitto 2021). Kansainvälisissä tutkimuksissa käytetään sanaa sijaissisarus sijoitetusta lapsesta ja perhehoidon omista lapsista käytetään käsitettä biologiset lapset. Suomessa opinnäytetoissa käytetään sijaissisarus käsitettä perheen biologisista lapsista, ei sijoitetuista lapsista. Perhehoidon biologisille lapsille ei ole yhtenäistä termiä kansainvälisesti.

Sijaissisaruuus on kotimaisten ja kansainvälisten tutkimusten valossa jäänyt vähäiseksi. Tutkijoilla ja ammattilaisilla on tarvetta tämän kehittämiseen, koska sijaissisaruksia on ollut jo yli vuosisadan, mutta sijaissisarusten merkitys ja kokemus on jäänyt pimentoon. Sijaissisaruksista on käytetty nimitystä ”Tuntemattomat sotilaat” kansainvälisissä tutkimuksissa, koska sijaissisarukset on unohdettu ja liian vähän tutkittu joukko. (Serbinsky & Shlonsky 2014, 101).

Tutkimuksia sijaissisaruuudesta löytyy Suomessa opinnäytteinä ammattikorkeakoulu- ja pro gradu tasolla, mutta yhtään väitöskirja tasoista tutkimusta ei ole tehty sijaissisaruuuden näkökulmasta tai sisarussuhteista perhehoidossa. Sijaissisaruuus nähdään kuitenkin merkittävänä asiana sijoitetulle lapselle, ja sillä on vaikutusta sijoituksen onnistumiseen tai katkeamiseen (Hirvensalo 2021, 2.) Kati Hämäläisen väitöskirja 2012 on Suomessa ensimmäinen lastensuojelun perhehoidosta, mutta se on tehty sijoitettujen lasten näkökulmasta.

Sijaissisaruuutta on monipuolisesti tutkittu pro gradu tasoisesti lähinnä sijaissisarusten omien kokemusten kautta (Heino & Säles 2018, 64–65). Tutkimusten tuloksissa edelleen toistetaan sijaissisarusten eriarvoista ja näkymätöntä puolta, mikä tulee esille sosiaalityön käytännöissä, tuen ja valmennuksen puutteena ja myös vaikenemisena kielteisistä tunteista. Sijaissisarusten merkitys sisarusuhteelle on jäänyt vähemmälle huomiolle. (Hirvensalo 2021, 2.) Tutustuessani muiden pro gradu töihin sijaissisaruuudesta huomasin, että oma henkilökohtainen kokemus perhehoidosta ja sijaissisaruuudesta oli vaikuttamassa mielenkiintoon tehdä tutkimusta monissa opinnäytteissä. Voisi ajatella, että onneksi, jotta saadaan näkymätöntä – näkyväksi.

Kansainvälisissä ja kotimaisissa sijaissisaruuuden tutkimus tuloksissa on samankaltaisia tuloksia. Sijaissisarukset koetaan tärkeiksi tutkimuskohteiksi, ja on nähty perhehoidon biologisten näkymättömyys perhehoito tutkimuksessa. Sijaissisarusten omaa ääntä ja kokemusta tutkimuskentällä on alettu korostamaan sen merkityksen vuoksi. (Nuske 2010, 32.) Sijaissisarusten tutkimus nähdään niin kotimaisella kentällä kuin kansainvälisestikin merkitykselliseksi ja ajankohtaiseksi tutkimuskohteeksi (Hämäläinen 2012, 23; Serbinsky & Shlonsky 2014).

Sarah Serbinskya (2017) voidaan pitää suunnannäyttäjänä sijaissisarusten kokemusten esille tuomisesta sisarusuhteissa perhehoidossa. Serbinskyn tutkimus osoittaa sijaishuollon sisarususten välille syntyvän suhteen palkitsevana ja merkityksellisenä, vaikka se ei biologista suhdetta voitakaan. Tutkimuksessa nousee esille lasten tarvitsema tuen tarve vanhemmiltaan sisarusuhteiden muodostumiseen. Serbinsky korostaa lisä tutkimustiedon tarvetta perhehoidon sisarusuhteista lasten itsensä kokemana. (Serbinsky 2017, 145.)

Robert Twigg ja Tracy Swan (2007) nostavat Serbinskyn tavoin esille sijaissisarusten kokemusten tutkimuksen, koska perheiden dynamiikasta tiedetään vielä niin vähän. Heidän mielestään perhehoito on tärkeä hoitomuoto lapselle. Twigg ja Swan ovat haastatelleet yhteensä 232 perhehoidon 7–32-vuotiasta biologista lasta 14 tutkimuksessa, ja kaikissa näissä tutkimuksissa lapset näkevät perhehoidon myönteisenä vaikutuksena omaan elämään ja sisarususten merkitys nähdään tärkeänä. Lapset kertovat, että perhehoito on edistänyt oppimista oman kokemuksen kautta ja he ovat vastuullisempia, herkempiä ja huolehtivaisempia, mitä ennen. Kertomuksista nousee esille myös positiiviset muutokset toisen kunnioittamisesta ja joustavuudesta. Sijoitettu lapsi muuttaa koko perheen dynamiikkaa ja kaikkien perheenjäsenten tuki on tärkeää. Tutkimuksessa on tunnistettu

perhehoidon lasten positiivinen vaikutus perheen sisäisiin suhteisiin. (Twigg & Swan 2007, 49–61.)

Sijaissisaruus ei ole aina helppoa, ja hankaliakin kokemuksia tulee, mutta silti sijaissisaruus nähdään tärkeänä ihmissuhteena läpi elämän. Ruotsalaisen Ingrid Höjerin (2007) mielestä myös sijaissisarukset kaipaisivat enemmän huomiota tutkimuskentällä, koska sijaissisarukset ovat merkittävässä roolissa sijaisperheen toimimisen onnistumisen kannalta. Höjer tuo esille sijaissisarusten roolin antajina. He antavat itsestään, perheestään ja elämästään, jotta sijoitetut lapset saavan hyvän kasvuympäristön ja elämän heidän perheesssänsä. (Höjer 2007, 73–82.)

Berit Marie Njos ja Sissel Seim (2018) ovat haastatelleet sijaisperheiden biologisia lapsia 11–14-vuotiaita ja 22–30-vuotiaita jo aikuisia perhehoidossa asuneita. He ovat saaneet tällä ainutlaatuisella tutkimuksellaan kattavaa kuvaa sijaissisarusten kanssa kasvamisesta tässä ja nyt sekä katsominen taaksepäin näkökulmasta. Mielenkiintoinen tulos on, että molemmissa ryhmissä kokevat olleensa aktiivisia toimijoita sijaisperheen alkuvaiheilla. Ja heillä on ollut kokemusta mukana olost ja siitä, että heitä on kuultu. Lastensuojelun tukea ei ole ollut. Jo aikuistuneet sijaissisarukset muistelivat myös konflikteja ja rasitteita erityisesti, jolloin sijaislapsi tarvitsi enemmän huomiota.

Njos ja Seimin (2018) tutkimuksen mukaan sijaissisarukset kokevat sijoitetut lapset normaaleiksi biologisen sisaruuden kaltaisiksi. Sijoituksen eri vaiheissa sijaissisaruksen rooli on merkittävä, ja sijaissisarukset tunnistavat itsensä tärkeinä toimijoina perhehoidossa. Sijaissisarukset nähdään hoivaajina, koska he ymmärtävät sijoitetun lapsen vaikeuksia ja kantavat heistä huolta. (Njos & Seim 2018, 160–169.) Njos ja Seim nostavat Höjerin (2007), Serbinskyn (2017) ja Twigg ja Swanin (2007) tavoin esille lisätutkimustarpeen koskien perhehoidon biologisten lasten vaikutuksia sijaisperheeseen ja sijaisperhe-elämään osallistumisesta.

Hayley Thompson & Susan McPherson (2011) ovat tuoneet esille perheen biologisten lasten kokemuksia sisarussuhteisiin. Sisarussuhteet nähdään tärkeänä asiana sijoituksen onnistumisen kannalta, ja siksi on tärkeää tunnistaa ja ymmärtää ne tekijät, joilla vaikutetaan sisarusten välien myönteiseen kehittymiseen. Sijaissisarukset kokevat sisarussuhteen positiiviseksi sijoitettuun lapseen, ja on tunne sisaruudesta, joka on sekä kumppani että antagonisti. Sijaissisarukset tunnistavat toisen auttamisen tarpeen ja kokevat mielekkääksi

yhteisen tekemisen. Sisarusuhteessa luottamus, kuuntelemisen taito ja henkilökohtainen kehittyminen saavutetaan. (Thompson & McPherson 2011, 49–60.)

Isossa-Britanniassa on nostettu esille myös sijaissisaruiden tutkimuksen tarve. Louise Sutton ja Niamh Stack (2012) tuovat tutkimuksessaan ”hiljaiset äänet kuulolle” perheen biologisten lasten kokemusten kautta. Suttonin ja Stackin tutkimuksen mukaan sijaissisarukset suhtautuvat myönteisesti perhehoitoon, ja hyväksyvät muutoksen, minkä sijoitettu lapsi tuo tullessaan perheeseen. Perheen rakenne ja dynamiikka muuttuu, ja biologisten lasten rooli osana sijoitetun lapsen kasvatusta tulee tunnistaa. Perhehoidossa sijaissisaruksen rooli nähdään arvoa ja tukea antavana niin päätöksenteon, koulutuksen tai tuen yhteydessä. (Sutton & Stack 2012, 1–17.)

Judy Sebba, Nikki Luke ja Ingrid Höjer (2013) tuovat kirjallisuuskatsauksessa esille biologisten lasten merkityksen ymmärtämisen sijoitetun lapsen hoitotehtävässä. On tärkeää pitää sijaissisarukset tietoisina ja mukana kaikissa vaiheissa perhehoidossa, koska ihmissuhteet muuttuvat sijoitetun lapsen tullessa. Sijaissisaruksella on vahva merkitys sijoitetun lapsen kehittymiseen ja kasvamiseen, ja he antavat vankan merkityksen sisarusuhteelle. Lapselle perhehoito ja siellä syntyvä sisarussuhde on vaikuttava, tästä syystä olisi tärkeää, että käytäntöön sovellettaisiin tutkimuksissa saatuja tietoja. Kuuluvuus perheeseen voi olla suurta. Höjer on tuonut sijaissisaruiden merkitystä biologiselle lapselle: *”opetti meidän lapsiamme enemmän elämästä kuin voimme koskaan opettaa heitä”*. (Höjer & Sebba & Luke 2013, 1–23.)

Suomessa sijaissisarusten kokemuksia ei ole tutkittu väitöskirja tasoisesti, ja tämä ei ole ihme, koska sisarusuhteita on tutkittu muutenkin vähän. Tutkimus on keskittynyt enemmän normaalilapsuuden tutkimukseen. Pro gradu töitä on tehty monipuolisesti muun muassa sijaissisarusten kokemuksta ovat tutkineet Milja Kaijanen (2021), Laura Lehti (2019), Minerva Kettukuja (2018), Senni Laine (2018), Eve Karevaara (2015), Henna Kinnunen (2008) ja Tuire Inkilä (2000), sijoitetun lapsen kokemuksia sisarusuhteeseen on tutkinut Tarja Vastamäki (2017), Henna Nissanen (2014) ja Anni Koho (2015) sekä Outi Koskinen (2018) on tuonut esille perhesuhteiden merkitystä sijaishuollossa kasvaneilla.

Sijaissisarukset kokee olevansa apukasvattaja sijoitetulle lapselle, jonka myötä vastuunotto korostuu ja itsenäistyminen aikaistuu. Sijoitettu lapsi koetaan sisarukseksi, ja häntä puolustetaan ja suojellaan. Sijaissisarukset näkee sijoitetun lapsen kokonaisena, ja suhde muotoutuu emootioista, välittämisestä ja tunteista. (Inkilä 2000, 50–53, 56.) Inkilän tavoin

Henna Kinnunen (2008) tuo esille perhehoidon sisarusten välisen emotionaalisen siteen. Suhde on sisarussuhde, jossa ei ole biologista sidettä. Suhde voi muodostua elinikäiseksi, ja se ei katkea, vaikka sijoitus päättyy. Kinnusen tutkimuksessa tulee esille se, että sijaissisarukset suunnittelevat tulevaisuuttaan niin, että suhde sijoitettuun lapseen säilyy aikuisiälläkin. Sijaissisarusten merkitys on voimakasta niin käytännön sosiaalityölle kuin sijoitetulle lapselle. (Kinnunen 2008, 91–94.)

Sijaissisaruiden kautta syntyvä sisaruussuhde muotoutuu hoivan ja yhteisen mielenkiinnon ja tekemisen kautta. Sama sukupuoli sekä tieto siitä, että on muita sijoitettuja lapsia perheessä vaikuttaa sisaruuden tunteen syntyyn. Tarja Vastamäen (2017) tutkimuksessa tulee esille sijoitetun lapsen kokemus siitä, että sisarussuhde sijaissisarukseen voi rakentua ensisijaiseksi perhehoidossa. Sosiaalinen sisaruus muotoutuu normaalin arjen touhuissa, ja tunnesidos pohjautuu kiintymykseen. Tunne on aidosta sisaruudesta, ja se myös sanoitetaan puheissa. (Vastamäki 2017, 4.)

Aikuisiällä on mukava muistella sijaissisaruiden kokemuksia. Sijaissisaruiden kokemukset vaikuttavat myös muun muassa opiskelu valintoihin, ja myös voidaan itse lähteä aikuisena perhehoitajiksi. Senni Laine (2018) kuvaa sijaissisaruiden kasvattavana näköalapaikkana, jossa voi elää turvallisessa ympäristössä, vaikka näkeekin elämän kurjaa puolta. (Laine 2018, 72–79.) Eve Karevaaran (2018) mukaan sijaissisarussuhteissa näyttäytyy merkillinen voima, koska sijaishuollon sisarukset voivat nopeasti tuntea vahvaa sisaruutta kiintymisen kautta. Lapset kokevat oman perheen olevan normaali, ja he ovat tyytyväisiä elämäänsä perhehoidossa. Karevaaran tutkimuksessa nousee esille se, että kaikki lapset eivät kutsu perhettä sijaisperheeksi vaan perheeksi. Samoin sijaislasta kutsutaan siskoksi tai veljeksi. (Karevaara 2018, 50, 64, 68–69.)

Sijaissisaruus on erityistä, mutta se koetaan tavalliseksi sisaruudeksi. Sijaissisaruidella on kauas kantoiset vaikutukset elämässä, ja se koetaan koko elämän ajan tärkeäksi asiaksi. Reeta Karjalainen (2021) tuo esille sijaissisaruksen halun toimia sijoitetun lapsen hyvinvoinnin edistäjänä. Sijaissisarus ymmärtää sijoitetun lapsen olevan erityinen, jolla voi olla erityistarpeita. Sijaissisarus on huolehtija ja ymmärtäjä sijoitetulle lapselle. Mustasukkaisuus ja kateus on tunteita, joita myös sijaissisarus kokee, mutta niihin vaikuttaa tieto sijoitetun lapsen taustoista. Sijaissisarus ymmärtää, että omat asiat ovat hyvin, ja kokee sijoitetun lapsen olevan oikeutettu enempään huomioon, ja ei ole mahdollista itselle vaatia samanlaista huomiota.

Kokemus sijaissisaruuudesta avartaa maailmaa, ja opettaa ihmissuhteista, perheistä ja näiden moninaisuudesta sekä vaikuttaa omaan kasvuun ja kehitykseen vahvasti. Vastuunotto kehittyy ja aikuistuminen tapahtuu nopeammin. Rohkeus lisääntyy, ja voi seistä omien sanojen takana. Ymmärrys erilaisista ihmisistä auttaa toimimaan heidän kanssaan. Sijaissisarus kokee sijoitetun lapsen tuovan iloa elämään.

Karjalaisen (2018) tutkimuksessa nousee Laineen (2018) tavoin esille sijaissisaruuuden kokemuksen näyttävästi aikuisena vahvuutena ja voimavarana, joiden kautta saa myös eväitä uravalintaan. Sijaissisaruus antaa eväitä omaan identiteettiin, elämänvalintoihin ja elämään. Sijaissisaruuuden kokemus on tärkeä osa itseä, ja sitä minkälaisena itsensä näkevät. Sijaissisaruus kokemusta ja sisarusia ei haluta vaihtaa pois. (Karjalainen 2021, 29–40.) Sijaissisaruuuden voimavara ja hyvinvointia edistävä vaikutus sijoitetulle lapselle on tuotu esille myös Jari Sinkkosen ja Mirjam Kallandin (2001), Sirkka Rousun (2007) ja Tarja Heinon ja Marianne Johnsonin (2010) toimesta.

Sijoitetulle lapselle sijaissisarus nähdään tärkeänä tukena, ja sisarusten välille syntyvä suhde voi olla syrjäytymistä ehkäisevä (Paloniemi 2018). Sijaissisaruuuden rooli nähdään merkittävänä sijoitetulle lapselle. Perhehoidon sisarusten välille syntyvä suhde nähdään kestävästi sijoituksen päättymisen jälkeenkin, ja sijaissisaruuuden tuki voi jatkua aikuisikään asti. Tuki nähdään vastavuoroisena perhehoidon sisarusten välillä, ja kiintyminen on läheistä ja pitkäaikaista. (Laurila 2019, 5.) Sijaissisarukset ovat tuoneet esille, että nuorempaan sijaislapseseen on helpompi luoda kiintymyssuhde. Ja etuja on enemmän perhehoidon sisarusuhteissa kuin haittoja. (Figaro & Ryttinger 2018.) On havaittu, että tytöt ja pojat suhtautuvat eri tavalla sijaissisaruksiin. Ingrid Höjerin (2001, 144) mukaan tytöt hoitavat ja huolehtivat sijoitettuja lapsia, kun taas pojat ottavat enemmän etäisyyttä.

Sijaissisaruuuteen mahtuu kaikenlaisia tunteita, harvoin se on joko ihanaa tai kamalaa. Ei ole oikeita tunteita, ajatuksia tai tapaa olla sijaissisarus. Kaikki tavat ja tunteet sallitaan, ja sijaissisarukset ovat merkityksellisiä ja arvokkaita sisaruksilleen ja koko perheelle. Sijaissisaruus voi olla parasta ja tärkeintä elämässä. Sijaissisaruus on tärkeä voimavara sijoitetun lapsen kannalta. (Pihlaja 2021.)

Sijaissisarusta voidaan pitää ”sisään ajajana” sijoitetun lapsen muuttaessa perheeseen. Sijaissisarus on mallina sijoitetulle lapselle, ja auttaa häntä kotiutumaan. Sijaissisarus opettaa erilaisia taitoja muun muassa jakamaan tavaroita ja toisista pitämään puolta.

Sijoitetun lapsen kehitystä tukee sosiaalinen tukiverkko, minkä sijaissisarukset antaa. (Häkkinen & Laine 2011, 36–38.)

Lokakuussa 2021 julkaistiin Meidän-sakki hankkeen 2018–2021 kautta Sisarussuhteiden vahvistamisen käsikirja (Säles 2021). Hankkeen kautta on perhehoitajia ja ammattilaisia koulutettu huomioimaan koko perhe, sisarusryhmien vetäjiksi sekä hankkeen kautta kokeiltiin koko perheen kanssa toimimista. Hanke tuotti materiaaleja perheille käytettäväksi omien vuorovaikutussuhteiden vahvistamiseksi arjessa. (Säles 2021, 5.) Sijaissisarukset ovat saaneet myös uuden yhdistyksen Näkyvät ry:n vuonna 2021. Näkyvät ry vaikuttavat perhehoidon kentällä, jotta yksikään sisarus ei jää perhehoidossa näkymättömäksi. Näkymätön- näkyväksi.

Perhehoitoliiton selvityksessä 2021 perhehoitajista 80 % kertoi, että he eivät ole saaneet minkäänlaista apua tai heikosti tukea perheen biologisille lapsille, sijaissisaruksille. Selvityksessä tuli esille se, että he, jotka kokivat tuen ja avun puutteen, niin eivät suositelleet perhehoitajuutta muille. Meidän-sakki hankkeessa mukana olleiden perhehoitajien mielestä sisarussuhteiden huomioimisessa on nyt tapahtunut parannusta. Tämän selvityksen pohjalta voidaan todeta, että sisarussuhteiden huomioiminen ja tukeminen perhehoidossa on erityisen tärkeää, jotta perhehoito säilyy tulevaisuudessakin sijaishuollon muotona Suomessa. Perhehoidossa asuvien sisarusten suhteiden vahvistamisella saadaan laadukasta perhehoitoa, ja vähennetään kaikkien perheenjäsenten kuormitusta. (Säles 2021, 12.)

Sijaissisarusten oma toive on, että heidät huomioitaisiin sosiaalityössä ja perheiden tuessa. Sijaissisarusten omista kokemuksista huokuu saada heidän roolinsa perheissä tunnustetuksi. Sijaissisarukset toivovat, että heitä kuullaan ja huomioidaan perhehoidon kehittäjinä sekä korostavat vertaistuen merkitystä. (Pesäpuu 2021.) Suomessa on sijaissisarusten merkitys tunnustettu, ja sitä on pikkuhiljaa alettu nostaa esille esimerkiksi hankkeiden kautta. Tutkimusta sijaissisaruuudesta on ollut opinnäytteinä jo vuosikymmeniä, ja on nähty tutkimuksen jatkotarve ja tuen tarve perhehoidossa, mikä on olemassa edelleen.

4 Kiintymyssuhde sisarussuhteessa

4.1 Kiintymyssuhdeteoria

Tärkein tehtävä lastensuojelussa on edistää lapsen turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä. Tähän ei aina päästä biologisten vanhempien kanssa, ja onkin tärkeää, ettei lasten tarvitsisi odottaa pitkiä aikoja vanhempien kuntoutumista vaurioitumatta. Lapsen sijoittuessa perhehoitoon on tärkeää tiedostaa lapsen eriaisteiset turvattomuuden ja kehitystä haitanneet kokemukset. Lapsen kiintymismalli ei toimi uudessa perhehoitokodissa. Lapsi tarvitsee aikaa, että uskaltaa luopua vanhoista malleista ja luottaa paremman läsnäoloon. (Sinkkonen 2018, 175.)

Lapselle tarjoutuu pitkäaikaisessa perhehoidossa korvaava koti ja mahdollisuus eheytyä kiintymyssuhteen avulla (Heino 2017, 12). Kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta on välttämätöntä, että sijaisvanhemmat ovat sitoutuneet tehtäväänsä. Kiintymyssuhteen esteiksi nousee sijoituksen kestoa koskeva epävarmuus, tunnekontaktin puute, biologisia vanhempia kohtaan oleva lojaliteettiristiriita ja alussa myös sijoitettua lasta hämmentää oman ja sijaiskodin suuret erot. Kiintymisellä tarkoitetaan kiinnittymistä toiseen ihmiseen niin, että muodostuu kestävä, vahva ja valikoiva side, jonka katkeamisen uhka tai katkeaminen aiheuttaa ahdistusta. (Laurila 2019, 11–12.)

Kiintymyssuhdeteorian luojana pidetään John Bowlbya (Sinkkonen 2015, 23; Hämäläinen 2012, 11; Hautamäki 2011, 29; Rusanen 2011, 57), joka on luonut kiintymystyylikäsitteistön. Bowlbyan kuningasajatus on, että lapsen kasvuolot vaikuttavat merkittävästi lapsen kehitykseen (Sinkkonen 2018, 167). Teorian keskeisiä käsitteitä ovat turvallinen ja turvaton kiintymismalli, eroahdistus ja kiintymysjärjestelmä (Rusanen 2011, 58–59). Jari Sinkkonen ja Mirjam Kalland ovat tuoneet lastensuojelussa kiintymystyyli-näkökulmaa esille. Anja Laurilan (2019) mielestä perhehoidon katkeamisen syitä voidaan selittää kiintymyssuhteen kautta (Laurila 2019, 13).

Keskeisin ajatus kiintymyssuhdeteoriassa on ajatus, että kiintymyssuhteet kehittyvät joko turvattomiksi tai turvallisiksi varhaislapsuuden aikana. Kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa merkittävästi kognitiiviseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Bowlbyan tutkimusten jälkeen tämä yhteys on todennettu useissa tutkimuksissa. Hyvän kehityksen perustana nähdään kiintymyssuhdeteorian kautta lapsen mahdollisuus muodostaa

kiintymyssuhde muutamaan ihmiseen, joista yhden tulisi olla vahvempi tai tärkeämpi. (Rusanen 2011, 57.)

Kiintymyssuhdeteoreettisesta näkökulmasta on hyötyä sijoitettujen lasten ongelmien ymmärtämisessä. Teorian kautta on kehitetty menetelmiä, joilla voidaan kiintymyssuhteita korjata. Lastensuojelussa on tyydyttävä osittaiseen parannukseen tai oireiden lievittymiseen. Kiintymyssuhteen ja vaikeiden häiriöiden korjaantumiseen tarvitaan kärsivällistä ja pitkäjänteistä työskentelyä. (Sinkkonen 2018, 180.)

Kandidaatintutkielmaani tehdessä selvitin, että Suomessa kiintymyssuhdeteoriaa perhehoidon tutkimuksessaan ovat käyttäneet Leena Valkonen (1995) ja Paula Rautio (2004) sekä Anja Laurila (2019) on tuonut esille kiintymyssuhteen merkityksen perhehoidossa. Kansainvälisiä tutkimuksia on muun muassa Australiassa Elisabeth Fernandes (2007) ja Helen Gardner (1996) sekä Ruotsissa Gunvor Andersson (1999, 2005), joka on tehnyt myös pitkäistutkimuksen perhehoidosta.

Leena Valkosen (1995) mielestä kiintymisen syntymiselle on annettava aikaa, jolloin alun vieraantuminen perhehoidossa muuttuu. Valkonen ajattelee sijoitetun lapsen olevan kaksien vanhempien lapsi. Mahdollisuus on kokea suurempaa kiintymystä sijaisperheeseen kuin biologiseen perheeseen. Valkosen haastatelluista nuorista monet kokivat sijaisvanhemmat vanhemmiksi. Toisaalta tunne jostakin jäi myös puuttumaan, ehkä juuri biologisen sidoksen puuttumisen vuoksi. Lastensuojelun piirissä olevat lapset ovat monesti turvattomia huonon hoivan ja elämäkokemuksen kautta. Valkosen mielestä psykologinen, biologinen ja sosiaalinen vanhemmuus kohtaavat lastensuojelun perhehoidossa. (Valkonen 1995, 3, 50, 62 ja 65.)

Paula Raution (2004) tutkimuksessa ilmeni, että perhehoidossa on mahdollisuus muuttaa omaa sisäistä työmalliaan ajan kanssa ja oppia uusia vuorovaikutustaitoja. Raution mielestä kiintymyssuhdehaastattelu sopii hyvin tutkittaessa lapsia, jotka ovat eläneet turvattomissa oloissa. Raution 11 haastateltavasta sijoitetusta lapsesta viisi kiintyi perhehoitokotiin ja kuusi lasta koki ulkopuolisuuden tunnetta tai olevansa ”matkalla”. Lapsella on tarve jatkuvuuden kokemukseen, ja vähintään yhteen kestävään ja turvalliseen kiintymyssuhteeseen. (Rautio 2004, 82–83.)

Kiintymisellä on suoraan vaikutusta sijoituksen onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Lapset ovat hyvin traumatisoituneita sijoitukseen tullessa. Lapsen on vaikea päästä eroon hylkäämisen kokemuksesta ja se nähdään Laurilan (2019) mielestä yhtenä vaikuttimena

kiintymyksen rakentumisessa. Toisena esteenä tai hidasteena kiintymiseen lapsella on tunne sijoituksen loppumisesta. Lapsi voi pelätä tai toivoa useita vuosia paluuta biologiseen perheeseen takaisin. Kun lapselle tulee varmuus, että häntä ei hylätä niin voi kiintyminen alkaa. Kolmantena esteenä kiintymyksen rakentumiselle Laurila näkee lojaliteettiristiriidan. Lapset voivat kokea omista myönteisistä tunteista uutta perhettä kohtaan syyllisyyttä ja toisaalta biologiset vanhemmat eivät anna mahdollisuutta kiintyä uusiin perheenjäseniin. (Laurila 2019, 2–3, 17.)

Suomessa perhehoidon tutkimus on ollut vähäistä ja pitkäaikaisesta tutkimuksesta ei ole ollenkaan. Ruotsissa Andersson (2001, 2005) on tehnyt pitkäaikaisesta tutkimuksesta 1980-luvulta lähtien vuoteen 2005 asti. Tutkimuksessa seurattiin 26 lapsen perhesuhteita, hyvinvointia ja kiintymyssuhdetta. Lapsia seurattiin aikuisikään asti. Tutkimus osoittaa, että perhehoidossa on mahdollista saada tunne omasta uudesta perheestä, johon pidetään yhteyttä sijoituksen jälkeenkin. Lapsi voi luoda kiintymyssuhteitaan lapsuuden eri vaiheissa. (Hämäläinen 2012, 24; Ketola 2008, 113; Andersson 2001, 2005.)

Australiassa Fernandes on tehnyt myös pitkäaikaisesta tutkimuksesta ja näiden tutkimusten kautta esille nousee lapsen psykososiaalisen tuen tarve sijoituksen aikana. Kiintymyksen kautta lapsille muotoutuu tärkeitä suhteita sijaishuollossa. Lapsen ja äidin välinen hyvä kiintymys, auttaa lasta kykenemään lähempään kiintymykseen ja suhteeseen sijaisperheen jäsenten kanssa (Fernandes 2007, 349–359.)

Helen Gardner (1996) on tutkimuksessaan nostanut esille sijaissisarusten huomioimisen, ja heidän tuen ja merkityksensä ymmärtämisen tärkeyden. Anderssonin tavoin Gardner on tutkimuksessaan saanut tuloksen, että kiintymyssuhteen kautta voidaan sijoitetun lapsen tunnetta edistää siitä, että sijaisperhe on oma perhe. Gardner on tutkimuksessaan 1996 kyseenalaistanut tulostensa kautta perhesuhteiden biologisuuden ensisijaisuutta. (Gardner 1996, 162.)

Rannikko (2008) on tutkinut vanhemman sisaruksen merkitystä pienen lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Sisarukset matkivat toisiaan, mutta mallioppiminen jää väliin, jos sisaruksilla on iso ikäero. Rannikon mielestä iso ikäero ei kuitenkaan estä kiintymyssuhteen muodostumista sisarusten välille, mutta kiintyminen on mahdollista vain, jos kummatkin osapuolet sitä haluavat. Mikäli kiintymyssuhde rakentuu, niin se on Rannikon mukaan kestävää aikuisuuteen asti. (Rannikko 2008, 4.)

Kiintymyksen heikkenemiseen tai katkeamiseen tuskin vaikuttaa vain yksi tapahtuma. Kiintymys ei ole henkilökohtainen staattinen piirre, vaan kiintymys on mukautuva ja kontekstiherkkä ominaisuus. (Weinfield ym. 2004.) Turvallinen kiintymys voi pysyä vakaana ja kestäväenä koko iän ja ovat sidoksissa perheessä tapahtuviin muutoksiin. Negatiiviset elämäntilanteet vaikuttavat suuresti kiintymyksen heikkenemiseen tai katkeamiseen. (Rannikko 2008, 109.)

Lapsen kiintymys on koko lapsuuden ajan mahdollista muuttua niin paremmaksi kuin huonommaksi. Lapsella kiintyminen on käyttäytymisorientoitunutta, kun taas aikuisiällä kiintyminen syntyy tiettyyn ihmiseen tai käyttäytymiseen. (Rannikko 2008, 109.) Ainsworthin (1993) mukaan kiintymiskäyttäytymiseen vaikuttaa elämän aikana hormonaaliset, biologiset ja sosio-emotionaaliset syyt (Ainsworth 1993, 34–35).

4.2 Kiintymyssuhdemallit

Kiintymissuhdemalleilla on pysyvyystaipumus lapsuudesta aikuisuuteen ja ne siirtyvät helposti sukupolvelta toiselle (Sinkkonen 2018, 53; Sinkkonen 2015, 31; Hautamäki 2011, 55). Voidaan puhua pysyvyystaipumuksen ohella jatkuvuustaipumuksesta, tämän nähdään pätevän lähinnä keskiluokkaisiin perheisiin, joissa ei tapahdu suuria elämänmuutoksia. Riskiperheissä kiintymysmallit muuttuvat usein ja valitettavasti turvattomaan suuntaan enemmän kuin turvalliseen. (Sinkkonen 2020, 25.)

Kiintymyssuhdemalleista luotettavimmin siirtyy turvallinen kiintymyssuhde sukupolvelta toiselle, mikä ei sinänsä ole kovin yllättävää. ”Elämän valttikorttina” voidaan pitää turvallista kiintymyssuhdetta, ja siitä on elämässä paljon hyötyä. Turvallinen kiintymyssuhde ei ole aina ehdoton tasapainoisen elämän edellytys. Eikä sekään suojaa meitä täysin psyykkisiltä häiriöiltä. (Sinkkonen 2015, 31–32.) Turvatonta kiintymyssuhdetta ei voi liittää suoraan psyykkisiin ongelmiin. Välttelevä kiintymys voi olla valttikortti esimerkiksi tilanteissa, joissa on pidettävä pää kylmänä. Lapsi voi omaksua epävakaisissa olosuhteissa selviytymiskeinoja kriisitilanteisiin. Turvattomuuden tunnetta ei voi luokitella ulkopuolelta, se on jokaisen oma sisäinen kokemus. (Sinkkonen 2020, 98.)

Turvallisen kiintymyssuhdemallin muodostuminen lapsen ja äidin välillä vaikuttaa myös myöhemmin esimerkiksi parempien kiintymyssuhteiden muodostumiseen kavereiden kesken (Rusanen 2011, 57). Brain to brain teorian kautta on tutkittu, että turvallisen

kiintymismallin siirtyminen ihmissuhteessa on mahdollista jopa kolmessa vuodessa. Ihminen pystyy korjaamaan myöhemmin lapsuudessa muodostuneita kiintymyksen malleja ja nämä muuttuneet mallit on mahdollista nähdä aivokuvissa. (Sudenlehti 2018, 77–78.) Turvallisen kiintymyksen kautta lapsi oppii myös myöhemmässä elämässään luottamaan ihmisiin, omat tarpeet tulevat tyydytetyksi ja elämä kantaa (Laurila 2019, 13).

Turvaton kiintymyssuhdemalli on lastensuojeluperheissä suuri riski, lapsi on menettänyt jo alun perin mahdollisuuden rakentaa turvallista kiintymystyyliä. Sijoitetun lapsen tullessa perhehoitoon, hänelle on muodostunut vääränlainen kuva aikuisen hoivasta, ja tämä on hidaste uusien suhteiden muodostumisessa. Sijoitetulla lapsella on useasti turvaton, välttelevä tai takertuva, ristiriitainen kiintymystyyli, koska hoivaajan käytös on ollut lasta kohtaan arvaamatonta. Turvaton ja välttelevä kiintymystyyli aiheuttaa sen, että ei myöhemminkään etsi suojaa muista ihmisistä vaan yrittää toimia urhoollisesti. Välttelevän kiintymystyyli omaava lapsi voi ajatella itsestään myönteisesti, mutta kielteinen toisista. Pelokkaan kiintymystyylin omaava lapsi ajattelee sekä itsestään että muista negatiivisesti. (Laurila 2019, 13.)

Kiintymyssuhdeteoreetikot Mary Main ja Erik Hesse ovat tuoneet esille sen ratkaisemattoman dilemman, minkä vanhempiensa kaltoinkohdellut lapset kokevat. Kaltoinkohdeltu lapsi kehittää usein organisoitumattoman kiintymyssuhteen. Sijoitetuille lapsille tämä nähdään vaarana toteutua, koska he ovat kärsineet kaltoinkohtelusta ja ovat joutuneet eroon biologisesta perheestään. Kaltoinkohdeltu lapsi kärsii useasti myös tunteiden, käyttäytymisen ja fysiologisen säätelyn ongelmista. Lapsi voi olla aggressiivinen ja joutua ikätovereiden hyljeksimiksi. Emootioiden säätely on hankalaa ja se voi johtaa myöhempään huonoon käytökseen tai mielenterveyden ongelmiin. Näiden vuoksi on tärkeää, että lasta hoivaava vanhempi osaisi vastata kaltoinkohdellun lapsen tarpeisiin. (Sinkkonen & Tervonen – Arnkil 2015, 196–197.)

Perhehoidossa on hyvä tiedostaa eri kiintymystyyliä, jotta ymmärtää, miksi lapsi etäännyy tai miksi käytös ja kiintyminen muuttuu. Kiintyminen on mahdollista uuden perheen jäseniin myöhemminkin. Perhehoitokodin korjaava kokemus voi muuttaa kiintymystyyliä. Perhehoitoon tuleva sijoitettu lapsi tuo tullessaan oman kiintymystyyliänsä, persoonallisuuden, temperamenttiin pohjautuvan käyttäytymisen ja yleensä myös haavojen jäljet. Perhehoidossa on haaste, miten kiintymyssuhdetta voi rakentaa isompaan lapseen, joka ei ole otollisessa iässä enää kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta. Kiintyminen

on yksi pääsyy sijoituksen keskeytymiseen, ja siitä syystä on tärkeää kaikki tuki kaikille perhehoidon jäsenille, joilla edistetään perhehoidossa asuvien välistä kiintymistä. (Laurila 2019, 13–14.) Perhehoidon keskeytyminen on lapselle uusi trauma, ja kiintymysongelmalliselle kasvattaa jo olevaa ongelmaa (Laurila 2019, 23).

4.3 Kiintymyssuhteen merkitys perhehoidon sisarussuhteessa

Sisarussuhteisiin voidaan soveltaa kiintymyssuhdeteoriaa (Rannikko 2008, 183; Säles 2021, 5), jonka kautta sisarussuhteita voidaan tarkastella toissijaisina kiintymiskohteina. Kiintymyssuhde muotoutuu sisarusten välille, kuin lapsen ja vanhemman välillä. (Rannikko 2008, 106.) Lasta ei voi kuitenkaan pakottaa kiintymään. Lapselle syntyy perhehoidossa kiintymyssuhde sisaruksiin tai sitten ei synny. Kiintyminen ei synny pelkästä yhdessäolosta ja arkielämän jakamisesta. (Rannikko 2008, 179 ja 183; Laurila 2019, 14.) Kiintyminen perhehoidon sisarusten välille syntyy lasten omilla ehdoilla. Kaikki erilaiset syntyneet sisarusten väliset kiintymyssuhteet ovat voimavara heidän elämässään. (Laurila 2019, 14.)

Sijoitetun lapsen tullessa perhekotiin, hyötyvät sijaisvanhemmat kiintymyssuhdeteoreettisesta tietämyksestä. Sijoitetulla lapsella on monesti tullessaan eriasteista turvattomuutta ja sellaisia kokemuksia, mitkä estävät tai haittaavat kehitystä. Sijoitettu lapsi saa perhehoidossa uusia ja entistä turvallisempia kiintymyssuhteita, mutta niiden syntymisen tiellä on moninaisia esteitä. (Sinkkonen 2018, 175.)

Sijoitettu lapsi on kokenut vuorovaikutussuhteissa pettymyksiä ja kiintymyssuhteen katkoksia. Sijoitettu lapsi voi kokea surua, menetystä ja hylkäämistä, mutta myös syyllisyyttä ja pelkoa siitä, että ollut itse kelvoton ja aiheuttanut tilanteen. Lapselle voi näistä kokemuksista syntyä kierre, jossa omalla ongelma käyttäytymisellään uuvuttaa esimerkiksi perhehoidossa häntä hoitavat.

Sijoitetulla lapsella on monesti kahdet vanhemmat, biologiset ja sijaisvanhemmat. Biologiset vanhemmat ovat monesti mukana lapsen elämässä, ja lapsen suhtautuminen heihin voi olla torjuvaa tai jopa vihamielistä. Mutta hyvin usein lapsi pyrkii idealisoimaan omia biologisia vanhempia. Lapsen saatavaan apuun, tukeen ja sen vaikutukseen liittyy biologisten vanhempien suhtautuminen asiaan. (Sinkkonen & Tervonen Arnkil 2015, 251.)

Kiintymyssuhdeteorian kautta lapsi kykenee rakentamaan uudelleen kiintymystään perhehoidon jäseniin. Kaikki erilaiset syntyvät sisarussuhteet perhehoidossa voidaan nähdä lapselle elämässä kantavana voimavarana. Lapsen elämälle on kauaskantoiset vaikutukset kiintymyssuhteen kehittymisen myötä. Elämä kantaa, omat tarpeet tulee tyydytetyksi ja voi luottaa elämässä myöhemminkin ihmisiin. (Laurila 2019, 12–14.) Sisarussuhteiden vahvistaminen on tärkeää perhehoidossa, koska sisarussuhteisiin liittyy erityisyyttä (Säles 2021, 5).

Sisarussuhde voidaan nähdä myös attachment-suhteena. Kiintymyssuhde teoreetikko Bedford (1989) on todennut kiintymyksen voivan olevan sisarusten välillä syvempää kuin kiintymys vanhempiin. (Bedford 1989, 12.) Tämä viittaa aiemmin jo mainittuun Hämäläisen (2012) kotimaiseen tutkimukseen, jossa nähtiin kiintymyksen ja perhesuhteiden neuvoteltavuuden mahdollistuminen herkemmin sijoitetun lapsen ja sijaisisarusten välille, kuin sijoitettujen lasten ja sijaisvanhempien välille.

Rannikko (2008) on myös tutkimuksessaan todennut, että sisarusten välille voi muotoutua voimakas attachment-suhde, silloin kun se on mahdollista. Kiintymys voi olla voimakasta, vaikka olisi suuri ikäero. Tähän voi vaikuttaa vanhemman sisaruksen halukkuus ottaa hoivaajan rooli ja positiivinen suhtautuminen sisarukseen. Tällöin nuorempi sisarus voi kokea vanhemman sisaruksen äitihahmona. Pieni lapsi kiintyy helposti sensitiiviseen sisarukseen, jolta saa hoivaa ja huomiota. (Rannikko 2008, 183.)

Hyvin pieni lapsi kiintyy helpommin saman ikäiseen tai hieman vanhempaan sisarukseen. Kiintyminen näyttäytyy ikävällä, kun toinen on poissa ja taas ilolla, kun toinen on paikalla. Bowlbyn mielestä tällä voidaan tarkoittaa, että lapsi voi kehittää ja suunnata kiintymystään kaikkii ihmisiin, jotka ovat tehneet jotain hänen tarpeidensa tyydyttämisen eteen. (Bowlby 1969, 216–217.) Kiintymisen myötä nuorempi sisarus voi kokea vanhemman sisaruksen turvapaikkana uhkaavissa ja tuntemattomissa tilanteissa (Ainsworth 1989). Sisarus koetaan kiintymyksen kautta turvallisenä tukikohtana Rannikon (2008) tutkimuksessa. Rannikko esittää omien tutkimustulosten kautta miettimään perinteisiä kiintymyssuhdeteorioiden rajauksia ja laajentamaan teoriaa äitilapsi -suhteen lisäksi sisarussuhteisiin. (Rannikko 2008, 183).

Perhehoidon sisarusten välinen kiintyminen nähdään mahdolliseksi myös myöhäisemmällä iällä. Kiintymisessä sisäinen työskentelymalli työskentelee jatkuvasti. Kiintymystä pystytään kehittämään ja muuttamaan. Lapselle kiintymyskokemukset ovat elintärkeitä

persoonallisuuden muovautumisessa. Kiintymyksen syntyminen, kehittyminen ja jatkuminen perustuvat sisarussuhteissa toistuvaan vuorovaikutukseen. Turvallinen kiintymyssuhde kehittyy, jos lapsen kiintymyssignaaliin herkistytään. (Rannikko 2008, 107.) Kiintymykseen ei vaikuta vuorovaikutuksen määrä vaan laatu (Flanagan 1999, 40) ja lämmin suhtautuminen on keskeinen tekijä lapsen sosialisatiossa, koska se synnyttää luottamusta, harmoniaa ja sosiaalista kyvykkyyttä (Laible & Thompson 2007, 184).

Perheen vanhempien ryhtyessä perhehoitajiksi yleensä kysytään asiaa myös perheen biologisilta lapsilta. On tärkeää kuulla biologisten lasten mielipiteitä, vaikka tosiasiasa edes kouluikäinen lapsi ei kykene arvioimaan, mitä sijoitetun lapsen tulo perheeseen tarkoittaa. Mikäli biologiselle lapselle muotoutuu negatiivinen asenne niin se on tärkeää selvittää. Myös myönteinen mielipide ansaitsee yhdessä keskustelemista asioista. Perhehoidon sisaruksille syntyy erilaisia tunteita ja niiden käsittely estää tilanteiden kriisiytymisen tai turhan sijoituksen päättymisen. (Laurila 2019, 32.)

5 Perhesuhteiden neuvoteltavuus

5.1 Perhesuhteiden moninaisuus

Perhesuhteiden nähdään olevan yksi merkittävimmistä ihmisten elämään vaikuttavista suhteista. Perhesuhteita määrittävät samanaikaisesti ja jännitteisesti emotionaaliset, moraaliset, taloudelliset, sosiaaliset ja biologiset ulottuvuudet. Perhesuhteita määrittävät niin lainsäädäntö kuin institutionaaliset rakenteet. Huolenpito, hoiva ja vastuu liitetään voimakkaasti perhesuhteisiin. (Sevon & Notko 2008, 13.)

Arjen perhesuhteet ovat muuttuneet ja monimutkaistuneet (Sevon & Notko 2008, 19) ja näitä muutoksia ei haluta aina tutkimuksessa pohtia, vaan korostetaan tutkimuksissakin ajatusta normaalista perheestä (Beck & Beck-Gernsheim 2002, 22). Perhevastuiden nähdään olevan monimutkaisuuden lisäksi epävakaita ja neuvotteluille alttiita (Sevon & Notko 2008, 18). Perhesuhteiden tutkimuksessa nähdään tärkeänä tutkimus ambivalenssin kautta, jolloin mahdollistuu tutkimuksessa ongelmakeskeisen paradigman ja solidaarisuusparadigman yhdistäminen. Tämän kautta ymmärretään perhesuhteita paremmin. (Connidis & McMullin 2002, 594.)

Päivittäin käydään perhesuhteista keskustelua niin tutkimuksissa, politiikassa kuin arjessakin. Perhe nähdään turvapesänä, yhteiskunnan tukipilarina tai kriisipesäkkeenä. Perheet kuvataan nykyään pirstaleisiksi. Menneisyyden perheissä on mielikuva turvallisuudesta, pysyvyydestä ja vastuullisuudesta. Muuttuvassa yhteiskunnassa ajatus ”perinteisestä” perheestä luo turvaa. (Ilmakunnas & Lahtinen 2021, 11.)

Perheen merkitys on vähentynyt viimeisten vuosikymmenien aikana yksilö- ja yhteiskuntatasolla. Nykyään sukulaissuhteet ovat lähentyneet muita sosiaalisia suhteita ja ajatus ydinperheestä on kaventunut. (Danielsbacka & Tanskanen 2021, 291–292.) Perheessä ihmissuhteet eivät rakennu ainoastaan verisiteen kautta. Perheen jäsenten väliset suhteet ovat aina liitoksissa toisiinsa. (Danielsbacka & Tanskanen 2021, 306–308.)

Perhesuhteiden normistot ovat vielä hämmästyttävän voimakkaita 2000- luvullakin. Perhesuhteisiin liittyvät tunteet, odotukset, normit ja moraalit ovat vielä sukupuolittuneita, vaikkakin niissä on muutosta tapahtunut. Perhesuhteiden tutkimuksessa on tärkeää yhteiskunnallisen, kulttuurisen ja rakenteellisen sekä yksilö- ja suhdetason tarkastelujen yhdistämistä. Perhetutkimuksessa metodisen osaamisen lisäksi tärkeää on uskallus ja

ymmärrys. Perhesuhteiden tutkimiseen soveltuu hyvin haastattelut ja kerronnallinen tutkimusote. Henkilökohtaisen kertomuksen avulla haastateltava voi kertoa perhesuhteisiin liittyviä odotuksia, käännekohtia, motiiveja ja kriisejä. Kerronnallisen haastattelun kautta on myös mahdollisuus analysoida perhesuhteisiin liittyvää kokemusten ristiriitaisuutta ja kulttuuristen kertomusten vaikutusta omiin odotuksiin ja tarinoihin. Perhesuhteita tutkittaessa tulokset riippuvat aina siitä, kenen näkökulmasta tutkimusta tehdään. Perhesuhteiden tutkiminen on aina eettistä tasapainoilua, ja se nähdään myös moraaliseksi teoksi. Vaikeiden perhesuhteiden tutkimisessä eettiset kysymykset korostuvat ja erityisesti lasten äänen kuuleminen haastaa tutkijan eettisesti. (Sevon & Notko 2018, 21–23.)

Koti nähdään perhesuhteiden muodostumisen paikkana, ja koti on lapselle aina tärkeä kasvuympäristö. Lastensuojelussa voi olla vaikeaa hahmottaa omaa perhettä ja ketä siihen kuuluu. Erityisesti tämä heijastuu siirtymätilanteissa, kun lapsi muuttaa omasta biologisesta kodista perhehoitoon. Lapselle on tärkeää tunne pysyvistä sijaiskodista. Pysyvyyden kautta lapselle vahvistuu kuulumisen tunne. Perhe muodostuu merkityksellisistä ihmissuhteista, ja mitä kiintyneempi lapsi on, sitä paremmin hän osaa kertoa perheeseensä kuuluvat ihmiset. Sisaruksia tai sijaissisaruksia ei välttämättä tunneta perheen jäseneksi, jos he eivät asu samaan aikaan tai pysyvästi perhekodissa. Yhteydenpidon vähäisyys vaikuttaa lapsen mieltymykseen perhejäsenyydestä. Toisaalta nykyajan perheiden muuttuvuus, moninaisuus ja rajojen häilyvyys on monille lapsille todellisuutta, jossa on pakko sopeutua ilman vaihtoehtoja. (Tervonen-Arnkil 2008, 148.)

Lapsiin vaikuttavat myönteisesti tiiviit perhesuhteet. Perhesuhteista on tärkeää keskustella lasten kanssa. Aggressioita ja riitoja nähdään olevan enemmän perheissä, joissa ei puhuta ongelmista ääneen. Perheen kesken puhuminen huolista ja ajatuksista tuovat perheenjäsenille tunnetta, että heistä ollaan kiinnostuneita ja heidän tarpeitansa pidetään arvokkaina. Kiukku ja kapina ovat normaaleja elämän epäoikeudenmukaisuuksien puolustautumisreaktioita. Niissä on elämää ylläpitävää voimaa ja myös häpeän tunne tulee suvaita, jotta kenenkään ei tarvitse perheessä hävetä häpeäänsä. (Kaulio & Svennevig 2008, 168.)

Tunteilla nähdään olevan tärkeä rooli ihmissuhteiden rakentumisessa ja kiinnipitämisessä, mutta myös niiden hajoamisessa. Ihmissuhteet rakentuvat nykyään enemmän omien mieltymysten ja valintojen kautta. Taloudellinen näkökulma ja yhteiskunnalliset rakenteet ovat menettäneet merkitystään. Viimeisten vuosikymmenien aikana on korostunut

emotionaalisten ja tyydyttävyyden merkitys ihmissuhteissa. Tunteiden vaikutusta ja läheissuhteen valinnaisuutta on tutkittu kansainvälisesti pitkälti vain aikuissuhteiden kautta. Tunteiden roolin muutos yhteiskunnassa on vaikuttanut myös ystävyys- ja sisarusuhteisiin, mutta näiden tarkastelu on tutkimuksellisesti jääneet vielä hämärän peittoon. (Pirskanen & Eerola 2018, 7–19.)

Vähälle huomiolle on jäänyt tunteiden tarkastelu perhe- ja läheissuhteissa. Petteri Eerola ja Henna Pirskanen (2018) ovat vastanneet tähän toimittamalla teoksen *Perhe ja tunteet*, jossa laaja-alaisesti käydään lävitse tunteiden vaikutusta perhe- ja ihmissuhteisiin. Teoksessa tulee esille, että perhe- ja läheissuhteisiin voi kuulua, mikä tahansa itselle merkitykselliseksi koettu ihmissuhde. Tunteet nähdään henkilökohtaisen kokemuksen, kulttuurisen ja sosiaalisen ulottuvuuden kautta. Tunteet kulkevat koko elämäkulkumme aikana, ja yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat niihin. Eerola ja Pirskanen tuovat teoksessa esille, että perhesuhteiden tutkimukselle on edelleen tarvetta, ja tutkimuksen kautta saadaan yhteiskunnallisesti näkyväksi ja ymmärrettäväksi perhesuhteisiin vaikuttavat tunteet. (Eronen 2018, 459–460.)

5.2 Vertaissuhteet ja niiden neuvoteltavuus

Kaikissa tilanteissa on mahdollista neuvotella perhesuhteita. Perhehoidossa perhesuhteiden neuvoteltavuus korostuu, koska perhehoidossa sijoitettujen lasten sidoksellisuus muuttuu sijoituksen myötä. Lasten perhesuhteet moninaistuvat sijoituksen myötä ja heillä on yhteys myös entiseen perheeseensä. Tämä vaikuttaa kaikkiin perhehoidossa asuviin lapsiin, niin sijaisisaruksiin kuin sijoitettuihin lapsiin. Perhettä ei nähdä kokonaisuutena vaan sosiaalisia suhteita tulkitsevana perhesuhteita tutkittaessa. Jokaiselle perheenjäsenelle perhesuhteet ja perhe merkitsevät erilaisia asioita. (Hämäläinen 2012, 48–50.) Lapsilla on itsellä oikeus määritellä, keitä perheeseen kuuluu, ja tämä oikeus koskee sekä sijoitettua lasta että perhehoitajan biologisia lapsia. Lapsen käsitys perheestä ja sisaruudesta voi muuttua ajan kuluessa. (Säles 2021, 9.)

Kati Hämäläinen (2012) nykyään Kallinen on tutkinut perhehoitoon sijoitettujen lasten antamia merkityksiä kodilleen ja perhesuhteilleen. Hämäläisen tutkimuksessa esille nousee verisiteiden vahva merkitys lapsille edelleen, silti perhesuhteita voidaan neuvotella verisiteitä vastaavaksi. Hämäläisen (2012) tutkimuksen mukaan sisarusten välinen suhde voi

muotoutua turvallisemmaksi kuin suhde sijaisvanhempaan. Vanhemmuutta ei nähdä niin muuttavana ja joustavana neuvotella kuin sisarussuhdetta. (Hämäläinen 2012, 167,180 ja 191.)

Perhehoidossa lapset ovat joustavia luovimaan suhteitaan toisiinsa yhdessä tekemisen ja vietetyn ajan kautta. Heille syntyy biologista sisarussuhdetta muistuttava jatkuva ja pysyvä suhde. Perhehoidon sisarusten välille syntyvät suhteet muodostuvat ajan kanssa yhä merkityksellisemmiksi. Lapset voivat itse neuvotella suhteita sisarusten välillä, mutta aikuisten valta tulee silti suhteissa näkyviin. Sisarussuhteiden tukijana sijaisvanhemmalla on tärkeä rooli niiden toteuttajana, tuen antajana ja vahvistajana. Sisarussuhteen tukeminen ja lasten kuuleminen sijaishuollossa nähdään tärkeäksi lasten hyvinvoinnin kannalta. (Kallinen 2018, 7–17.)

Sijoitettujen lasten biologinen perhe on lasten määritelmässä ensisijainen, mutta Hämäläisen tutkimuksessa korostuu perhehoidon muiden lasten merkitys sijoitetulle lapselle. Lapset käyttävät nimitystä sukulainen, vaikka he ymmärtävätkin, että suhde ei ole verisuhde. Lapsille perhehoidossa syntyvät uudet suhteet ovat aitoja ja niitä pidetään sukulaissuhteiden vertaisina. Hämäläisen tutkimuksessa sijaissisarukset määriteltiin läheisiksi ja tärkeiksi, jopa sisariksi. Sijoitetut lapset puhuvat useammin sijaissisaruksista sisarina kuin sijaisvanhemmista vanhempina. (Hämäläinen 2012, 177–184.)

Aino Ritala-Koskinen (2001) on tutkimuksessaan tuonut esille moninaisia sisarussuhteita perheissä. Ritala-Koskinen tuo esille tutkimuksessaan, että lasten sisarussuhdetta ei organisoitu biologian vaan tunteiden sisaruudesta. Sisarussuhde on normi, johon pyritään ja se vaatii kummankin sisaruksen aktiivista välillä ylläpitämistä. Sisarusten läsnäolo ei riitä muodostamaan lämmintä sisarussuhdetta, vaan vuorovaikutus suhteessa nousee merkittäväksi tekijäksi. (Ritala-Koskinen 2001, 199–200).

Kansainvälistä tutkimusta lasten käsityksistä sukulaisuudesta ovat tehneet Jennifer Mason ja Becky Tipper (2008). Tutkimuksessaan he tuovat Kallisen (2018) tavoin esille perhesuhteiden neuvoteltavuuden. Lasta auttavat kokemaan perhehoidon sisarussuhteen sukulaissuhteen kaltaiseksi myönteinen suhde, ajan merkitys, jaettu historia ja yhteinen tekeminen. Mason ja Tipper tuovat esille lasten olevan joustavia ja luovia muokkaamaan aktiivisesti omia suhteitaan. Lasten avulla myös vanhemmat voivat laajentaa omaa ajatustaan perhesuhteista. (Mason & Tipper 2008, 441–460.)

Mason ja Tipper tuovat esille myös ihmissuhteissa syntyvät tunteet. Lasten kertomat merkitykselliset ihmissuhteet nähdään monien aistillisten kokemusten kautta. Ihmissuhteet linkittyvät fyysisesti johonkin paikkaan, jossa on kodintunnetta. Fyysiseen paikkaan liittyvät tunteet muodostuvat kokemuksista, tunteista ja niiden punnitsemisesta. Lasten hyvinvoinnille on tärkeää kokemus kuulumisesta paikkaan. Kodin tuntu voi muodostua läheisiin koti-, perhe-, läheissuhteisiin sekä niitä muistuttaviin suhteisiin. Kodin tuntu voi vaihdella eri aikoina ja saada erilaisia merkityksiä. (Forsberg 2018, 33–34.)

Kimmo Jokinen ja Jana Mikats (2018) tuovat esille lasten kokemusten tutkimuksen vähyyden heitä koskettavista tärkeistä ihmissuhteista. Lasten ja nuorten mielestä hyvinvoinnin kannalta tärkeitä ovat läheiset ihmissuhteet. Lasten liikkumavara luoda uusia suhteita on aikuisia pienempi, mutta nykyään nähdään lapsillakin olevan enemmän vapauksia rakentaa sosiaalista maailmaansa. Empiirisesti on todistettu, että annettujen suhteiden rinnalle on noussut tai mennyt jopa ohi valitut suhteet. Ystävyysuhteet ovat nousseet perhesuhteita tärkeämmäksi.

Jokinen ja Mikats tuovat esille Ray Pahlin ja Davis Pevalin pitkittäistutkimuksen ihmisten sosiaalisista maailmoista. Tämän tutkimuksen kautta voidaan pitää selvänä, että valinnan merkitys on kasvanut uusia ihmissuhteita luodessa. Yhä useammalla ihmisellä nähdään läheisen verkoston syntyvän ilman verisidettä. Nykyaika voidaan nähdä annettujen suhteiden merkityksen menettämisenä valituille suhteille. Perhesuhteet ovat muuttuneet joustavimmiksi, niitä on nykyään helpompi purkaa ja solmia. Pahl ja Peval nostavat myös tunteiden merkityksen osana perhesuhteita. Perhesuhteita ei kuitenkaan luoda pelkkien tunteiden voimalla, vaan siihen liittyvät oleellisesti muitakin asioita, kuten velvollisuus ja perinteet. Vaikka joustavuus on lisääntynyt perhesuhteiden neuvoteltavuudessa niin se ei anna kokonaan täyttä vapautta suhdeverkoston rakentamiseen. (Jokinen & Mikats 2018, 49–52.)

Marianne Notko ja Eija Sevon nostavat esille perhesuhteiden neuvotteluiden mahdollisuuden, mutta myös perheisiin liittyvät vallankäytöt ja kiistat. Sisarusuhteissa nähdään olevan myös valtasuhteita ja hierarkiaa. Lapsille sisarusuhteet ovat merkityksellisiä, ja myös niissä esiintyvät ristiriitatilanteet ovat erityisiä. Notko ja Sevon nostavat esille perhesuhteissa kaksi käsitettä emotionaalinen turvallisuus ja tunnettyö. On tärkeää perhesuhteissa saavuttaa luottamus ja turvallisuuden tunne. Emotionaalinen turvallisuus suojaa lasta ja auttaa selviytymään vaikeissa tilanteissa. Emotionaalinen

turvallisuus voi vaarantua jännitteisissä ja ongelmallisissa perhetilanteissa esimerkiksi menetyksen kautta. Oman tunnetyön kautta pystytään hallitsemaan ja kontrolloimaan omia tunteita, jolloin voidaan edistää perheenjäsenien hyvinvointia ja ylläpitämään sopusointua perheessä. (Notko & Sevon 2018, 67 ja 80.)

Sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu arvioida perhehoitoon siirtyneen lapsen muuttuneiden perhesuhteiden luonnetta kuulemalla lapsen omia kokemuksia ja merkityksenantoja. Perhesuhteiden neuvoteltavuus tulee esille, ja sosiaalityöntekijän tulisi omata laajempaa ymmärrystä lapsen arjesta, jossa perhesuhteet ovat muuttuneet ja oma koti ovat toisistaan erilliset. Kotien moninaisuus voi olla sijoitetulle lapselle rikkaus tarjoamalla yhtä kotia laajemman elämänpiirin ja näköalan maailmasta. Mutta siitä voi seurata myös ulkopuolisuuden, ristiriitojen ja juurettomuuden kokemuksia. Olojen vakiinnuttaminen sosiaalityössä korostuu. (Forsberg 2018, 46.)

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni lähtökohta pohjautuu fenomenologiseen lähestymistapaan, jonka kehittäjä on filosofi Edmund Husserlin (Huhtinen & Tuominen 2020, 296; Miettinen ym. 2010, 9). Valitsin tämän lähestymistavaksi, koska sen lähtökohtana on ihmisen elämäntodellisuus, jota tutkijana yritän ymmärtää. Tutkijana voin käyttää lähtökohtana myös omaa kokemustani, mutta fenomenologista tutkimusta en voi tehdä ilman teoreettista viitekehystä. Tutkimuksessa on huomioitava, että teoreettinen viitekehys tulee kuvaan vasta sen jälkeen, kun olen oman tutkimusaineistoni tulkinnut. Tutkijana suhteutan tulkintani kerätystä aineistosta laajempaan asiayhteyteen tutkimukseni lopuksi. Tutkimuksen rajauksen olen tehnyt jo ennen aineistonkeruuta. (Vilkkä 2015, 171–175.)

Tutkin sijaissisarusten ja sijoitetun lapsen kokemuksia sisarussuhteesta ja kiintymyksestä perhehoidon aikana. Molempien kokemukset nähdään tutkimuksessa samanarvoisina, vaikka tutkimuksessa tarkastelenkin näitä rinnakkain. Fenomenologisessa tutkimuksessa tavoitteena on haastattelun kautta saada kertomuksenomaisesti mahdollisimman kokemuksia kuvaavaa puhetta (Vilkkä 2015, 173.) Tutkimuksen teossa keskeiseksi nousee kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet (Vilkkä 2021a, 171; Vilkkä 2021b, 174; Laine 2018, 29).

Tutkimusaihe:

Narratiivit sisarussuhteista perhehoidon sijaissisarusten ja sijoitetun lapsen elämäntarinoissa.

Tutkimustehtävä:

Millaisia merkityksiä sijaissisaruuudella on perhehoidon sisarussuhteissa?

Tarkentavat kysymykset:

- 1) Mikä vaikuttaa perhehoidon sisarusten kiintymissuhteiden muodostumiseen?
- 2) Millaisia merkityksiä kiintymyssuhteen muodostumiselle on perhehoidon sisaruksille?
- 3) Miten perhesuhteiden neuvoteltavuus tulee esille perhehoidon sisarusten suhteissa?

Tutkimukseni rajasin sijaishuollon perhehoitoon, ja haastateltavat yli 16-vuotiaisiin nuoriin ja aikuisikäisiin sijaissisaruksiin ja sijoitettuna olleisiin saman perhehoidon jäseniin aiheen sensitiivisyyden vuoksi. Tutkimuksessa tulevat asiat ovat sellaisia, että niistä ei ole välttämättä ennen käyty keskustelua, joten en haastattele lapsia.

Perhehoitoon rajaamisen syitä on useita. Ensimmäinen syy on perhehoidon erityisyys, siinä ollaan perheessä 24/7. Perhehoidossa lapsi saa kodinomaiset olosuhteet ja mahdollisuuden läheisiin, pitkäaikaisiin ja pysyviin ihmissuhteisiin (Perhehoitolaki 263/2015 1 §; 1 § 2 mom). Toinen syy on perhehoidon ensisijaisuus laitoshoidon nähden lapsen sijaishuollon paikkana (LSL 417/2007 50§). Yhtenä syynä näen tutkimuksen rajauksen vaikuttimena myös henkilökohtaisen kokemukseni perhehoidossa asuneena.

Sijaissisaruus ja perhehoidon sisarusten näkökulmaa tuon tutkimuksessani esille, koska kaikilla tulee olla tasavertainen asema perheessä (Perhehoitolaki 8 §). Perhekodin ihmissuhteet ovat merkityksellisessä asemassa. On tärkeää, että kaikki perheenjäsenet voivat perhehoitokodissa hyvin. Tuon tutkimuksessani esille perhehoidon sisarusten omat kokemukset heidän itsensä kertomana. Kokemuksen nähdään olevan rakenteeltaan aina tietoa (Perttula 2005, 128). Kokemuksen tutkimisen nähdään parantavan palveluita ja tuovan esille myös mahdollisia epäkohtia (Uusitalo 2018, 116).

Kiintymyssuhde valikoitui tutkimuksen teoreettiseksi lähtökohdaksi, koska kiintymyssuhde voi muotoutua myös sisarusten välille ja kiintymyssuhdetta voi rakentaa myöhemmälläkin iällä. Kati Hämäläinen (2012) on tutkimuksessaan tuonut esille sen, että sijaishuollon sisarusten välit voivat muotoutua turvallisemmaksi kuin sijoitetun lapsen suhde sijaisvanhempaan.

Perhesuhteiden neuvoteltavuus on mahdollista eri perheenjäsenten kesken ja se ei vaadi biologista sidettä. Lapset voivat neuvotella sijaishuollossa syntyviä suhteitaan itse, mutta sijaisvanhemman tuki sisarussuhteiden muodostumiseen koetaan tärkeäksi. Verisiteet ovat lapsille tärkeitä, mutta sisarussuhde perhehoidossa voidaan neuvotella verisidettä vastaavaksi (Hämäläinen 2012, 177–184.) Sisarussuhteita on tutkittu vähän ja lähdin tutkimukseni kautta tarkastelemaan, toteutuuko perhesuhteiden neuvoteltavuuden mahdollisuus ja kiintymys sisarukseen ilman biologista sidettä.

6.2 Aineisto ja analyysimenetelmä

Haastattelumenetelmäni on puolistrukturoitu teemahaastattelu (Merton ym. 1990). Haastattelu on puolistrukturoitu, koska teemat ovat kaikille haastateltaville samat. Keskeistä on haastattelun eteneminen teemojen mukaan. Tärkeää ei ole yksityiskohtaiset kysymykset. (Hirsjärvi ym. 2015, 208.) Teemahaastattelun kautta saan tuotua haastateltavien omat äänet kuuluviin. Keskeistä on haastateltavien omat tulkinnat asioista ja niille antamista merkityksistä. Teemahaastattelussa merkitykset saadaan esille vuorovaikutussuhteen kautta.

Teemahaastattelu sopii menetelmäksi hyvin, koska haastateltavat ovat kokeneet tietyn tiedossa olevan tilanteen ja tutkijana olen selvittänyt etukäteen ilmiön kokonaisuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47–48.) Haastateltavat ovat kaikki perhehoidossa asuneita sisarusia. Aiempaan tietoon pohjautuen tein haastattelurungon (Liite 2) määritellyistä teemoista, jonka pohjalta tutkijana tuon esille haastateltavien subjektiiviset omat kokemukset perhehoidossa syntyneistä sisarussuhteista. Haastateltavien omaa kokemusta ja elämystä korostetaan (Merton ym. 1990).

Aineiston keruumenetelmää tutkimukseeni pohdittiin Varsinais-Suomen sijaishuoltoyksikön sosiaalityöntekijä Sirpa Vainion kanssa syksyllä 2021. Aineistoni koostuu saman perhehoitajan lapsista, sijaissisaruksesta ja sijoitetusta. Haastattelut tein yksilöhaastatteluina aiheen sensitiivisyyden vuoksi. Haastattelupyyntökirje (Liite 3) lähetettiin sähköpostitse Sijaishuoltoyksikkö Tammen kautta perhehoitajille, jotka välittivät kirjeen perhehoidon sisaruksille.

Perhehoitajien keskuudessa oli riittävästi tutkimukseeni kohdentuvia haastateltavia, perhehoidon sisarusia. Sähköpostin saavien perhehoitajien joukko oli suuri, joten tiedon saivat myös perheet, joilla ei aikuisia lapsia vielä ole. Näin kaikki perhehoitajat saivat tietoa tutkimuksesta, ja voivat viestin myötä ainakin hetkeksi pysähtyä miettimään oman kodin sisarusuhteita. Toimintansa lopettaneet ja eläkkeelle jääneet perhehoitajat eivät olleet enää postituslistalla.

Saman perheen lasten haastattelu yksilöinä voi olla paljon tietoa antava. Parihaastattelussa saatetaan kertoa asioita, joiden jälkipuintiin pitäisi saada tukea, vaikka aikuisia ollaankin – varsinkin jos asianosaisten kesken kuvataan sitä, miten kiintymystä ei koskaan syntynytkään vaan sen tilalla oli ”sietämissuhde” ja ”koen sijoituksen tuoneen paljon/pelkkää negatiivista

elämään”. Mikäli haastateltavat ovat työstäneet menneitä asioita hyvin ja riittävässä määrin, on asetelma toki erilainen tässäkin kohtaa.

Haastatteluja tein yksilöhaastatteluina yhdeksälle, seitsemän tein henkilökohtaisena tapaamisena ja kaksi etähaastatteluna Teams sovelluksen kautta. Haastatteluista henkilökohtaiset tapaamiset tehtiin perhehoitajan kotona ja työpaikallani työhuoneessani. Haastateltavat olivat Varsinais-Suomalaisista perhekodeista, ja suurin osa oli täysi-ikäisiä omillaan asuvia. Haastateltavat asuivat yhtä lukuun ottamatta Varsinais-Suomessa. Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja luottamuksellista, ja haastateltavat hyväksyivät osallistumisen kirjallisella suostumuksellaan (Liite 4). Haastattelut analysoin niin, että vastaukset eivät ole kenenkään tunnistettavissa. Tutkimusaineistoa käsittelemäni vain minä ja hävitän sen tutkimuksen teon jälkeen. Haastattelut olivat puolesta tunnista hieman yli tunnin mittaisia. Lähetin haastattelurungon haastateltaville etukäteen aiheeseen tutustumista varten. Osa oli valmistautunut haastatteluun tutustumalla etukäteen kysymyksiin tekemällä muistiinpanoja, ja osa osallistui haastatteluun ilman etukäteen valmistautumista.

Riittävä aineiston määrä on koossa, kun pystyn vastaamaan tutkimuskysymyksiin tai haastattelut eivät tuota enää uutta. Fenomenologinen lähetystapa ei vaadi suuria määriä haastateltavia. Tutkimuksen tavoite on tuoda esille haastateltavan oma kokemus ja sille antama merkitys. Tavoite oli saada yhteensä kymmenen haastattelua, eli viisi sijaissisarusta ja viisi sijoitettua lasta. Yhteydenotot tulivat perhehoitajilta, jotka välittivät perhehoidon sisarusten yhteystiedot minulle. Halukkaita oli alkuun kuudesta eri perhehoitokodista, yhteensä 14. Lopuksi haastatteluja sain sovituksi yhdeksän, joista kuusi oli sijaissisaruksia ja kolme sijoitettua lasta. Haastateltavien ikä oli 15 vuodesta 41 vuoteen.

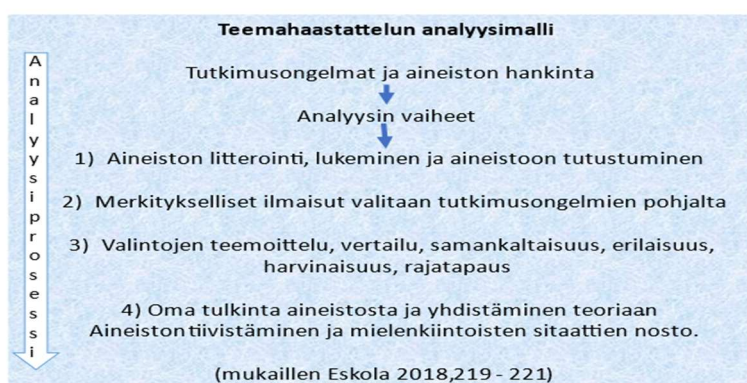
Haastattelut toimivat myös oman elämäntehtävän ymmärtämisenä, josta primäärihyöty tulee niin haastattelijalle kuin haastateltavalle. Sekundaarihyötynä oli tuottaa tutkimustulosta. Haastatteluissa ensimmäinen tehtävä ja informaation saannin edellytys on haastattelijan ja haastateltavan välille syntyvä luottamuksellinen suhde. Luottamuksellisen suhteen luomiseen auttaa tutkimuksesta kertominen ja tietojen luottamuksellinen käyttö. Haastattelijan on tärkeää osoittaa kiinnostusta haastateltavaa ja hänen sanomisiaan kohtaan. Tavoite on muodostaa yhteistyösuhde, jossa molemmat osoittavat empaattista ymmärrystä toisen asemaa kohtaan ja tuntevat tyydytystä. Haastattelijan empaattinen asenne, yhteisen pohjan luominen ja laajat / helpot avauskysymykset ovat konkreettisia keinoja tavoittaa

luottamuksellinen yhteistyösuhde. Tärkeä ominaisuus haastattelijalla on neutraalius. Haastattelijan tulee olla puolueeton, ei saa väitellä ja hämmästellä eikä esittä omia mielipiteitään. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 66–68.) Oman haasteen haastatteluihin toi maailmanlaajuinen pandemiatilanne. Oli mietittävä haastattelutilanne kaikille turvalliseksi.

Aineiston analysoin sisällönanalyysin menetelmällä. Menetelmä soveltuu hyvin systemaattiseen ja objektiivisiin dokumenttien analysointeihin. Dokumentteiksi väljässä merkityksessä ymmärretään myös haastattelut. Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöistä, teorialähtöistä tai teoriaohjaavaa analyysia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 117–119.) Tutkimuksessani analysoin tuloksia teoriaohjaavasti, mikä on harvinaisin analysointitavoista.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi on lähtökohdiltaan aineistolähtöisen analyysin kaltainen. Ero näiden välillä syntyy siinä, että teoriaohjaavassa analyysissä teoreettiset käsitteet tuodaan aineistoon ”jo tiedettynä” ilmiönä. Analyysin yläluokat tuodaan valmiina ja alaluokat voidaan synnyttää aineistolähtöisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.)

Aineistoa lähdän analysoimaan teemoittelun kautta. Teemoittelu on yksi sisällönanalyysin tavoista. Teemat liittyvät sisarus- ja kiintymyssuhteeseen sekä perhesuhteiden neuvoteltavuuteen. Haastattelun kysymykset tein näiden teemojen pohjalta. Toisaalta aineiston teemoihin voi tulla muutoksia vastauksia analysoidessa. Aineiston teemoittelu on aineistolähtöistä.

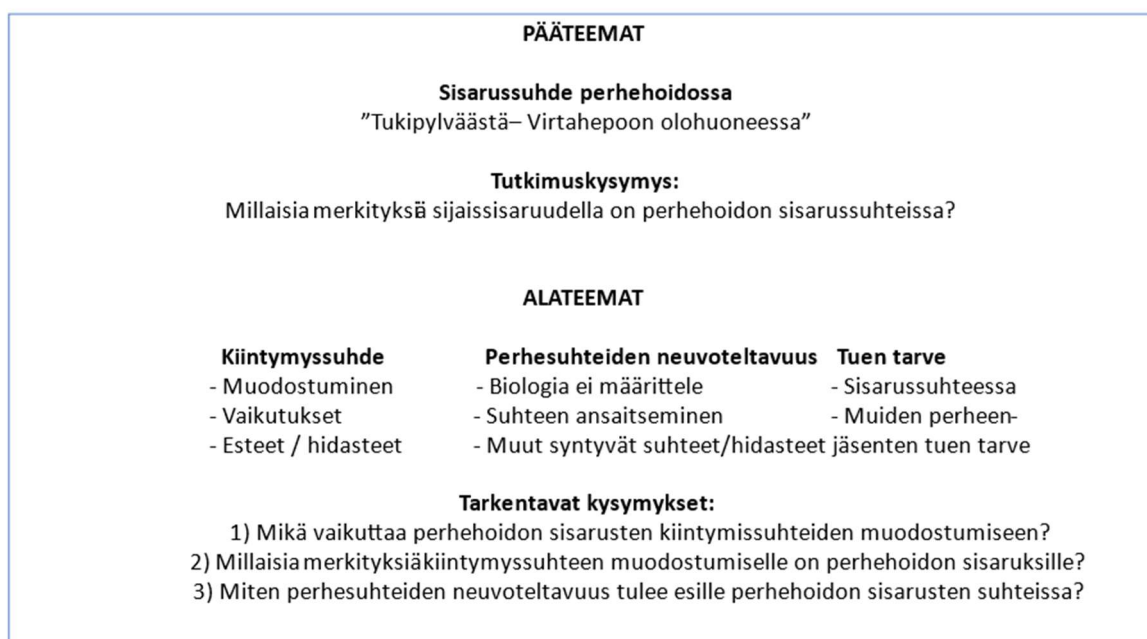

Kuvio 1 Teemahaastattelun analyysimalli

Olen kuvannut kuvioon 1 analyysin etenemistä. Haastattelujen litteroinnin jälkeen tutustun aineistoon ja nostan sieltä merkityksellisiä ilmaisuja tutkimusongelman. Aineiston analysointi jatkuu nostamalla aineistosta teemojen kautta asioita. Tämän jälkeen tulkitse

tutkijana aineistoa ja yhdistän tulkintaa alussa rajaamaani teoriaan. Aineistosta nostan myös mielenkiintoisia sitaatteja esille. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään nostamaan mielenkiintoiset asiat esille ei niinkään tärkeää ole aineiston tasapuolinen kuvaaminen (Eskola 2018, 221).

Aineiston analysointia olen tehnyt teoriaohjaavan sisällönanalyysin kautta teemoittelemalla aiheet tutkimuskysymysten kautta pää- ja alateemaan kuvion 2 mukaisesti. Pääteemana tutkimustuloksissa nousee moninaiset sisarussuhteet, ja sijaissisaruiden erityisyys ja merkitys perhehoidon sisarussuhteissa. Alateemoina teorian ohjaamana olen haastatteluissa kysynyt kiintymyssuhteesta ja perhesuhteiden muutoksista. Tuen tarve perhehoidon ihmissuhteissa nousee tuloksiin sijaissisarusten kokemana. Tuen tarpeen haluan nostaa erityisesti tuloksiin esille, koska sen merkitys nostetaan esille vahvasti, ja on hämmästyttävää, miten se toistuu tutkimuksissa edelleen.

Kuvio 2 Aineiston teemoittelu

Ensimmäinen tulosluku 7 käsittelee perhehoidossa syntyviä tai ei syntyviä sisarussuhteita ja sijaissisaruiden merkitystä perhehoidon sisarussuhteissa kiintymyssuhteen kautta tarkastellen. Toisessa tulosluvussa 8 käsitteelen perhesuhteiden neuvoteltavuutta ja tuen tarpeita perhehoidon sisarussuhteissa. Haastatteluissa nousi esiin myös kiitollisuus ja onni perhehoidon ja sisaruuden merkityksestä elämään, sekä oma auttamisen halu myönteisten lapsuuden kokemusten jälkeen.

6.3 Tutkimusetiikka

Noudatin opinnäytetyössäni tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita (2019). Tutkielman luotettavuus ja tieteellinen arvo rakentuu tutkimusprosessini jokaisessa vaiheessa. Opinnäytetyöni arvioinniksi ei riitä, että kerron noudattaneeni eettisiä perinteitä, vaan perustelen ne työni lukijalle. Opinnäytetyön arvioinnin olen tehnyt rehellisesti ja tarkasti. (Vilkkä 2021b, 197.)

Olennaista eettisyyden pohdinnassa ovat kaikki valinnat, mitä olen tehnyt ennen aineiston kokoamista ja mihin näillä tehdyillä valinnoilla pyrin. On ollut tärkeää pohtia, kuinka lähellä tai etäällä olen tutkittavaa kerätessäni aineistoani ja millainen valta-asema voi muodostua osapuolten välille. Miten itse voin vaikuttaa aineiston laatuun ja muodostumiseen. Haastattelut olivat puolistrukturoitu, joten haastateltavalla ei ole ollut itsellä mahdollisuutta vaikuttaa haastattelun teemoihin. Mutta toisaalta teemoittelussa ei tehdä tarkkoja kysymyksiä, joten haastateltavalle jäi mahdollisuus vapaampaan vastaamiseen.

Valtasuhde haastattelussa syntyy aineiston kokoamisen käytännöissä ja käytännöistä. Tiedon tuottaminen on riippuvainen tästä ihmisten välisestä sosiaalisesti rakentuneesta asemasta. Annoin haastateltavan päättää haastatteluajan ja -paikan, osaltaan tällä pystyin keventämään syntyvää valtasuhdetta. Tutkimus aineiston keruussa on huomioitava, että tutkittaja ei ota valta-asemaa. Tutkimuksessa olen pyrkinyt haastattelutilanteen yhdenvertaisuuden kokemuksen luomiseen. (Vilkkä 2021b, 198–199.)

Tutkimuksen eri vaiheissa olen pohtinut rooliani tutkijana. Tutkijana minun on hyvä olla tietoinen omasta merkityksestä tutkimusprosessiin ja tutkimukseen liittyvistä emotionaalista vaikutuksista (Hämäläinen ym. 2011, 4). Tutkimusaihe on sensitiivinen ja omaan henkilökohtaista kokemusta sijaissisaruuudesta. Aihe on henkilökohtaisesti tärkeä ja tiedostin jo aihetta valittaessa, että omat kokemukseni voivat vaikuttaa tutkimuksen tulkintoihin.

Olen haastateltavien kanssa niin sanottuja sisäpiiriläisiä, koska tutkittava asia on meille yhteinen ja erotumme laajasta joukosta. Minulle on muodostunut sijaissisarena yhteinen kokemusmaailma haastateltavien kanssa. Tutkijana tulee muistaa, että tutkittavan maailma ei ole minun maailmaani. Tutkittavan asian ymmärtämisen vuoksi, minun on otettava etäisyyttä ja eroa tutkittavan maailmaan. (Juvonen 2017, 398; Bratic 2018, 534.) Tutkimus tulee olla arvovapaa, mutta tutkijan arvot vaikuttavat tutkimuksen valintoihin. Teen

tutkimukseni arvovapaaksi ja läpinäkyväksi, paljastamalla omat tutkimukseen vaikuttavat arvot. (Vilka 2021a, 198.)

Sisäpiiriläisyys tuo haastetta eettisiin kysymyksiin, mutta haastattelut ja tutkimus on ollut antoisaa ja palkitsevaa. Pystyn laajentamaan haastattelujen kautta myös omaa kokemushorisonttia ja oppimaan paljon uutta perhehoidon sisarusten sisarussuhteista. Haastattelut voidaan nähdä myös tilaisuutena käsitellä itselle henkilökohtaisia tärkeitä asioita yhdessä haastateltavan kanssa. Tutkijana minulla on etuoikeutettu paikka syventää itseymmärrystä ei pelkästään tutkijana vaan myös ihmisenä. Jos onnistun raportoimaan tutkimustulokseni huolellisesti, avaan mahdollisuuden haastatelluille ja muille perhehoidon sisaruksille samanlaisen tilanteen itsereflektioon. Oma kokemus tutkittavasta ilmiöstä auttaa tutkijaa käsittelemään aineistoaan sensitiivisesti. (Juvonen 2017, 408–409.)

Aineiston ja lähteiden vuoropuhelun kautta kykenen ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkittua ilmiötä. Tutkimuksen uskottavuutta pystyn lisäämään johdonmukaisilla valinnoilla, argumentoinnilla, päättelyllä ja erivaiheissa tapahtuvilla tulkinnoilla. Tutkimuksessa kuvaan yksittäisten havaintojen / haastattelujen kautta muodostunutta kokonaisuutta. (Vilka 2021b, 195.)

Tutkimukseni kohdistuu lastensuojelun perhehoitoon ja näissä syntyviin sijaissisaruksen ja sijoitetun lapsen välisiin sisarussuhteisiin. Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja pyysin kaikilta haastateltavilta kirjallisen suostumuksen tutkimukseen. Suostumus pohjautuu tietoon (TENK 2019, 9), koska kerroin tutkimukseni lähtökohdat, aineistonkeruu tavan, aineiston tallentamisen, tiedot aineiston käsittelystä ja tutkimuksen julkaisutavan ja ajankohdan.

Aineistoa olen käsitellyt vain minä, eikä muilla ole ollut siihen mahdollisuutta päästä käsiksi. Haastattelut tein henkilökohtaisin tapaamisin ja etäyhteydellä Teams sovelluksen kautta. Nauhoitin haastattelut nauhurille, jonka jälkeen litteroisin haastattelut sanasta sanaan. Litteroin myös omat vuorot, jotta voin seurata ja arvioida, miten kysymysten muotoilu ja muu puhe vaikuttaa haastateltavan puheeseen (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 57). Nauhoitteet ja litteroinnit hävitän tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Tein pro gradu työtä omalla tietokoneella, johon vain minulla on pääsy salasanan kautta. Kopioisin tekstiäni myös varmuudeksi tikulle, mutta olen huolehtinut sen säilytyksestä asianmukaisesti. Aineiston tuloksia teemoitan niin, että kaikki vastaukset ovat yhtä kokonaisuutta. En erittele saman perheen lasten vastauksia vaan ainoastaan erottelen vastaukset etukäteen sovittujen teemojen

mukaisesti. Haastattelujen määrä on niin pieni ja aihe sensitiivinen, että vastausten erottelu ei ole mielestäni eettisesti oikein.

Eettisesti anonymiteetin säilyttäminen tutkimustulosten raportoinnissa on haastavaa. Sitaateissa en tuo esille haastateltavien tunnistetietoja. Tämä on tärkeää, koska olen luvannut haastateltaville luottamuksellisesti säilyttäväni anonymiteetin koko tutkimusprosessin ajan. Haastattelin saman perheen sijaissisarusta ja sijoitettua lasta, joten on suuri riski sitaattien tunnisteilla yhdistää saman perheen jäsenen sitaatteja. Haastatteluissa nousseet asiat ovat perheen yksityisiä asioita, joissa sensitiivisyys korostuu. Sensitiivisiä aiheita tutkineet Henna Pirskanen (2011) ja Kati Hämäläinen (2012) ovat pitäneet myös eettisenä avainkysymyksenä haastateltavien anonymiteettiä. Esimerkiksi Pirskanen (2011, 66–67) ei ole liittänyt tutkimuksensa aineistositaatteihin haastateltavien pseudonyymejä eikä haastattelujen numeroja. Hämäläinen (2012) jätti myös tutkimuksessaan välillä pseudonyymit pois, eikä käyttänyt esimerkiksi sitaateissa lasten ikiä. (Hämäläinen ym. 2014, 56).

Fenomenologisessa lähestymistavassa tulokset asetetaan kokonaisuuteen, josta tutkimus on rajattu. Otan tutkimuksessa kantaa tulosten kautta aiempiin tutkimuksiin ja vertailen niitä ja nostan tuloksia tieteelliseen keskusteluun. Laadullinen tutkimus on aina kokonaisuutena ainutkertainen, ja se ei ole toistettavissa koskaan sellaisenaan. (Vilka 2021a, 196–197.) Tutkimuksessani kertoo omista kokemuksistaan kuusi sijaissisarusta ja kolme sijoitettua lasta. Kaikkien kokemukset ovat tutkimuksessani yhtä tärkeitä. Tutkimuksen raportointi on kuin hyvää runoutta, joka tekee tutkimuksen eläväksi ja todentuntuiseksi (Heikkinen 2018, 186).

7 Kiintymyssuhteen merkitys perhehoidon sisarussuhteessa

7.1 Perhehoidossa syntyneet sisarussuhteet

Sisarussuhteiden tutkiminen koetaan tärkeäksi, vaikka siinä omat haasteensa onkin. Olen samaa mieltä Ulla Rannikon (2008) kanssa sisarussuhteiden tutkimisen monimutkaisuudesta. Oman tutkimuksen haastatteluissa tuli esille perhehoidon sisarussuhteiden moninaisuus, ja se kuinka eri lailla sisarukset kokevat toisensa perhehoidossa. Rannikon tavoin tutkimuksessani nousee tunteet esille sisarussuhteessa haastateltavien vastauksissa. Rannikon mielestä on tärkeää sisarustutkimuksissa huomioida sisarusten toisilleen osoittama tunteiden syvyys, koska tunteet ovat sisarussuhteen määrittelyssä tärkeitä indikaattoreita. (Rannikko 2008, 13–14.) Tunteilla ja luottamuksella on suuri merkitys ihmissuhteissa.

Mielestäni nämä kaksi ensimmäistä perhehoidon sisaruksen kokemusta kuvastavat hyvin sisarussuhteiden erilaisuutta ja toisaalta myös vahvaa merkityksellisyyttä. Kaksi sisarussuhteen ääripäätä, jossa esille tulee tunteiden monimutkainen joukko - tunteiden ambivalenssi: Tukipylvästä – Virtahepoon -olohuoneessa. Sisarussuhde perhehoidossa parhaimmillaan koetaan tukipylväänä. Tutkimukseni tukipylväs on verrattavissa Rannikon (2008, 183) tutkimukseen, jossa kokemus sisaruksesta on turvallinen tukikohta.

*Sul on niinku **Tukipylväs** tai turva siitä, et on joku kenelle voi tukeutua ja tuntee ja tietää sut. Tietää mistä sää puhut, kun puhut. Valtava merkityksellinen asia pidemmällä tähtäimellä. Sul on niinku joku, joka on kokenut elämää yhtäaikaaisesti. Jos on hyvä suhde niin se jatkuu, vaikka ei asutakaan saman katon alla. Voit kertoa toiselle senkin jälkeen kokemuksii ja toinen tietää mistä puhutaan.¹*

Ja pahimmillaan sisarussuhteessa on tunne ”Virtahevosta – olohuoneessa”. Marianne Notko ja Eija Sevon (2018, 84) ovat tutkineet perhesuhteiden konflikteja, ja sieltä nousee esille sisarussuhteiden merkityksellisyys koettujen tunteiden vahvana ambivalenssina. Tunteet sisarussuhteessa voivat vaihdella läheisyydestä ärsyyntymiseen ja suuttumukseen. Sisarussuhteiden merkitystä korostanut Judy Dunn (2007, 84) on tuonut esille saman sisarussuhteeseen liittyvän ambivalentin, positiivisten vaikutusten lisäksi sisarussuhteessa on paljon negatiivisia tilanteita.

*Tuntuu et on niinku vähän niinku **Virtahepo olohuonees** olo. On niinku semmone möykky, vähän niinku alkoholisti perhe et ei puhuta. Virtahepo*

¹ Tutkimuseettisistä syistä sitaattien tunnustetietoja ei ole (ks. Eskola 2018, 229; Hämäläinen ym. 2014, 56).

olohuoneessa? (lisäkysymys haastateltavalle) Se on kirja. Se tarkoittaa sitä tai se lähti itse asias siitä et on alkoholisti olohuonees, Virtahepo on olohuonees. Vähän niinku outo juttu, mut siitä ei voi puhua. Mitä sää aattelet tai ajat takaa? (lisäkysymys haastateltavalle) Jos sun kodis asuu sellainen, joka pitäis olla sulle tärkeä, mut ei oo, ni on se vähän niinku tai sen kans ei tuu toimeen ni se tuntuu et se on joku ylimääräne, mikä häiritsee koko ajan.

Haastattelun jälkeen lainasin itse Tommy Hellstenin (2012) kirjan Virtahepo olohuoneessa. Olihan minun saatava selvyys, mitä haastateltava halusi minulle kertoa. Hellsten vertaa Virtahepoa olohuoneessa alkoholismia sairastavaan perheeseen. Perheessä asuu Virtahepo, jonka olemassaolo on kiellettävä. Virtahepo täyttää koko olohuoneen, ja kukaan ei voi olla huomaamatta häntä. Virtahepo on massiivisesti läsnä ja sitoo suuren osan kaikkien perheenjäsenten voimavaroista. Virtahevon kieltäminen tekee asiasta vielä vaativamman. Tässä tilanteessa on mahdollisuus sopeutua uuteen tilanteeseen, mutta se vaatii kaikilta suuria uudelleenjärjestelyjä omassa persoonassa ja keskinäisessä kanssakäymisessä. (Hellsten 2012, 51.)

Mää koen, et ois pitäny puhuu. Suhteet vois syntyä ja ne olis voinu kehittyä paremmiks, ku puhutaan ja huomioidaan, annetaan lupa kaikille tunteille.

Tunne ja luottamus ovat tärkeitä ihmissuhteiden muodostumiseen, kykyyn kohdata muita ihmisiä ja ilmaista omia tunteita. Luottamuksen voimalla voit näyttää omat tunteet. Tunteita pidetään siltana, jota pitkin voimme kulkea muiden luokse. Yhteys omiin tunteisiin mahdollistaa yhteyden muihin. Virtahepo olohuoneessa ei tulisi perheessä havaittavaksi, jos tunne ja luottamus on perheenjäsenten tai sisarusten välillä kunnossa. (Hellsten 2012, 52.)

Voin yhdistää nämä Hellstenin ajatukset Jussi Sudenlehden (2018), Petteri Eerolan ja Henna Pirskasen (2018) kirjoituksiin tunteiden merkityksestä ihmissuhteissa. Tunteiden nähdään olevan erottamaton osa perhe- ja läheissuhteita, joissa koetaan tunteita ja niitä ylläpidetään ja rakennetaan aktiivisesti. Lapset nähdään myös yhteenkuuluvuuden rakentajina perheessä esimerkiksi sisarusten kanssa. Sudenlehti (2018, 49) korostaa elämän rakentuvan vastavuoroisten ihmissuhteiden kautta, mutta ihmissuhteiden tarkastelu jää vielä liian vähäiseksi lastensuojelun asiakkailla. Eerola ja Pirskanen tuovat esille tunteiden tarkastelun jääneen vähäisemmälle huomiolle ihmissuhteiden rakentumisessa (Pirskanen & Eerola 2018, 7).

Judy Dunnin mukaan on paljon näyttöä siitä, että perheissä, joissa puhutaan tunteista ja suhtaudutaan niihin realistisesti, niin hyvinkin pienenä jo lapsi tajuaa, miten tunteet vaikuttavat ihmisen käyttäytymiseen. (Parker & Stimpson 2004, 144.) Haastatteluista nousee esille monen sijaissisaruksen kohdalla, että omien vanhempien kanssa on pystynyt

puhumaan asioista, ja se on koettu tärkeäksi. Vaikka se aina ei ole muuttanut tilannetta perheessä, niin on voinut kokea tulleen kuulluksi, ja on saanut purkaa oman pahan olon pois.

En oo koskaan aatellu et ne ois siskoi tai niinku, mä en oo aatellu et (sijaislapsi) ois ollu pikkusisko tai pikkuveli. En ois halunnu olla isoveli

Meijän omat vanhemmat ei oo halunnu mitenkää erotella (omia lapsia ja sijoitettuja lapsia keskenään), siin ei oo mitään pahaa. Mut meijät on silti pidetty selkeesti et me ollaan heitin omat lapset. Ja se on ollut hyvä asia. Sit on ollu sijaislapset. Meit ei oo yritetty et tarttis olla. Se on ollut hyvä asia, on ollut hyvä kokemus.

Pieni hienovaraisuus puhumises. En kertonut niil (sosiaalityöntekijöille) etten tykänny koko jutust. Saitko puhuttuu vanhemmille asiasta? (haastattelijan kysymys). Heil pysty puhumaan suoraan. Ihan puhuin suoraan asioist, sanoin suoraan mitä mieltä oon. He ei tykänny siit miten mä puhuin heist, ne on mulle ylimääräsi, ne ei tykkää siit. Se meni ohitte kyl.

Ei ole hyvä vaientaa sisaruksiin liittyviä kielteisiä tunneilmaisuja, koska tunteiden tukahduttaminen tai niiden olemassaolo ei kuitenkaan niitä poista. Pikemminkin ne jäävät hautumaan, ja räjähtävät ilmoille entistä kovempina. Tai voivat tuhota lapsen omakuvaa ja itsetuntoa, myös kuvaa sisaruksista. Tunteet voivat patoutua sisälle, ja niillä voi tuhoisa vaikutus ihmissuhteissa. (Parker & Stimpson 2004, 140.) Anja Laurila korostaa myös perhehoidon sisarusten välille syntyvien erilaisten tunteiden käsittelyn merkitystä. Keskustelu voi estää tilanteiden kriisiytymistä ja mahdollisen sijoituksen päättymistä. (Laurila 2019, 32.)

Sanotaan, että rakkaalla lapsella on monta nimeä. Näin se näyttäytyy myös tutkimukseni aineistossa. Pienestä aineistosta nousee erilaisia nimityksiä perhehoidon sisarusten välillä. Sijaissisarukset tai sijaissisko tulee neljän haastateltavan keskustelussa esille, mikä on tyypillinen käsite ollut käyttää perhehoidon sisaruksista tutkimuksissa. Lainsäädäntö ei tunnista sijaisalkuisia nimityksiä.

Sijaisäidin biologiset lapset, sijaissisko, sijaissisarukset, sisko ja siskopuoli tai velipuoli.

Juu, se on semmone et niinku, voin sanoo et ne on niinku sisaruksii. Em mä en niit siskoiks sano mut kyl ne on sisaruksii.

En oo koskaan aatellu et ne ois siskoi tai veljii. Mikko oli aina Mikko (nimi vaihdettu).

Sisarouden merkitys koetaan merkitykselliseksi jokaisessa haastattelussa. Sisaruus ei synny kaikkien sijaissisarusten ja sijoitettujen lasten välillä. Perheessä voi olla useita lapsia, ja sisarussuhde voi syntyä jonkun kanssa, ei välttämättä kaikkien. On hyvä huomioida

perhehoidossa myös muut syntyvät sisarussuhteet. Perhehoidon sisarussuhde voi syntyä myös kahden sijoitetun lapsen välille, jotka asuvat saman perhehoitajan luona.

Haastattelin saman perheen sijaissisarusta ja sijoitettua lasta, ja mielenkiintoista oli myös huomata ero sisaruuden tunteessa. Sijaissisaruksen kokemus suhteesta sijoitettuun oli huono, ja hän ei uskonut suhteen parantuvan ja muuttuvan sisarussuhteen kaltaiseksi. Sijoitetun lapsen kokemus ei myöskään ollut välttämättä sisaruudesta, mutta hän koki kuitenkin välien olevan hyvät ja kiintymyksen syntyneen. Keskustelussa nousi esille sisarusten välinen ikä ja käyttäytyminen. Näiden nähtiin vaikuttaneen sisarussuhteen tunteeseen eniten, samoin kiintymiseen. Sijoitettu lapsi koki sijaissisaruksen ”vanhana”, kun taas sijaissisaruksen kokemus huonosta suhteesta nousi sijoitetun lapsen huonosta käytöksestä. Sijaissisarus koki kanssakäymiset jännittyneinä.

Sit on kans se et, jos on huono suhde ni se voi olla jopa sitä et jännittää olla toisen seurassa. Kanssakäyminen ei ole luonnollista ja huomaan itte et välttelen sen toisen seuraa.

Kyl se aika paljo vaikuttaa se ikä, he (sijaissisarukset) oli vähän vanhempia. Kohtelen kuitenkin kaikkii samal taval. Vois olla ollu enempi tekemis niitten kans. Tunne on kuitenkin semmone et välit kaikkiin on hyvät.

Yleensä lapsilla on selkeä käsitys sisarussuhteisiin liittyvistä stereotyyppisistä rooliodotuksista ja valtahierarkiasta esimerkiksi ikäjärjestyksen merkityksistä. Lapsilla on toisaalta kyky neuvotella ja haastaa näitä käsityksiä. Sisarussuhteiden ristiriidat eroavat vanhempien tai lasten välisistä ristiriidoista, koska sisarussuhteissa ei samalla tavalla päde auktoriteetti ja valta-asema. (Notko & Sevon 2018, 70.)

Haastattelussa kysyin, millaista elämä olisi ilman sisarusta. Elämää ei osattu nähdä ilman sisaruksia. Ilman sisarusta elämä koettaisiin köyhäksi, tyhjäksi ja tylsäksi. Oppimisen kokemukset, ja erilaisten ihmisten kohtaamiset jäisivät vähemmäksi. Sisaruudella on positiivisia vaikutuksia itseän niin paljon, että niistä ei haluta luopua. Kokemus olla sisko tai veli on tärkeä. Vanhempien huomion jakaantuminen useampaan lapseen ei haittaa, koska sisarusten kesken koetaan voivan jakaa asia kuin asia.

Oishan se vaikee kuvitella edes, kun on aina eläny ison porukan joukos, ettei oliska sisaruksii.

Olis tosi rauhallist, mut tosi tylsää. Haluaa just, sitä vaihteluu, ku he on hyvi erilaisii. Voi tehdä eri asioita eri sisaruksen kanssa. Jollei olis sisaruksii niin saisin kaiken huomion, mut mul ei ois ketään kenen kans jakaa mitää.

Vanhemmat, jo kotona muuttaneet sijaissisarukset kantavat vielä huolta sijoitetuista lapsista ja välittävät heistä. Sisaruus ei katkea sijaissisaruksen muuttoon pois kotoa tai sijoitetun

lapsen sijoituksen päättymiseen. Suhde on kantava tämän jälkeenkin. Tämä merkityksellinen suhde on tärkeä niin sijaissisarukselle kuin sijoitetulle lapselle.

Ois se aika köyhää, et nytteki vanhemmil on sijoitettu, joka asuu siel siis yksin. Mää kysyin meitin äitilt et joutuuks se vaan olla koton. Mää oon ollu ihan kauhuissani et eikö sil ole ihan tylsää. Mut ei kuulemma oo tylsää.

Sisaruus muuttaa muotoaan eri elämäntilanteissa. Esimerkiksi sisaruksen muutto kotoa ja itsenäistyminen vaikuttaa kovastikin sisarussuhteeseen. Oman tutkimukseni pohjalta perhehoidon sisarusten välille syntyvää suhdetta voidaan hyvin kuvata tavallisen sisaruuden kaltaiseksi, vaikka se erityistä onkin. Perhehoidon sisarusten välillä tapahtuu samanlaisia asioita kuin biologisessa sisarussuhteessa.

7.2 Sijaissisarouden merkitys sisarussuhteeseen

Sijaissisaroudella on moninaisia merkityksiä niin sijaissisarukselle, sijoitetulle lapselle kuin heidän välillensä syntyvään sisarussuhteeseen. Sijoitetut lapset nostavat haastattelussa esille myös suhteet muihin sijoitettuihin lapsiin perhehoidossa, sekä omiin biologisiin sisaruksiin. Perhehoidon sisaruksista voidaan kaikista käyttää sijaissisarus sanaa, mutta tässä tutkimuksessa sijaissisaruksista puhuttaessa tarkoitan perhehoitajien biologisia lapsia. Tuon tässä luvussa esille sekä sijoitetun lapsen että sijaissisaruksen omia kokemuksia ja ajatuksia sijaissisarouden merkityksestä sisarussuhteeseen.

Sijoitettujen lasten tarinoissa ajatukset sijaissisaruksista koskevat yhteistä vietettyä aikaa ja tekemistä. Koetaan tärkeäksi sisarussuhde, ettei tarvitse olla yksin. Sijoitettu lapsi kokee, että sijaissisarus aidosti kuuntelee, ja hänelle voi kertoa asioista. Sijoitettu lapsi kokee myös saavansa sijaissisaresta apua, tukea ja turvaa. Voi olla oma itsensä, koska molemminpuolinen tuntemus on saavutettu.

Pystyy keskustelemaan asiasta, ku asiasta ja on tietyst tekemisis toisten kans. Ne on ihan semmoset perusasiat mun mielest. Apua voi pyytää ja ihan mitä vain.

Tietää et he tuntee mut ja mää tunnen heidät. On sillee niinku et pystyy olemaan normaalit, oma itsensä.

Leikkimistä ja yhdessä riitelyy.

Kyl heist niinku kaiken näköst seuraa saa. Ei tartte olla yksin ja on parempi mieli ku saa tekemist. Mut kyl se aika paljo vaikuttaa ikä, mitä tehään eri sisarusten kans.

Kokemusta on, että on ollut hauskaa ja välillä taas riitoja. Aina ei ole ollut helppoa. Nämä tuntemukset nousevat niin sijaissisaruksen kuin sijoitetun lapsen haastattelusta esille. Näiden

tunteiden kautta tulee mielestäni hyvin esille, että perhehoidon sisarussuhteet muotoutuvat biologisten suhteiden tapaan. Sisarussuhteet ovat kaikki erilaisia, ja siihen kuuluu myös erimielisyydet ja riitelyt. Sijaissisaruus koetaan vastoinkäymisestä huolimatta tärkeäksi Ingrid Höjerin (2007, 73–82) tutkimuksen tavoin.

Sijaissisarukset kokevat sijoitettujen lasten tavoin tärkeäksi yhteisen tekemisen, ja samankaltaiset mielenkiinnon kohteet. Tunteiden merkitys nostetaan esille. Sijaissisarus antaa välittämisen tunteen kokemuksen läsnäolollaan sijoitetulle lapselle. Välittämisen tunne nousee esille sekä sijoitettujen lasten että sijaissisarusten kokemuksina. Sijoitettu lapsi nostaa tärkeäksi kokemukseksi tunteen välittämisestä. Välittämisen tunne voi syntyä yhteisen tekemisen kautta, ja siitä että toinen on kiinnostunut. Sijaissisarus nostaa esille, että tekeminen ei tarvitse olla suurta ja ihmeellistä, vaan jo oleminen sisarena antaa positiivisen merkityksen. Toisen tärkeyttä ei ole välttämättä osattu sanoittaa, mutta olemalla ja pienillä teoilla se on pystytty osoittamaan.

Kyl mää uskon, et silläkin on ollu positiivist merkityst, et ihan vaan ollu siinä sisarena, ilman mitään ihmeempää ja suurempaa. Ja tarvittaes ollu kuuntelija ja näin. Ja konkreettisil tekemisil on näyttäny et toinen on tärkee. Toinen on tärkeä, vaikka sitä ei ole osannu sillon ees sanoo.

Haastatteluissa nousee esille sijaissisaruksen ymmärrys sijoitetun lapsen luottamuksen tilasta muihin ihmisiin. Sijoitettu lapsi on joutunut pettymään omiin vanhempiinsa, ja perhe on hajonnut sijoituksen myötä. Sijaissisarukset ovat valmiita tekemään työtä sen eteen, että sijoitettu lapsi voi kokea luottamusta uusiin ihmissuhteisiin. Luottamuksen merkitystä perhehoidon sisarussuhteessa korostetaan useammassa haastattelussa. Tutkimukseni mukaan luottamuksen myötä saavutetaan elinikäinen suhde, ja tämä tulee esille myös Catarina Motan ja Paula Matoksen tutkimuksessa (2015, 104).

...hän on joutunut rakentamaan uudelleen luottamussuhteen meihin. Hän tulee vanhempina tietämään mitä kaikkee biologinen äiti ja biologinen perhe on siel tehny. Jotenki just sen takia on tärkeempää, et se voi luottaa meihin kaikist. Eikä tartte aatella, et voinko sanoo noin tai näin.

Luottamus on se tärkein asia ja ylimpänä. Vaik et ois nähnykkä toista pitkään aikaan ni samast pisteest lähdetään. Ne välit pysyy siel kuitenkin.

Luottamuksellisen suhteen syntyminen sisarusten välille nähdään vaikuttavan myös omaan minäkuvaan, että muihin elämässä muodostuviin ihmissuhteisiin. Hyvä sisarussuhde tukee molempien sekä sijaissisaruksen että sijoitetun lapsen luottamusta itseensä, ja sitä kautta mahdollistuu sisarussuhteen välille muotoutuva luottamuksellinen suhde. Haastattelussa tulee ilmi, että hyvän sisarussuhteen kautta oppii myös luottamaan muihin ihmisiin.

Haastateltava nostaa esille sanan ”luottamuskortti”, ja näkee sen puutteen johtavan jopa syrjäytymiseen elämässä. Perhehoitoliiton puheenjohtaja Aila Paloniemi (2018) on tuonut esille tutkimukseni tavoin sijaissisaruksen ja sijoitetun lapsen välisen suhteen olevan syrjäytymistä ehkäisevä.

Sisarussuhde auttaa siin et saa kasvatettuu niinku hyvin luottamusta itseen kuin toisiin ihmisiin. Ku opit luottamaan niihin sisaruksiin ni sitä kautta oppii luottamaan muihinkin ihmisiin. Jos taas suhde ois huono ni sää oisit tosi epävarma ja epäileväinen ittestä, ja mietit et mitä vikaa mus on ja ei oppis luottaa muihi.

Jos puuttuu luottamuskortti, ni sitä kautta voi syrjäytyä helpommin.

Luottamus on niinku paras asia.

Sijaissisarukset ovat valmiita tekemään sisarussuhteen eteen töitä, mutta odottavat sitä myös sijoitetulta lapselta. Yksin ei pysty sisarussuhdetta muodostamaan, ja sijaissisarus on valmis antamaan ”rakennuspalikoita” suhteen luomiseen. Sijaissisarukset ymmärtävät sijoitetun lapsen taustaa, ja osaavat olla vaatimatta samaa, mitä omilta biologisilta sisaruksilta. Haastatteluissa nousee esiin erilainen kohtelu sijoitettua lasta kohtaan. Hänen taustojensa, ja kovien kokemusten vuoksi riidat ovat erilaisia ja sanomisia mietitään. Sijaissisaruksen toiminnassa sijoitettua lasta kohtaan nousee varovaisuus. Omalla toiminnallaan sijaissisarus haluaa näyttää sijoitetulle lapselle, että hän on tärkeä ja hänestä välitetään. Sijoitettu lapsi saa turvallisen ympäristön elää, ja sijaissisarus haluaa omalla hyvällä toiminnallaan edesauttaa sijoitetun lapsen hyvän elämän toteutumista. Voisin verrata tätä Reeta Karjalaisen (2021) tutkimustulokseen, jossa sijaissisarusten toimintaa pidetään hyvinvoinnin edistäjinä.

Yrittää luoda sitä, ja antaa sinne niitä rakennuspalikoita tavallaan, koittaa jutella ja tälle. Niinku kysellä ja olla siinä.

Jos se olis biologinen sisko ni en sanois näin. Mut siis kiinnittää enempi huomioo, et se pystyis kokemaan et hän on samanlainen sisko tai sisarus, ku kaikki muutkin ollaan täs.

Määki oon heit hoitanu, ja sillee kyl mä oon niinku koittanu olla hyvä. Ja mukan, pitää seuraa ja kysellä miten menee. Oon mä käyny katsomassaki, jos on joutunu laitokseen. Niinku oon yrittäny viestittää, et niinku mä välitän.

Yrittää olla mukana ja läsnä. Ja puhuu heidän kans. Sit tota, jos istutaan sohval ja SL selaa puhelint ni saatan mennä vieree ja kysyy, et hei mitä sää pelaat? Tavallaan ku on siinä ja on kiinnostunut siitä mitä niinku se tekee. Tavallaan se on siinä, näyttää et he ovat tärkeitä ja on kiinnostunut siitä mitä he tekee.

Et tietyl tapaa ei lähe niinku samal taval väittää vastaan tai sano jotain negatiivist. On niitten asioiden kans varovaisempi sijoitetun kanssa.

Siin tulee se, et pystyy aattelee et okei hänel on niinku nyt turvallinen ympäristö elää. Ja mä teen siin oman osuuden mahdollisimman hyvin.

Sijaissisarouden voimavara sisarussuhteessa nousee esiin aineistostani useiden aiempien tutkimusten tavoin. Pia Kaulion ja Hanna Svennevigin (2008, 8) tavoin voimavaran nähdään kantavan läpi elämän. Samoin Reeta Karjalaisen (2021, 38) ja Senni Laineen (2018, 72) mukaan voimavara antaa eväitä elämänpolulla. Sisarussuhteessa muotoutuu yhteistä historiaa ja taustaa yhteisten kokemusten ja vietetyn ajan kautta. Jan Parker ja Jan Stimpson (2004, 138) näkevät valtavan voimavaran olevan osana myös sisarussuhteiden tunteiden käsittelyssä. Voimavarana sijaissisaruus voidaan nähdä kummallekin sekä sijaissisarukselle että sijoitetulle lapselle. Henrietta Pihlaja (Näkyvät Ry 2021) on tuonut esille sijaissisarouden voimavaran tärkeänä sijoitetulle lapselle Jari Sinkkosen ja Mirjam Kallandin (2001) sekä Sirkka Rousun (2007) tavoin. Haastattelussa enemmän tätä sanoittivat sijaissisarukset, ja he miettivät myös omaa rooliaan sijoitetun näkökulmasta ja näkevät sekä tietävät sen itsekin tärkeäksi.

Kyllähän se on iso voimavara niinku.

On yhteinen semmone em mää tiä niinku ei historia vaan, miten mää kuvaisin sitä, tausta.

Se on niinku just ku on kasvanu samas kodis.

Sijaissisarukset ovat tunteneet hoivaa ja auttamisen roolia sijoitettuun lapseen. Toisaalta tunne on sijoitetun lapsen auttamisesta, mutta myös esille nousee omien vanhempien auttaminen. Sijaissisarukset kokevat tilanteet myös omille vanhemmilleen välillä raskaiksi. Jenni Häkkisen ja Eveliina Laineen (2011, 36–38) tavoin tutkimuksestani nousee esille sijaissisaruksen kokemus toimia mallina ja esimerkkinä sijoitetulle lapselle. Sijoitettu lapsi voi oppia toisen käytöksestä. Haastattelussa tuodaan oman mallin lisäksi perheen malli. Sijoitettu lapsi saa turvallisen turvaverkon, kodin säännöt ja perheen yhteiset tekemiset. Sijoitetun lapsen haastattelussa nousee esille samalla tapaa turvallinen arki, arjen rytmit ja auktoriteetti. Auktoriteetti ei nouse haastattelussa sisarussuhteessa esille vaan sijaisvanhempiin. Sijoitettu lapsi on kokenut myös mallioppimista.

Mää on aika paljon mun vanhempien kans hoitanut näit lapsii. Ja ollu heidän kans. Ja keskustellu. Mä koen et siinäkin on niinku side vahvistunut.

Et he voivat ottaa meitin käyttäytymisestä mallii tai jotenkin ajattelen et näinkin voi tehdä.

Ei oo ollu niinku tylsää ja oppinu niinku olee ihmisten kans. Se on iha hyvä semmost niinku kanssakäymisen opettelu, mitä perhees on ollu.

Toisaalta suhteeseen tuo pientä ristiriitaa sijaissisaruksen kokemus kodin sääntöjen muuttuessa sijaislapsen tultua. Sijaissisarukset koki sääntöjen kiristyneen, vaikka ei olisi

tarvinnut heitä, biologisia lapsia koskea. Vanhemmat kohtelivat säännöillä kaikkia perhehoidon sisaruksia samalla tavalla. Tämä on tuntunut vääryydeltä. Toisaalta esille nousi myös se, että sääntöä ei ollut tilanteissa, jolloin sijaislapsi oli esimerkiksi biologisten vanhempien luona. Kati Hämäläisen (2012, 171) tutkimuksessa sijoitetut lapset toivoivat paluuta entiseen kotiin, jossa oli vähemmän rajoituksia ja sääntöjä. Omassa tutkimuksessa tätä ei tullut esille vaan päinvastoin kokemus muuttuneista säännöistä nousi esille sijaissisarusten kokemuksina.

Meil oli sillon puhelinparkki, kymmenen aikaa viedään puhelimet alakertaan. Sillo ku ne ei ollu ni meil ei ollu puhelinparkki. He halus niinku rajottaa niitten toimintaa enemmän ei meitin omien. Se olis ollu epäreiluu, jos mä en ois tuonu puhelint, alko hirvee vinkuminen.

Myös vaatimukset vanhemmilta eroavat suhteessa sijaissisaruksiin ja sijoitettuihin. Tämä tuli esille esimerkiksi kodin töissä. Omat lapset tekivät kodintöitä. Vaikka töiden tekeminen ehkä harmitti tilanteissa, jossa sijaislapsen maininta ”ei jaksa” hyväksyttiin ja sijaislapsen ei tarvinnut osallistua yhteiseen tekemiseen. Toisaalta kodintöiden auttamisesta ollaan ylpeitä ja kokemus vanhempien auttamisesta on tärkeä. Se ei ollut kuitenkaan itseltä pois, vaikka sijoitettu lapsi ei tehnyt kodintöitä.

Mää oon ollu aina se joka tehny kaikki kodin paskatyöt esimerkiks tiskauksen. Kyl nekin välil, mut vastaus oli et ei jaksa. Mut muutenki mä autan nii paljo iskää.

Haastatteluissa nousee sekä sijaissisaruksilta että sijoitetulta kokemukset myös siitä, että aina ei ole ollut helppoa. Vaikeisiin tilanteisiin liittyy sijaissisarusten kertomuksissa sijaislapsen tulo perheeseen ilman, että asiasta on kunnolla perheen omien lasten kanssa puhuttu. Alku on koettu siitä syystä hankalaksi, mutta tilanne on saattanut muuttua siitä, kun lapseen on päässyt tutustumaan. Sijaissisarukset ovat kokenut, että lapsilla ei ole perheessä ollut päätösvaltaa sijoitetun lapsen tulosta. He ovat jääneet asiassa pimentoon. Voisin verrata tätä Sarah Serbiskyn (2014, 101) tutkimukseen, jossa hän käytti sijaissisaruksista sanaa ”Tuntemattomat sotilaat”.

Oli raskasta ku kotona oli joku sellane ketä sää et yhtää jaksa. Tai kuka ei kuulunu siihen tärkeisiin ihmisiin, se on kyl kuluttavaa.

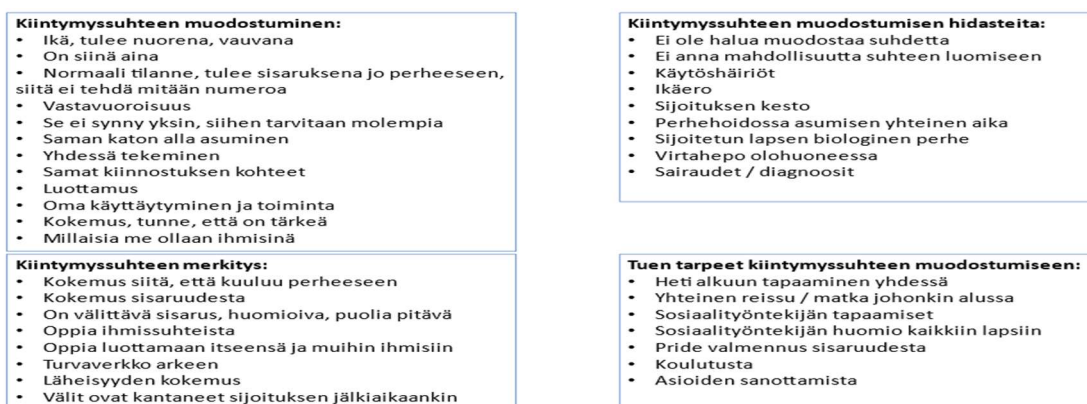
Kokemus myös jakamisesta, ei ole ollut aina helppoa. Sijoitettu lapsi on saattanut viedä enemmän huomiota, ja sijaissisaruksen aika oman vanhemman kanssa on jäänyt vähiin. Sijoitetun lapsen vointi, ja erilaiset sairaudet ovat aiheuttaneet myös tilanteita, jolloin sijaissisaruus ei ole tuntunut hyvältä. Sijaissisaruiden erityisyys nousee esille tutkimuksessa monin tavoin. Anja Laurila (2019, 8–9) on sanoittanut, että perhehoidossa ei ole tavallisia

sisaruksia, ja Leena Valkonen (2008, 105) on nähnyt painotusten muuttuvan sijoitettujen lasten erityisten tarpeiden mukaan. Haastatteluissa nousi esille sijaisasisaruuden erityisyys, mutta kuitenkin se koetaan Reeta Karjalaisen (2021, 29) tutkimuksen tavoin tavalliseksi sisaruudeksi.

Sijoitettu muisteli haastattelussa omaa käytöstään sijaisperheessä, ja on aikuisena miettinyt, että olisi voinut käyttäytyä myös toisin. Kokemus oman biologisen perheen menettämisestä on tuonut katkeruutta, ja sijoitus on koettu myös traumaattiseksi kokemukseksi. Sijoitettu kokee olevansa ollut itse hankala perheessä. Perhe-elämä on ollut erilaista verraten omaan aiempaan elämään, ja erilaisia sääntöjä on tullut elämään. Aikuisena näitä muistelee jo hyvällä, ja ymmärtää perhehoidon vanhempien ja sisarusten yrittäneen tehdä parhaansa sijoitetun lapsen eteen.

7.3 Kiintymyssuhteen muodostumisen merkitykset perhehoidon sisaruksille

Kiintymyssuhteen muodostuminen on tärkeää ihmissuhteissa, ja kiintymyssuhdeteoriaa voidaan soveltaa myös sisarussuhteisiin. Ulla Rannikon (2008, 183) tavoin tutkimustulokseni antavat viitteitä siitä, että kiintymyssuhdeteoriaa voidaan soveltaa sisarussuhteisiin. Kiintymisen merkitys tulee tutkimuksessani esille perhehoidon sisarusten omina kokemuksina. Tutkimusaineistostani olen koonnut keskeisiä tuloksia kuvioon 3 kiintymyssuhteen muodostumisesta, sitä hidastavista tekijöistä ja kiintymyssuhteen vaikutuksista perhehoidon sisarussuhteissa. Nostan esille myös haastateltavilta nousseita ideoita kiintymyssuhteen tukemiseen perhehoidon sisarusten välillä.

Kuvio 3 Kiintymyssuhde perhehoidon sisarussuhteissa

Kiintymyssuhde perhehoidon sisarusten välille on mahdollista muotoutua. Rannikon (2008, 109) mukaan lapsi voi kehittää kiintymystään paremmaksi tai huonommaksi koko lapsuuden ajan. Kiintymyssuhteen muodostumiseen vaikuttaa paljon erilaisia asioita, joista yhtenä haastatteluista esille noussut perhehoitoon tulevan sisaruksen ikä. Koettiin, että mitä nuorempana sijoitettu sisarus tulee, sitä helpompi siihen on luoda kiintymystä. Rannikon (2008, 4) tutkimuksen tavoin ikäero voi toisaalta olla myös isokin, mutta se vaatii kummankin osapuolen halua kiintyä. Vanhemman sijaissisaruksen on helppo myös kiintyä vanhemmallakin iällä sijoitettuun lapseen, mikä tulee vauvaikäisenä. Saman katon alla asuminen nähtiin kiintymystä edistävänä, mutta se ei ollut välttämätöntä. Sijaissisaruksen pois muutto kotoa, tai sijoituksen päättyminen ei poista kiintymystä, jos se on syntynyt.

Huomattava ero, huomaa sen minkä ikäisenä lapsi on sijoitettu, ja tulee perheeseen. Se vaikuttaa kyl tosi paljon siihen suhteen muodostumiseen. Me ollaan (sijaissisarukset) niin paljon vanhempia.

Ei siin tule semmost yhteyt, kun niitten kans joiden kans on samaan aikaan asunu. Ja jos ikäero on kovin iso ni suhde ei oo päässy muodostuu tiiviiks.

On helpompi kiintyy varmaan vauvana. Uskon, et jos vauvana ois tullu niin se ei ois eronnu meitin ydinperheest. Olis ollu luonnollisempaa, ja se olsi ollu osa meitin perhet, ja voinu kokee kiinteämmin omaks.

Haastatteluista nousi myös esille tilanne, että sijaissisarus on itse syntynyt perheeseen, jossa on jo ollut sijoitettu lapsi ennen hänen syntymää. Kiintyminen on ollut luonnollista, sisarus on ollut siinä aina. Toisen sijaissisaruksen haastattelussa nousi esille, että sijoitetun lapsen tuloa perheeseen pidettiin normaalina tilanteena, ja siitä ei tehty mitään numeroa. Vanhemmat puhuivat biologisille lapsilleen, että sisko tulee. Kiintymyssuhde on syntynyt turvallisiksi, ja sitä voidaan pitää Jari Sinkkosen (2015, 31) mukaan ”elämän valttikorttina”, jolla on pitkäkantoiset positiiviset vaikutukset elämässä.

Kiintyminen perhehoidon sisarusten välillä nähtiin syntyvän paremmin verrattuna sijoitettujen lasten biologisiin sisaruksiin, ja tähän vaikutti saman katon alla asuminen, yhdessä oleminen. Kiintyminen toiseen helpottui yhteisen vietetyn ajan ja samojen kiinnostusten kautta. Kiintyminen ei synny ilman vastavuoroista vuorovaikutussuhdetta. Suhteen syntymiseen vaikuttaa molemmat osapuolet niin sijaissisarus kuin sijoitettu lapsi. Käyttäytyminen nousi myös useammassa haastattelussa esille. Omalla käytöksellä on suuri merkitys. Luottamuksen ja tärkeäksi kokemuksen tunteet nousevat esille kiintymyksen kautta.

Kyl jonkunlainen on. Välil on tunne et halua olla jonkun kanssa, vaik ei aina tunnuka hyvält. Kiintymyst on (sijaissisarukseen ja muihin sijoitettuihin) ja on tunne siit et must välitetään.

Yritän olla kaikille isosisko. Jos sielt ei tulla tavallaan vastaan, ni se on siin tapaukses vaikeet.

Itte antaa suhteeseen jottai, mut sielt tulee myös. Myös niinku tavallaan takas, tavataan puolivälissä. Jollei toisel ole mitää halua tulla vastaan, mut se vaatii molemmilt puolilt sitä, et halua luoda suhteen.

Oma käyttäytyminen nousee haastatteluissa esille kiintymyksen hidasteina sekä sijoitettujen lasten, että sijaissisarusten kokemina. Käyttäytyminen voi olla osaltaan tiedostettua, ei ole halua itsellä muodostaa suhdetta toiseen, uuteen ”annettuun” sisarukseen. Ei ole haluttu, että vanhemmat ryhtyvät perhehoitajiksi. On vastustusta uuteen perheenjäseneseen, ja se näytetään omalla huonolla käytöksellä. Samoin kiintymyksen esteenä voidaan nähdä se, että Virtahepo nostaa päätään perheessä esille. On kokemus siitä, että perheessä on joku ylimääräinen kenen kanssa ei ole luonnollista muodostaa suhdetta. Toisaalta on hyvä huomioda se, että suhteen syntymiseen tarvittiin molempia, vastavuoroisuutta.

Ei oo koskaan tullu halua muodostaa suhdet, em mää oo halunnu. Mää en oo itte käyttäytyny kiltist tai ollu kiltti... Oltiin menos huvipuistoon ni se oli ehdoton, et pääsi mukaan et on kiltist. Ni sit mää olin sen päivän heidän kans ihan kiltist, et pääsin mukkaa.

Sijaissisarusten puheissa esille nousee kiintymyksen esteenä sijoitetun käytös, mikä on johtunut sairaudesta tai lapsen diagnoosista. Kiintyminen on ollut vaikeata, koska käyttäytyminen on ollut niin erilaista perhehoidon sisarusten kesken. Kiintymys ei välttämättä esty kokonaan, mutta hidastuu. Haastatteluissa tuli esille sijoitetun lääkityshoidon epäonnistuminen, laitoshoido ja jopa sijoituksen päättyminen käytöshäiriöiden ja mielenterveyden ongelmien vuoksi. Tässä näyttäyty mielestäni kiintymyssuhdeteoreetikoiden Mary Main ja Erik Hassen ajatus organisoitumattomasta kiintymyssuhteesta, minkä kaltoinkohdeltu sijoitettu lapsi monesti kehittää. (Sinkkonen & Tervonen -Arnkil 2015, 197).

Käyttäytyminen on johtanut joissakin perhehoitokodeissa jopa poliisin käymiseen. Haastatteluista nousee silti esille sijaissisarusten kokemus oman perheen turvallisuudesta Senni Laineen (2018, 72) tutkimuksen tavoin. Vaikka erilaisia tilanteita on ollut ja tullut nähdä myös elämän kurjaa puolta niin oma perhe ja koti on koettu turvallisenä ympäristönä. Yhdestä haastattelusta nousee esille myös häpeä, mikä johtui sijoitetun lapsen käytöksestä koulussa. Omat kaverit näkivät ja kuulivat asioita, joita ei olisi haluttu kaikkien korville päästää. Sijoitetun lapsen nähtiin käyttäytyvän eri lailla koulussa ja kotona.

Kyl vaik ois vaikeuksii ni jonkinlainen suhde syntyy. Tai ainaki mää koen et meil ois ollu. Vaik ei ois kiintyny ni on siel yleensä kyl joku pieni mikä siin sit on niinku, tulee semmone läheisyyden tunne.

Ne (käytöshäiriöt) hidastaa ja vaikeuttaa ja ei tuu välttämät niinku ehjää suhdet. Siit tulee sellane et jos vaik nää sijoitetut riehuu ni he tavallaan vie multa jotain pois. Ne vie rauhan ja eikä heil oo antaa mitään tilalle. Ei siin sit niinku, pystyyks ees sillon kiintymään?

Se oli iso helpotus ku se (sijoitettu lapsi) muutti pois. Se ei syöny lääkkei, ja poliisit kävi kahteen kertaan... Se oli rankkaa aikaa, tää käyttäytyminen ehkä kuvastaa et on ollu tälläsii tilantei. Ja tulee mieleen, et minkä kuntosii perhehoidos voi olla?

Ei oo ittel koskaan tullu pelkotiloja koton, aina ollu ittel turvallinen olo.

Kiintymystä hidastavia tekijöitä ovat myös ulkopuolisuuden tunne perheessä ja sijoituksen traumatisoiva kokemus. Nämä nousevat sijoitetun lapsen kokemuksena haastattelussa esille. Lastensuojelun piirissä olevien turvattomuuden kokemukset ja traumatisoituminen hidastavat kiintymystä, mutta Leena Valkosen (1995) ja Paula Raution (2004) tavoin omassa tutkimuksessa nousee esille perhehoidon mahdollisuudet rakentaa uutta kiintymystä oman työskentelyn kautta. Mutta tähän tarvittaisiin tukea kaikille perhehoidossa asuville. Jari Sinkkonen (2018, 180) pitää tärkeänä kiintymyssuhteen teoreettisen näkökulman ymmärtämistä sijoitettujen lasten ongelmien ymmärtämisessä. Työskentelylle on annettava aikaa, ja myös ymmärrystä vain osittaiseen kiintymyksen korjaantumiseen.

Kiintymyssuhteen syntymisen perhehoidon sisarusten välillä nähdään vaikuttavan positiivisesti. Perheessä kaikki osapuolet voivat paremmin. Kiintyminen on antanut kokemuksen kuulumisesta perheeseen, ja kokemus syntyneestä sisaruudesta on kantava voimavara läpi elämän. Tunne sisaruudesta ei katkea sijoittumisen jälkeen. Sisarus koetaan välittävänä, huomioivana ja puolia pitävänä. Anja Laurila (2019, 12–14) on korostanut positiivisia kauaskantoisia vaikutuksia perhehoidon sisarusten välille syntyneen kiintymyssuhteen muodostumisen myötä. Parkerin ja Stimpsonin (2004, 77) mukaan lapselle on suuri merkitys koko elämän ajan hyvien sisarussuhteiden vaalimisesta.

Pystyy keskustelea asiast ku asiast ja tekemään yhdes lähes tulloon mitä vaan. Voi pyytää apua ja ihan mitä vaan.

Et ollaan siin samas pistees ku viimeksikin, ku oltiin tekemisis. Ne välit pysyy silti vaik ei ois pitkään aikaan nähnyt tai ees jutellu toisen kans.

Iha samal taval osa perhettä, ku muutkin. Samal taval luottaa siihe ja pitää siit huolta. Sisarus ei pääty muuttoon tai sijoituksen päättymiseen. Samal taval se tulee ole oma sisko siin.

Kiintymyssuhde koetaan merkitykselliseksi, jossa voi oppia itsestä sekä muista ihmissuhteista. Oppimisen lisäksi haastatteluissa nousee esille tärkeänä elementtinä

luottamus itseen ja muihin ihmisiin. Tämän nähdään rakentuvan kiintymyksellisen suhteen kautta. Kiintymys sisarukseseen muodostaa tunteen turvaverkosta ja tukipylvästä. On rinnalla ihminen, joka tietää sinusta kaiken, mutta pysyy silti siinä. Tunne siitä, että voi olla oma itsensä on tärkeä.

Mahdollistunu semmost omanlaist turvaverkkoo arkeen, semmost läheisyyt, ja tietää et voi luottaa meihin. Mää aattelen et niinku vaik koko ajan ei tartte olla mitää erikoist tekemist, mut jos tulee jotain tai halua tehdä jotain ni saa helpost seuraa ja kaikkee luottamust ja turvallisuuden tunnet. Ne on ne olennaiset asiat.

Melkein jokainen haastateltava koki avun tai tuen tarpeita suhteiden luomiseen uuden perheeseen muuttavan jäsenen kanssa. Sijaissisarukset osasivat määrittää avun tarpeita kiintymyssuhteen luomiseen. Avun ja tuen tarve ymmärretään vasta aikuisena. Ja näitä ei ole omien vanhempien kanssa sanoitettu missään vaiheessa. Osa kertoi minulle ensimmäistä kertaa avun ja tuen tarpeista, joita olisi voinut olla. Muutama oli puhunut niistä oman biologisen sisaruksen kanssa. Toivotaan, että osaltaan näiden yhdeksän haastatteluun osallistuneen kokemus ja oma ääni nostattavat niin perheissä kuin ammattilaisten keskuudessa keskustelua asiasta.

Hyviä ideoita kiintymyssuhteen muodostumiseen nousi useita. Sijaissisarukset nosti idean Pride valmennuksesta myös sijaissisaruksille Senni Laineen (2018, 70) tutkimuksen tavoin. Sisaruus nähdään erityisenä, ja tuen tarve on oleellinen. Koettiin tärkeäksi yhteinen tekeminen heti alkuun, kun sijoitettu lapsi tulee perheeseen. Tapaaminen tai yhteinen reissu, jotta tutustuminen voi alkaa heti.

Sisaruksia olis hyvä valmentaa ennen sijoitetun lapsen tuloa. Biologiset lapset valmennettu siihen, et muutost tapahtuu. Siel vois olla sit viel semmone tsekkaus käynti.

Haastattelussa nousi esille myös sosiaalityöntekijöiden toiminta, tapaamiset ja huomion osoittaminen kaikille perheen lapsille. Sosiaalityöntekijän rooli oli jäänyt näissä kaikissa perhehoitokodeissa näkymättömäksi ihmissuhteiden muodostumisen kannalta. Yksinkertaisimmillaan tukea voisi olla asioiden sanoittaminen, ja niistä puhuminen perheessä. Kaikkien lasten huomioiminen, ja asioista puhuminen niiden oikeille nimillä toisi tunnetta, että itse voi vaikuttaa perheensä asioihin, eikä ne tapahdu vain vanhempien päätöksillä. Ulkopuolisuus näin isossa asiassa ei ole toimivaa ihmissuhteiden kannalta. Perhehoito vaikuttaa koko perheen ihmissuhteisiin ja sitä kautta kaikkien perheenjäsenten hyvinvointiin.

8 Perhesuhteiden neuvoteltavuus ja tuen tarpeet

8.1 Perhesuhteiden neuvoteltavuus perhehoidon sisarussuhteissa

Aineistosta nousee tutkijoiden Jennifer Masonin ja Becky Tipperin (2008, 441), Kati Hämäläisen (2012; 177; Kallinen 2018, 7), Sarah Serbinskyn (2017) ja Marianne Notkon ja Eija Sevonin (2018, 67, 80) tavoin esille perhesuhteiden neuvoteltavuus ihmissuhteissa. Hämäläisen (2012, 177) ja Serbinskyn (2017, 145) tavoin aineistostani nousee esille oman biologisen perheen tärkeys ensisijaisena. Biologisen sisaruksen tärkeys nousee esille melkein kaikkien haastateltavien kanssa, vaikka perhesuhteita neuvotellaankin. Haluan tämän nostaa esille ensin tulosluvussa, koska sijoitettu lapsi ei ole itse pystynyt vaikuttamaan oman biologisen perheensä muuttuneeseen tilanteeseen. Haastattelusta nousee esille sijoitetun lapsen toive siitä, että omaa biologista perhettä voitaisiin auttaa ennen vahvaa yhteiskunnan puuttumista perheen tilanteeseen. Lapselle perhesuhteiden muutos on valtava, ja esille nousee traumaattinen kokemus.

Vaikka ei olisi yhdessä vietettyä aikaa, niin silti lapsi voi kokea biologisen sisaruksen enemmän omaksi sisarukseksi kuin sijaissisarukseksi tai muut syntyvät suhteet perhehoidossa. Kokemus voi olla enemmän tiedosta, se on minun siskoni tai veljeni. Tätä tunnetta ei välttämättä määrittele kuitenkaan tunteet. Sijoitettu kertoi haastattelussa, että biologinen sisko on enemmän sisko, vaikka ei ole häntä edes nähnyt. Sijoitettu lapsi tuo esille kutsumanimen, helpompi kutsua biologista sisarusta siskoksi tai veljeksi. Tieto siitä riittää, että he ovat biologisia sisaruksia, ja kukaan ei voi viedä sitä häneltä pois. Sijoitettu lapsi kokee oman sukulaisuus suhteen sijaissisaruksiin olleen vaikuttimena myös tunteeseen sisarussuhteen muodostumisesta perhehoidossa. Yhden sijoitetun haastattelussa esille nousi myös oma biologinen sisarus, joka asuu samassa perhehoitokodissa. Biologinen sisarus on tärkeämpi, mutta se ei eroa eikä näy kohtelussa muihin perhehoidossa asuviin sisaruksiin.

Vaik mä en oo heit nähnykkä (biologisia sisaruksia) ni mul on niinku semmone niinku kummiski, ne on just biologisii sisaruksii. Se on niinku kummiski se, helpommin mä sanoisin niit siskoiks ja veljiks ku näit sijaissisaruksia. Omal taval kyl mä tunnen ne siskoks kai niinku, ne on biologisii, vaik en heit tunne henkilökohtaisest millään tavoin. Sitä ei voi viedä pois.

Sanoin niit serkuiks pienenä enne, ku menin sinne. Jollei olis sukulaissuhdet ollu ni vois sanoo siskopuoli.

Niin mä tunnen, et mul on niinku pikkusisko sillee tärkeempi, mut se ei näy mitenkä. Kohtelen kaikkii samal taval.

Mason ja Tipperin (2008, 441), Hämäläisen (2012, 174); Kallisen (2018, 4) ja Serbinskyn (2017, 145) tavoin esille nousee aineistosta vahvasti perhesuhteiden neuvoteltavuuden kautta mahdollisuus tunteeseen sisaruudesta ilman yhteistä perimää. Perimä tai geeni ei ole ratkaiseva tekijä sisarussuhteen synnyssä. Tunteilla on merkitystä, ja ne nousevat merkityksellisiksi useamman haastattelun aikana. Vaikka biologista sisaruutta ei ole, niin tunne sisaruudesta syntyy yhdessä vietetyn ajan, yhteisen taustan, ja kokemusten kautta perhehoidossa asuneena. Voin todeta Kati Hämäläisen (2012, 174) tavoin, että perhesuhteita voi neuvotella verisiteiden rinnalle, mutta niistä ei synny kuitenkaan ensisijaisia suhteita. Tunteet määrittävät merkitykselliseksi koetun ihmissuhteen (Eronen 2018, 459).

Tavallaan se, et tulee aidon sisaren tunne tavallaan. Kun on ja luottaa, tykkää olla tavallaan. Aito sisarussuhde voi muotoutua sijoitettuun lapseen.

Se on ihan selkeätä, et kaikki ollaan sisaruksii keskenään.

Se kiintyminen ei vaadi biologiaa. Se syntyy erilail vaik oltas samaa perhettä. Perhe on osa ihmist, joku tietää saman, sen saman miten se sanotaan, kaikki se ympäristö, sosiaalinen ympäristö, jollain on niinku sama kokemus mut sellane niinku yhteinen asia.

Tutkimuksessani nousee esille se, että perhesuhteita ei voi pakottaa syntymään. Suhteen eteen tulee tehdä työtä, ja pelkkä sana esimerkiksi sisko tai äiti ei synnytä vielä ihmissuhdetta. Pelkkä biologia tai läsnäolo ei määrittele siskoa, veljeä tai vanhempia. Sijaissisarukset nostaa haastattelussa esille perhesuhteiden neuvoteltavuuteen sanat ansaita ja vastavuoroisuus. Jokainen pystyy omalla käytöksellään vaikuttamaan muodostuvaan tai ei muodostuvaan suhteeseen. Oma paikkansa tulee perheessä ansaita, ja sitä ei pelkkä geeni määrittele. Sisaruus muodostuu tunteista, johon pelkkä läsnäolo eri riittää. Vastavuoroisuus syntyy sisarusten välisissä vuorovaikutussuhteissa. Mason ja Tipperin (2008, 450) tutkimuksessa lasten mielestä mahdollinen uusi sukulainen ansaitsi ”oikean” sukulaisen paikan. Ansaitseminen mahdollistui tiiviin yhdessäolon, yhteisten tekemisten rutiinien kautta.

Mää aattelen sisaruudest ja perheest ylipäätänsä sillee et se ei oo pelkästään geeni kysymys vaan mun mielest niinku sisarus ja perhe on semmone niinku et se tietyl tapaa täytyy ansaita se oma paikka.... Se on semmone asia, mikä ei oo geneissä, vaan niinku täytyy ansaita omal käytöksellään.

Ei. Ei näitten kokemusten jälkeen.

Ei niist biologisist oo niinkään semmone olo. Mut muista sijoitetuista pystyn käyttämään sisko sanaa. Eli niihin on vahvempi side. Ois varmaan voinu olla erilainen tilanne, jos ois pidempään asunu yhdes.

Tottakai voi olla sisarus, jos vaan molemmat osapuolet antaa sille mahdollisuuden. Sillee et itte haluaa et toi on mun sisko, ja se (sijoitettu) pystyis aattelee et haluun olla osa tätä perhettä. Sit se on mahdollist.

Haastattelussa sijaissisarus nosti esille, että tietää sijoitetun lapsen voivan olla sisarus, mutta ei ole itsellä sitä kokemusta syntynyt. Sijaissisaruksen ystävä on myös sijaissisarus, ja ystävän kokemus sisaruudesta on erilainen. Perheeseen tullut lapsi on ollut sijaissisaruksen näkemyksen mukaan samankaltainen, kun perheen omat lapset. Lapsella ei ole ollut käytöshäiriöitä, ja hän on sopeutunut uuteen perheeseen eri lailla.

Mun kaveril on kans perhees sijaislapsii. Se poika oli saman ikäne ja se oli ihan normi ja ne oli veljii keskenää periaattees.

Kokemusta nousi toisen haastattelun kohdalla päinvastoin. Oma henkilökohtainen kokemus oli, että sisaruutta ei määrittele biologia ja sijoitettu lapsi on omien biologisten sisarusten tavoin oikea sisarus. Kokemus oli molemminpuolista sisaruudesta. Perheellä oli tuttavaperhe, jossa oli päinvastainen tilanne. Sijoitettu lapsi ei ole halunnut kuulua enää aikuisiällä perheeseen, ja side on katkennut.

Kahdessa haastattelussa tuli esille se, että perhesuhdetta ei ole pitänyt neuvotella sijaislapsen tullessa perheeseen. Perheessä on ollut jo sijoitettu lapsi ennen perheen biologisen lapsen syntymää. Tilanne perheessä on aina ollut näin. Toisessa haastattelussa sijoitettu lapsi tuli perheeseen melkein vauvana, jolloin tunne siskosta syntyi heti. Asiaa pidettiin perheessä normaalina tilanteena, ja vanhemmat puhuivat omille lapsilleen heti, että sisko tulee.

Ihan samal taval se on ollu siis sisko aina.

Oon eläny aina perhehoidon sisarena. Se on tavallaa ollut sitä ne perhesuhteet koko ajan ja oon tottunu siihen.

Vanhemmat on sanonu, et meil tulee tämmöne lapsi, sil on ollu semmosii vaikeuksii et me niinku autetaan sitä. Se meni nopeest et lähettiin puhumaan et tulee pikkusisko. Ja mun mielest se oli tietyltapaa hyvä, et iteki oli semmone nuori sillo viel ja maailmast jotai jo ymmärsi, mut oli viel paljo haettavaa.

Mielenkiintoinen huomio nousi sijoitetun haastattelussa esille perhesuhteiden muuttumisesta päällelleen useamman kerran. Sijoitettuna suhdetta muodostettiin perhehoidon kaikkien sisarusten kanssa. Ja suhde omaan biologiseen sisarukseen heikentyi, koska sisarukset sijoitettiin eri perheisiin. Perhehoitokodit pitivät keskenään yhteyttä, mutta saman katon alla asuminen muodosti vahvemman suhteen samassa perhehoitokodissa asuviin kuin omaan biologiseen sisarukseen. Aikuisiällä tämä on kääntynyt päällelleen, ja sijoitettu on pystynyt luomaan omaan biologiseen sisarukseen uudelleen tunnesidettä.

Vähän niinku pääläelleen on muuttunee. En muista, koska olisin nähny nit samaan aikaan perhehoidos asuneit (muita sijoitettuja). En tunne heihin enää minkään moist kiintymyst. Kun ei sitä yhteyt enää pidä ni ei sitä kiintymystkä ole. Elämäntilanteet on muuttanu suhteit. Omaan biologiseen sisarukseen on nyt kiintymyst, ja hän on jollai taval korkeemmal nyt ku muut.

Sijoitettu mietti myös aikuisiän yhteydenpitoaan perhehoitokotiinsa. Koki välien pysyneen kaikkien kanssa hyvinä, mutta tapaamiset olivat nykyään muutaman kerran vuodessa. Sijaissisarusten kanssa tulee vaihdettua kuulumisia eri some kanavien kautta. Sijoitettu näki omaa toimintaa muuttamalla voivansa pitää suhteita yllä, ottamalla itseään ”niskasta kiinni”.

Haastatteluissa nousee esille asioita, joiden nähdään hidastavan perhesuhteiden neuvoteltavuutta. Näistä ehkä vankimmin nousee sijoitetun lapsen biologinen perhe, joka ei hyväksy uutta perhettä tai siinä syntyviä sisarussuhteita. Haastattelussa nousee tässäkin kohtaa esille ihmissuhteen ansaitseminen. Sijaissisarus kokee oman perheen olevan sijoitetulle myös perhe. Biologinen perhe ei ole ansainnut käyttää nimitystä perhe tai äiti. Biologinen vanhempi ei ole välttämättä hyväksynyt syntyntä sisarussuhdetta perhehoidon eri sukupuolisten sisarusten välille vaan on syntynyt kuvitelmaa sijaissisaren ja sijoitetun välisestä seurustelu suhteesta. Haastattelussa sijaissisarus koki tämän epäilyn loukkaavana, koska tunne on aidosta sisaruudesta.

Sielt tuli semmost et jos mä yritän iskee sitä tai tommost. Hyi, hitto, se on mun sisko. Ne ei oo hyväksy et se on mulle ihan samal taval sisko ku biologinen sisko. me oltiin molemmat siit ihan raivoissaan.

Ei varmaan vieläkä ne halua hyväksyy sitä, et se on osa meidän perhettä. Se on meidän lapsi. Me ollaan hänen oikea perhe.

Biologinen äiti näytti omal toiminnallaa et se ei oo äiti. Tapaamisia oli harvoin, ja biologinen äiti ei tullut aina paikalle ja jos tuli ni saatto olla paikall vartin tai puol tuntii. Silläkö perusteella on äiti?

Perhesuhteiden neuvoteltavuutta hidastaa myös ulkopuolisuuden tunne ja oma katkeruus tapahtunutta kohtaan. Ulkopuolisuuden tunne tulee esille myös Hannele Forsbergin (2018, 46) tutkimuksessa. Sijoitetulle ulkopuolisuuden tunne saattoi esiintyä esimerkiksi sukulaisjuhlissa. Sijoitettu kertoo kokeneensa ulkopuolisuutta, koska ei tunne muita vieraita. Katkeruus tuli esille tyytymättömyydestä huostaanottopäätökseen. Huostaanotto koettiin niin suureksi puuttumiseksi, johon ei kyennyt itse vaikuttamaan. Huostaanottoon liittyvistä asioista ei välttämättä puhuttu lapselle. Oli vaikea siinä tilassa synnyttää suhdetta uusiin perheenjäseniin. Sijoitettu kertoo vasta aikuisena ymmärtäneensä paremmin sijoituksen syitä, ja katkeruutta ei koe enää.

Vaik mentii johonki sukulaisii käymää. He tuns kaikki ja mää en tuntenu kettää. Oli vähän semmone olo, et mitäs mää tääl teen. Välil oli vähän ulkopuolinen olo. Mut sit ku alko aikuistuu ni helpotti.

Se oli sillee varmaan omal taval katkeruutta. Ku mää olin siel ni em mää niist vanhemmist sillee tykänny. Nyt vanhempana ymmärtää et parhaas ne yritti.

Haastattelussa sijoitettu kertoi, että koki voitavansa luoda helpommin suhdetta sijaissisaruksiin kuin perhehoitokodin vanhempiin. Sijoitettu koki tähän vaikuttavan auktoriteetin, jota lapsilla ei ole samoin kuin vanhemmilla. Tämä sijoitetun kokemus on verrattavissa Kati Hämäläisen (2012) ja Tarja Vastamäen (2017) tutkimuksiin. Hämäläinen selvitti sisarusten välisen suhteen voivan muotoutua turvallisemmaksi kuin suhde sijaisvanhempaan. Vanhemmuutta ei nähdä niin muuttavana ja joustavana neuvotella kuin sisarussuhdetta. (Hämäläinen 2012, 167, 180 ja 191.) Vastamäen (2017) mukaan sijaissisaruksen ja sijoitetun lapsen välille syntyvä suhde voi muotoutua ensisijaiseksi perhehoidossa. Tutkimuksessani tulee esille kiintymyssuhdeteoreetikon Victoria Bedfordin (1989, 12) ja Ulla Rannikon (2008, 183) ajatus sisarussuhteen attachment- luonteesta, jossa kiintymys voi olla sisarusten välillä syvempää kuin vanhempien välillä.

Ehkä niinku omaltavallaa siis sisarusten kans oli enemmän ku vanhemmat on niinku auktoriteettei. Sisarukset ei oo sillee auktoriteettei et se on sillee eri.

Haastattelussa nousee esille myös kaveri- ja ystävyysuhteet, joita verrataan perhehoidon sisarusten välille syntyneisiin suhteisiin. Perhehoidon erityisyys, saman katon alla asuminen ja yhteisen arjen viettäminen tuovat perhehoidon sisaruksen läheisemmäksi kuin kaverin tai ystävän. Yhteinen elämä on koettu tiiviiksi perhehoidon sisarusten kesken.

Sil yhdes asumisel on ollut suuri merkitys siihen, et miten se eroaa muist tämmösist kaverisuhteist. Siin on eletty niinku arkee yhdes, ni se eroo muist läheisist kaveri- ja ystävyysuhteist. Siin on niinku huomattavan merkittäväks noussu se et me ollaan niinku asuttu tiivist saman katon alla.

Sijaissisarusten ihmettely nousee esille sijoitettujen lasten biologisten perheiden, ja siellä asuvien muiden sisarusten vähäisestä yhteydenpidosta. Sijaissisarusten erityisyys tulee mielestäni hienosti esille. Sijaissisarukset miettivät sijoitetun lapsen kokonaisempaa tilannetta. Ajatukset ovat nousseet pintaan aikuisiällä. Haastatteluissa tulee esille mahdollisuus ottaa huomioon sijoitetun lapsen molemmat perheet. Haastatteluissa kuvastui perhesuhteita olevan sijoitetulla lapsella paljon, mutta myös sijaissisarusten perhesuhteet ovat muuttuneet ajan myötä moninaisemmiksi. On uusioperheitä ja puolisisaruksia, joten ihmissuhteiden määrä on laaja.

Tuntuu hassulta, et heil on muuallakin sisaruksii. Me ei olla oltu missää tekemisis niitten kans tai niitten perheitten. Ne on jäänyt vieraaks. Tavallaa jos ois tehty työtä

et ois jotenkin otettu koko perhe jotenki huomioon. Olis ollu varmaan tiiviimpi ja läheisempi kokemus siitä, et ois nähny sen, kuinka tärkeitä heille on omat vanhemmat ja sisarukset. Vaikka ei pysty asumaan heitin kans saman katon alla, mut ois nähny kuitenkin niin olis varmaan tullu läheisytyt myös enemmän meitin sijaissisarusten kans kun olis ymmärtäny asioit paremmin.

Perhesuhteiden moninaisuus tulee esille tutkimuksessani, vaikka aineistoni on pieni. Perhesuhteet muuttuvat perhehoidon myötä suuresti, ja vaikuttavat kaikkiin perheenjäseniin. Perheeseen tulee useita erilaisia mahdollisuuksia neuvotella suhteita vastavuoroisesti. Perhesuhteiden moninaisuudessa on suhteiden neuvoteltavuus yleistynyt ja muuttunut joustavammaksi (Jokinen & Mikats 2018, 52). Henna Pirskanen ja Petteri Eerola (2018, 7) korostavat perhesuhteisiin vaikuttavan tunteet, joita liian vähän vielä tutkitaan.

Nostan esille vielä Helen Gardnerin perhehoitoon tehdyn tutkimuksen vuodelta 1996, jolloin hän on jo kyseenalaistanut tulostensa kautta perhesuhteiden biologisuuden ensisijaisuutta. Gardner haastatteli sijoitettuja lapsia ja heidän käsityksiä perheestään. (Gardner 1996, 162.) Perhesuhteita on neuvoteltu jo kauemmin, mutta ehkä keskustelujen joustavuudelle on syntynyt yhteiskunnallinenkin lupa. Lupa päättää ja valita itse. Tämä oikeus kuuluu myös lapsille, erityisesti lastensuojelun piirissä oleville jo lainsäädännönkin kautta. Lapsella on oikeus määritellä perheeseensä kuuluvat. (Säles 2021, 9.)

8.2 Tuen tarpeet perhehoidon sisaruksille

Mielestäni tämä ajatus Virtahevosta-olohuoneessa sopii hyvin myös perhehoitoon ja siellä syntyviin erilaisiin ihmissuhteisiin. Perhehoito on erityistä, ja se vaatii kaikilta perhehoidon sisaruksilta sopeutumista uuteen tilanteeseen ja uudelleenjärjestelyjä myös. Asiaa ei voi kieltää, vaan olisi tärkeää asioista puhua kaikkien perheenjäsenten kesken. Perhehoidon onnistumiseen vaikuttaa niin suuresti ihmissuhteet, että niistä puhuminen nousee keskeiseksi onnistumisen elementiksi. Mutta, miksi niistä puhutaan vieläkin niin vähän. Haastatteluissa nousi esille perheiden puhumattomuus asioista, ja suurin osa olisi kaivannut asioiden sanottamista ja puhumista. Kaikki eivät tätä kaivanneet, ja kokivat puhumisen oudoksi perheenjäsenten kesken, koska asioista ei ole ennenkään puhuttu.

Et miten mä oisin selviytyny, jollen ois saanu puhuu. Ystävät ollee tukena. Onneks mul oli semmone ystävä kenel oli kans sijaissisaruksii. Sai puhuttuu jonkun kans, joka ymmärsi mist mä puhun.

Ei me muutenkaan puhuta mistään perheen kesken, se ois ollu outoo.

Vertaisen tuki voi olla ratkaisevaa kriisitilanteesta selviytymiseen, mutta vertaisuutta voi syntyä myös myönteisten asioiden tiimoilta. Useampi sijaissisarukset kertoi haastattelussa tuntevan myös toisia sijaissisaruksia, ja osa koki saavansa näistä tärkeää vertaistukea. Oli joku, joka ymmärtää, mistä puhut. Vertaistuesta nousi esille myös muun muassa Silava risteilyt ja SINUT sijaisnuorten toiminta. Tiedettiin vertaistuen mahdollisuudesta, mutta näihin ei välttämättä haluttu osallistua.

Kaulion ja Svennevigin (2008, 57–58) tavoin haastatteluissa nousee esille sisaruuden apu lapsuuden asioiden selvittämisessä, vaikkakin perheen asioita ei välttämättä käsitellä edes sisaruksen kanssa. Haastatelluista sijaissisaruksista on useampi puhunut aikuisena oman sisaren kanssa perhehoidosta ja omasta kokemuksesta sijaissisaruudesta. Sisarusuhteista ei ole niinkään puhuttu. Sisaruksen kanssa on enemmänkin ehkä ihmetellen mietitty aikaa lapsuuden. Kokemukset ovat olleet suuremmalle osalle niin tärkeitä, että sijaissisaruuksien kokemusta ei haluta antaa pois.

Oon pystynyt siskojen kans purkaa asioit. On käyty asioit läpi. Mää oon voinu kertoa heil, he ei oo asunu enää koton, meil tapahtuu tämmöst, ja tääl mää vaan asun. Se on auttanu et saanu puhuu heijän kans.

Aiemmissa Gardnerin (1996) ja Ritala-Koskisen (1993) tutkimuksissa on noussut esille jo vuosikymmeniä sitten avun ja tuen tarpeen puutteet perhehoidon sisaruksille. Edelleen tuen tarpeet nousevat esille niin Rannikon (2008); Serbinskyn (2017) kuin Kallisen (2018) tutkimuksissa. Tutkimustiedon siirtyminen käytäntöön Suomessa on tapahtunut muun muassa erilaisten hankkeiden, oppaiden tai käsikirjojen kautta. Tutkimukseni sekä oman henkilökohtaisen kokemukseni kautta olen huomannut, että apu ja tuki ei ole riittävää vielä. Sijaissisarukset kokevat ymmärtäneensä vasta aikuisena, että avun ja tuen tarvetta olisi ollut. Asioista puhuminen on ollut helpompaa vanhempana. Lapsena ei ole osannut kyseenalaistaa avun tai tuen tarpeita. On ollut vain kestettävä. Ei ole ollut vaihtoehtoja. Ammattilaisten tuki on jäänyt vähäiseksi sijaissisaruuksien näkökulmasta.

Olisko työntekijöillä ollut mahdollista tukea meitä biologisia sisarusia? Mää en koe, et missää kohtaa työntekijä olis kysynyt meilt mittää. Mää aattelin et, miten he tuki meitin sisarusuhteit. Käviks he edes kerran vuodes. Ni tavallaan se et missään kohtaa ei oo meit huomioitu. Sen mää koen nyt aikuisena, en oo lapsena kokenut tätä asiaa missään kohtaa. Mut aikuisena oon miettiny et oisko jotenkin pitänyt niitten ketkä vastaa siitä sijoituksesta, ni jonkun työntekijän pitänyt enemmän huomioida. Mitä meille kuuluu tai niinku tukee sitä et me kiinnyttään paremmin. Ollis tarjol kuinka paljon apua vai eikö me oo perheenä osattu hakee apua. Koko perheen juttuja ois tarvinnu olla, se ois tuonu sitä yhdessä oloo.

Yhden sijaissisaruksen haastattelussa nousi esiin myös jo alaikäisenä tarina selviytymisestä. Hän koki sijoitetun lapsen kiusaavan häntä, ja hän etsi itselleen kirjallisuutta anteeksi annosta. Lukemalla ja tutustumalla anteeksiantoon hän sai työvälineitä itselleen antaa anteeksi kiusaaminen, ja tämän jälkeen on myös kohtaaminen sijoitetun lapsen kanssa helpottanut. Keskustelu aiheesta oli hyvin herkkää ja tarinaa kerrottiin minulle itkuisena. Tämänkin sijaissisaruksen tarinasta heijastuu se erityisyys, mikä koskettaa sijaissisaruuutta, ja sen myötä tulevia uusia suhteita perheissä. Sijaissisaruksena toimiminen on antoisaa, mutta sen rinnalla todella vaativaa.

Alkuun hän kiusasi mua, sillee vitsillä mut mää otin sen niin vahvasti ja niin tota, se loi kitkan meidän väliin. Mää jostain sit luon anteeksannost. Vaik se toine ei pyytäis anteeks ni mää tein tän. Mää pystyn kohtaa nyt hänet eri lailla. Sen jälkeen meitin välit nousi sielt kuopast normaalil tasol. Ei ne mitenkää hyvät ollu, mut pystyin heittää läppää.

Määki koitan käsitellä ja ymmärtää, mistä toi reaktio voi johtua juttuun.

Tällä hetkellä perhehoitolain 8 § mukaan kaikkia perhehoidon jäseniä on kuultava ennen kuin sijoitettu lapsi tulee perheeseen. Mutta tähän ei mielestäni pelkkä lain kohta auta, koska perhehoitajan biologiset lapset ovat myös vanhempia kohtaan lojaaleja, ja haluavat myös vanhemmilleen hyvää. Asioista ei perheessä puhuta kuitenkaan vielä niiden omilla nimillä.

Ois voinu olla et mennään johonki ja sit vaik joku työntekijä, joka kertoo, et mitä voi niinku tulla. Ja se voi tuntuu siltä tai tältä, jotenki et huomioidaan ne tunteet. Mää en oo silloin ees tienny et näist asioist ois voinu jotenki puhuu tai joku ois voinu tulla , puhuu meitin kans.

Sijoitettujen mielipide haastattelussa erosi tuen tarpeen suhteen sijaissisarusten kanssa. Sijoitetut lapset eivät kokeneet, että olisivat tarvinneet enemmän tukea perhehoidon aikana asuessaan. Heillä tietysti on erilainen tausta kuin sijaissisaruksilla, ja avun tarpeita on ollut jo muutenkin pidempään. On tullut tutuksi sosiaalityöntekijät ja muut auttamisen tahot. Sosiaalityöntekijöiden tapaamisia ei koettu lapsena tarpeellisiksi ja puhuminen saattoi olla vähäistä. Aikuisena haastateltava kertoo miettineensä, että sosiaalityöntekijän tapaamiset ovat olleet hyviä. Sijoitetun kertomuksesta ja kokemuksista nousi esille sijoituksen olevan traumaattinen tilanne. Toive olisi ollut saada apua ennen sijoitusta biologiseen perheeseen.

Em mää sillo kokenu et ne olis tarpeellisii, mut nykyään aattelen et on varmaan hyvä nähdä vaikken mää silloin mittää kauheest puhunu. Kyl se on hyvä, et pystyy ole sosiaalityöntekijän tekemisis, näkkee tilanteen ja pystyy samal puhuu sijaisvanhempien kans.

Varmast on sit parempi perhe, ku lastenkotiin joutuis. Se tilanne, et kun lapsi erotetaan vanhemmast, se on omal tavallaan traumaattinen tilanne.

Toive siitä et ois saatu apua biologiseen perheeseen. Koen sillee et se ois varmast ollu niinku paras tilanne. Kyl mäe niinku koen, et jos semmone on mahdollist ni ois niinku pystyny olemaan biologises perhees.

Avun vastaanottamiseen on myös varmasti oma aikansa. Mikä on se hetki, milloin siitä on apua. Haastateltavat toivat esille sen, että eivät osanneet lapsina miettiä tai kyseenalaistaa tapahtumia. Asiat ja kysymykset ovat nousseet esille vasta nyt aikuisena. Eikä kaikki ole niistä vieläkään keskustellut kenenkään kanssa. Tärkeää on silti, että jokainen perhehoidossa asuva tulee huomioiduksi, kuulluksi ja nähdyksi. Esiin nousi myös ”loman” tarve sijaissisaruuudesta. Loma toteutui silloin, kun sijaislapset kävivät oman biologisen perheen luona, tai sitten sijaissisarutus pääsi viikonlopuksi oman vanhemman luokse. Vanhemmat olivat eronneet, ja perhehoitajat olivat uusioperhe. Loman kautta sijaissisarukset saivat yhteistä aikaa oman perheen kanssa. Huomiota ei vienyt kukaan muu.

Tavallaa ku kaikki tulis kuulluks ja huomioiduks. Vaik vois hyvin ni silti huomioida se sit et voi hyvin. Se hyväki huomioitas. Jokainen perheenjäsen tulis huomioituu, vaik olis joku, joka ei halukka puhuu. Niin silti huomioida sekin, edes tervehtii.

Mää oon huomannu myös sen et, ku mäe en siel koko aikaa. Me ja mun biologiset sisarukset käytiin iskal. Oltiin myös koulunki jälkeen siel iltaisin. Se toi jaksamist, et pääsi niinku lomal, hetkeks pois. Tavallaa sit, ku tuli kotti taas ni jakso paremmi.

Se oli niinku lomaa, ku ne lähti. On ollu muual ni ollu parempi. Rennompaa tavallaan oli. Sai olla muitten kans koton.

Haastattelussa tuli esille, että apu tai tuki ei välttämättä tarvitse olla mitään ihmeellistä. Vaan jo pienillä asioilla nähdään olevan suuria vaikutuksia. Asioiden sanoittaminen, puhuminen ja kokemus kuulluksi tulemisesta olisi helppoa toteuttaa. Niihin ei tarvita kuin puheenlahjoja perheen jäsenten kesken. Onko se helpommin sanottu kuin tehty? Haastattelussa esille nousi myös perhehoitajien tuen ja avun tarve, jotta osaavat ottaa perhehoidon sisarusten kanssa asioita keskusteluun. Sijaissisarusten tahto tehdä hyvää ja auttaa nousee vahvasti sijoitettujen lasten lisäksi omiin vanhempiin. Kannetaan huolta vanhempien jaksamisesta, ja halutaan olla apuna ja tukena tässä tärkeässä tehtävässä.

Porukoitten jaksaminen meni.

Mää oon tienny ettei mun vanhemmillaka oo helppoo ollu. Oon ollu heijän leirissä siin. Sillon ku he tuli, mäe sanoin et mäe en halua, mut mul sanottii et ei sult kysytäkää.

Et, kun on nähnyt mun vanhempien olleen väsyneitä, ja sijoitetut lapset on aiheuttanu harmii. Nuori ois tarvinnu tuetumpaa tukea kuin sijoittaa perheeseen.

Mun vanhemmat ei oo osannu ottaa mua huomioo. Heilläkin vois olla koulutust et miten omat lapset suhtautuu asiaan tai joku vois neuvoa heit. Käydään läpi niinku et joku vähän sanottaisi asioita.

Sijaissisaruksen rooli ja tehtävä näyttäytyy mielestäni valtavan suurena haastatteluiden, että aiempien tutkimusten perusteella. Avun ja tuen tarve sijaissisaruteen ja sisaruussuhteen luomiseen on tärkeää. Kenenkään ei tule lapsena olla selviytyjä. Kaikkien lasten oikeudet tulee huomioida perhehoidossa. Riittävän avun ja tuen turvin voidaan luoda sijaissisaruksella myös tunne ”normaalista” lapsuudesta. Kati Kallinen on tutkimuksellaan tuonut esille sijaisvanhempien tukijan ja sisaruussuhteiden vahvistajan roolin perhehoidon sisarusten kesken (Kallinen 2018, 7–17).

8.3 Kiitollisuus, onni ja tulevaisuuden auttajat

Haastatteluissa tuli esille kiitollisuus ja onni siitä, että on sijoitettu. On perhehoidossa saanut kokea arjen turvaverkon, mikä on kantanut elämässä eteenpäin. Suhteet sijaisvanhempiin, sijaissisaruksiin ja sijaissisarusten lapsiin on säilynyt aikuisiälläkin. Elämä perhehoidossa nähdään suojaavana tekijänä elämässä vielä aikuisiälläkin.

Mää uskon, et jos joskus ei ois sijoitettu ni mää luulen et mul ei ois tämmöst elämäntilannet nyt. Jos mää oisin jääny kotti ni mää oon miettiny et mille polulle ois sit ajautunu. Mää luulen et ehkä tää voi olla kaukaa haettu mut veikkaan et tilanne vois olla semmone, en en kävis töis, ei olis välttämät tullu kouluu käytyy. Nää on kyl semmosii asioit mitä on tullu mietitty.

Auttamisen halu nousee sijaissisarusten puolelta jo perhehoidossa asuttaessa. Sijaissisaruksen rooli nähdään auttajana ja hoivaajana sijoitettuna lasta kohtaa. Havaitsin haastatteluissa Ingrid Höjerin (2001, 144) tavoin, että tyttöjen ja poikien suhtautumisella sijaissisaruteen on eroja. Tytöt ottavat enemmän hoitajan roolia sijoitettuun lapseen, kun taas pojat ottavat enemmän etäisyyttä. Sijoitettu lapsi voidaan nähdä tulevaisuuden auttajana itse perhehoitajana. Kokemus hyvästä synnyttää hyvää. Sijoitetun haastattelussa nousi esille halu auttaa tulevaisuudessa lastensuojelun piirissä olevia lapsia. Sijoitetulla on oma perhe, pieni lapsi. Oma kokemus perhehoidossa asuneena on tuonut toiveen, että voisi antaa sijoitetulle lapselle tulevaisuudessa kodin.

On mietitty (vaimon) kans et halutaan antaa jollekin lapsel sama, mitä oon itse saanu. Ollaan ajateltu, et mennään Pride-valmennukseen ja annettaisiin yhdelle sijoitetulle lapselle koti.

Kiitollisuus ja onni tulee esille myös sijaissisarusten kokemana. Kokemus sijaissisarudesta ei ole ollut aina helppoa, mutta sitä ei haluttaisi vaihtaa pois. Kokemus on ollut opettavaa ja kokemus kantaa koko elämän. Erityinen sisaruus on nähty voimavarana erilaisissa elämän

tilanteissa. Myös ylpeys omasta perheestä ja vanhemmista nostaa päätään. Vaikka sijaissisaruuksia koetaan välillä raskaaksi, niin tunne auttamisesta nousee tärkeämmäksi. Sijaissisaruuksia arvostaa oman perheensä kykyä auttaa muita. Koetaan auttaminen perheen arvoksi. Sijaishuollon piirissä olevat lapset saavat hyvän ja kodinomaisen uuden perheen.

Ei näit asioit ois ymmärtäny ilman sijaissisaruuksia.

Nykyään ymmärrän ja oon kasvanu sellaseen et mä ymmärrän erilaisii ihmisii ja erilaisii taustoi ja kaikkii niinku. He (sijoitetut) on opettanu mua täst maailmast, mimmost voi olla tai ehkä myös näyttänyt sen, kuin arvokas on niinku perhe. On turvalliset oltavat ja on katto ja kaikki niin ruoka tulee pöytään. Ehkä he on antanut arvostust niinku hyvään elämään.

Onhan tää hienoo. Tavallaan pystyy auttamaan lapsia. Heidän ei tarvitse elää siinä huonossa, mitä on vaik äitilt kuullu. Vaik ei sekään paljo tiedä, mut se vähä mitä se tietää.

Oon asunut 13 vuotta perhehoidossa eturintamalla, mä oon kasvanut siitä.

Kyl mä oon kokenut niinku myös ylpeyt, et me pystytään tämmöseenkin.

Onhan siit saanut tosi paljon. Niinku oppinu sen, et pitää auttaa, huomioida toista ja saa elää niinku tuen ja porukan kans. Ei tarvitse olla yksin. On leikkikaveri ja on niin ympäril semmost elämää. Onhan siin omanlaist saamist aika paljon, mitä tota ilman ei ois jos ei ois sisasuksii. Varmasti on enemmän saanu ku menettäny.

Kokemukseni kautta perhehoidossa asuneena, voin yhtyä kaikkien haastateltavien kokemuksiin perhehoidon ja sijaissisaruuksien merkityksestä ja erityisyydestä. Olen kiitollinen ja onnellinen saamastani kaikesta turvasta, ilosta, opista ja niistä monista matkan varrella kertyneistä elämäkokemuksista, joita olemme yhdessä perhehoidon sisarusten kanssa kokeneet. En vaihtaisi päivääkään pois. Omaan sosiaalityöntekijyyteeni vaikuttaa perhehoidon sisaruksena saamani kokemukset, josta olen ylpeä.

9 Pohdinta

9.1 Yhteenveto tuloksista ja pohdintaa

Tutkimuksellani selvitin lastensuojelun perhehoidossa syntyviä sisarussuhteita ja sijaissisarouden merkitystä syntyvissä suhteissa. Tutkimukseni teoriaohjaavat käsitteet olivat kiintymyssuhde ja perhesuhteiden neuvoteltavuus. Teemahaastattelun kysymykset pohjautuivat näiden teemojen ympärille. Haastatteluja tein yhdeksän, joissa tulee kuulolle kuuden sijaissisaruksen ja kolmen sijoitetun lapsen ääni omista kokemuksista sisarussuhteista perhehoidossa asuneina. Haastattelutilanteet olivat keskustelevia ja uskon, että antoisia niin haastateltaville kuin myös minulle tutkijana niin sanottuna sisäpiiriläisenä. Oman kokemuksen perhehoidossa asuneena toin esille haastateltaville etukäteen.

Tutkimuksessa tuli selkeästi ilmi sisarussuhteiden moninaisuus ja merkityksellisyys. Sisarussuhdetta kuvattiin *Tukipylvästä – Virtahepoon olohuoneessa*. Sisarussuhde tulee ansaita, ja se vaatii kummankin osapuolen aktiivista vuorovaikutuksellista suhdetta. Pelkkä läsnäolo ei tee sisarussuhdetta, vaan se on se tunne, mikä vaikuttaa. Sisaruuteen ei voi pakottaa, ja tunteiden merkitys korostuu. Perhehoidon sisarusten välille syntyvä sisaruussuhde on erityistä. Vaikka voidaan puhua sisaruudesta ilman biologiaa, niin perhehoidon sisarusten välillä saattaa tulla asioita vastaan, mitä ei välttämättä biologisten sisarusten välille synny. Esille nousi sijaissisaruksen hienovaraisuus puheissa ja varovainen käyttäytyminen sijoitettua lasta kohtaan.

Sijaissisarouden tärkeäksi kokevat niin perheen biologiset lapset kuin perhehoitoon sijoitettu lapsi. Sijaissisarouden näkökulmasta nousee esiin sisaruuden erityisyys. Sijaissisarus on hoivaaja, auttaja, tukija ja kuuntelija. Sijaissisarus tuo omalla toiminnallaan esille sen, että välittää perheeseen sijoitetusta lapsesta. Sijaissisarus ymmärtää tätä erityistä suhdetta niin luottamuksen rakentamisen kuin erilaisen hoivan ja avun tarpeena sijoitetulle lapselle.

Perhehoitoon sijoitetut lapset kokevat saaneensa luottamuksellisen suhteen ja tunteen yhteisen tekemisen kautta siitä, että heistä välitetään. Syntynyt erityinen suhde on merkityksellinen, josta perhehoidon sisarukset saavat erilaisia antimia elämäänsä. Vaikutukset voivat estää sijoitetun lapsen syrjäytymistä saaduilla ”*luottamuskortilla*” ja elämän ”*rakennuspalikoilla*”. Kiintymyssuhde muotoutuu omanlaisekseen jokaisen perhehoidon sisaruksen välille vastavuoroisen suhteen kautta.

Tuen tarve on kaikille perhehoidon sisaruksille tärkeää, että Virtahepo – olohuoneessa ei nosta päätään perhekodissa. Yksinkertaista, mutta silti niin vaikeaa – asioista puhuminen, ja niiden sanoittaminen lapsille perhehoidossa. Avun ja tuen tarpeita on edelleen, vaikka perhehoidolla on jo satavuotiset perinteet. Kandidaatintutkielmassani pohtisin, onko perhehoito vielä vähän niin kuin lapsen kengissä vai onko perheen yksityisiin asioihin vaikeaa vaikuttaa. Emilia Säles (2021) on tuonut esille sen, että Suomessa helposti keskitytään yksilöihin, ja koko perheen huomioiminen voi olla jo perheelle itselleen haastavaa. Perheessä on jäseniä useita, ja se mitä jäsenten välillä tapahtuu vaikuttaa kaikkiin perheenjäseniin. Koko perhe huomioimalla ja sisarussuhteita vahvistamalla saadaan avaimet hyvään ja laadukkaaseen perhehoitoon. (Säles 2021, 4.)

Haastatteluissa tuli esille puhumattomuus sisarussuhteista perheissä, mutta oli ilo kuulla, että oman tutkimusaiheen kautta olen herätellyt perheissä keskustelua ihmissuhteista ja erityisesti sisarussuhteista. Asioista ei tarvitse vaieta, olisi tärkeää päästä puhumaan omista kokemuksista ja tunteista perhehoidon sisällä. Henkilökohtaisesti tutkimuksen primäärihyötynä pidän, että sisarussuhteista on lähdetty puhumaan perhehoito kodeissa. Toivon, että niille annetaan jatkossakin ansaittu huomio, koska perhehoidon sisarusten suhteet ovat ainutkertaisia ja merkityksellisiä.

Olen sijaissisar, ja omat vanhempani ovat toimineet jo ennen minun syntymääni perhehoitajina. Näistä lähtökohdista lähdin tekemään tutkimustani, sisäpiiriläisenä. En usko, että olisin tehnyt tutkimustani ilman omaa kokemusta perhehoidosta. Uskon, että olen saanut avattua ainakin muutamassa perhehoitokodissa keskustelut ihmissuhteista tutkimukseni kautta. Haluan nostaa vielä lopuksi esille Näkyvät ry yhdistyksen, koska he ovat vaikuttamassa valtakunnallisesti sijaissisarusten oikeuksiin ja osallisuuteen huomioiden sijaissisarouden tuoma erityisyys. Näkymätön – Näkyväksi. Olen itse liittynyt yhdistyksen kannattaja jäseneksi 2022, ja voin suositella kaikille sijaissisaruksille liittymistä yhdistykseen. Yhdessä olemme enemmän.

9.2 Tutkimuksen eettinen arviointi

Tutkimuksen erivaiheissa ajattelin paljon sisäpiiriläisyyttä omien kokemusten kautta perhehoidon sisarena. Eettisesti oli haastavaa pysyä tutkijan roolissa, olisi ollut mielenkiintoista lähteä keskustelemaan aiheesta myös omien kokemusten kautta.

Haastattelutilanteissa en tuonut omia kokemuksia esille. Ymmärsin haastateltavia heidän kertomien kokemusten kautta paremmin, koska asiasta oli omaa kokemusta. Esituttuus on tutkijalle merkitysten ymmärtämisen edellytys. Tutkimuksessa tavoitteenani on ollut määrittää jo tunnettua tiedetyksi. Olen halunnut tutkimuksessani nostaa tietoisesti ja näkyväksi sen, minkä tottumus on häivyttänyt huomaamattomaksi ja itsestään selväksi. Tai mikä on jo koettu, mutta sitä ei ole tietoisesti ajateltu. (Laine 2018, 34.)

Haastattelutilanteet olivat luottamuksellisia, ja rauhallisia. Korona pandemian vuoksi kodinomainen haastattelu ei onnistunut. Työhuone haastattelu toi turvaa pleksisuojoilla ja maskien käytöllä. Tapaaminen ei ollut luonnollinen pandemiasta johtuen, mutta kohtaamiset haastateltavien kanssa olivat mielestäni rentoja. Haastattelutilanteet olivat keskustelevia, ja koen oppineeni ja saaneeni myös itse näistä tilanteista paljon. Haastatteluun suostuneita oli alkuun enemmän. Pandemia saattoi osaksi aiheuttaa haastattelujen peruuntumisen, mutta uskon myös aiheen sensitiivisyyden vaikuttaneen haastatteluun osallistumiseen. Asioita ei ole perheissä puhuttu eikä sanoitettu.

Aiheen sensitiivisyyden johdosta tunteet nousivat osassa haastatteluissa pinnalle. Puhuimme yhdessä asioista, joita ei ollut ennen välttämättä kenenkään kanssa sanoitettu. Tutkijana aiheen sensitiivisyys on ollut mielessä koko tutkimusprosessin ajan, ja olen kokenut sen haasteelliseksi. Tunteiden pintaan nouseminen ei yllättänyt minua haastattelijana. Koen, että itsellä oli sisäpiirillisyydestä apua. Monia asioita itse samalla tavalla kokeneena, ymmärsin haastateltavan kokemuksen. Keskustelimme myös pintaan nousseista tunteista. Haastattelijat eivät kokeneet tilannetta tai kysymyksiä ahdistaviksi. Tunteilla on tärkeä, mutta vähälle jäänyt rooli ihmissuhteissa. Ihmisten väliset suhteet rakentuvat tai hajoavat tunteiden kautta. Sisaruuden tunteiden ambivalenssi nousi haastatteluissa esille.

Tutkimustani tein teoriaohjaavasti kiintymyssuhteen ja perhesuhteiden neuvoteltavuuden kautta. Haastatteluissa esille nousi tunteiden merkitys perhehoidon sisarussuhteissa, ja siitä syystä tarkastelin teoriaosuutta lisäämällä siihen osuutta perhesuhteisiin liittyvistä tunteista vielä haastattelujen jälkeen. Haastattelussa en kysynyt tunteista erikseen, mutta vahvasti niiden merkitys esille nousi sisarussuhteen syntymisen, ylläpitämisen tai hajoamisen vaikuttimena.

Haastateltavien anonymiteettia olen miettinyt koko tutkimusprosessin ajan, ja se on tutkimuksessani eettinen avainkysymys, koska tutkimusaiheeni on yksityinen ja olen haastatellut saman perhehoitajan perhehoidon sisaruksia. Tutkimustulosten raportointia ja

tekstiin kirjoitettuja sitaatteja mieltisin pitkään. En liittänyt sitaatteihin haastateltavien pseudonyymejä ja haastattelujen muita tunnistetietoja, ettei sitaatteja pysty yhdistämään. En erottanut sijaissisarusta tai sijoitettu lasta, mutta toisaalta tekstissä tuon näitä eroja esille, mutta anonymiteetin säilyttäen. (ks. Hämäläinen ym. 2014, 56 ja Eskola 2018, 229.) Haastatteluun osallistunut sijaissisarus luki tulosluvut ennen tutkimukseni julkaisua, ja hänen mielestään anonymiteetti säilyy. Vinkkejä sain häneltä muuttaa joitain sanoja yleisempään merkitykseen.

Tutkimuksen tekeminen on ollut oppimisprosessi. Olen kerryttänyt tärkeää tietoa perhehoidosta, ja siellä syntyvistä ihmissuhteista. Samalla olen työstänyt sisäpiiriläisenä omia henkilökohtaisia ajatuksia ja kokemuksia perhehoidossa asumisesta, ja sen vaikutuksista omaan elämäni ja ratkaisuihin. Uskon, että olen herätellyt tutkimuksen myötä keskusteluja ihmissuhteista erityisesti sisarussuhteista myös Varsinais-Suomalaisissa perhehoitokodeissa, ja toivon tutkimukseni herättävän myös ajatuksia sosiaalityöntekijöissä. Sosiaalityöntekijöinä meillä on vahva rooli perhehoidon ja siellä syntyvien sisarussuhteiden onnistumisen kannalta.

9.3 Jatkotutkimustarve

Perhehoidossa syntyy paljon erilaisia ihmissuhteita. Osa suhteista kestää hetken ja osa jää pysyviksi – elinikäisiksi. Jatkotutkimustarve perhehoidon ihmissuhteisiin on tärkeää huomioiden kaikki syntyvät erilaiset ihmissuhteet. Perhehoidon sisarusten välille syntyviä suhteita tulisi tutkia väitöskirjatasoisesti unohtamatta sijaissisarouden merkitys sisarussuhteessa. Perhehoito on erityistä, ja onnistuessaan vaikuttavaa niin yksittäiselle perhehoidossa asuvalle kuin merkityksellistä myös yhteiskunnallisesti. Sijaishuollossa olevien lasten määrä on kasvanut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, ja perhehoidon ensisijaisuus merkitsevyydellään ja vaikuttavuudellaan tulisi huomioida myös tutkimuskentällä paremmin. On uskallettava tarttua eettisestikin haastavaan sensitiiviseen aiheeseen, jotta perhehoito voi pitää kiinni yli satavuotista perinnettään sijaishuollon kentällä ensisijaisena sijaishuollon muotona.

Kandidaatin- ja pro gradu- tutkielmaani tehdessä kävin keskusteluja niin omien sisarusteni kuin myös vanhempieni kanssa perhehoidossa syntyneistä ihmissuhteista. Oma äitini kertoi yhden perhehoidossa meillä asuneen äidin pitävän edelleen yhteyttä säännöllisesti.

Sijoituksesta on aikaa yli 40- vuotta. Tutkimukset ja jopa keskustelut perhehoitajan ja sijoitetun lapsen vanhemman välille syntyvistä ihmissuhteista ovat jääneet sisarussuhteiden tavoin vähiin. Sijaisvanhemman ja sijoitetun lapsen vanhemman välille voi syntyä myös elinikäinen tärkeä ihmissuhde. Miksi näin tapahtuu? Onko se kiittollisuuden velkaa saadusta avusta? Tutkimuksen kautta voisi lähteä tätäkin selvittämään.

Haluaisin korostaa myös tunteiden merkitystä, ja niiden tutkimusta. Tutkimuksen kautta saadaan lastensuojelun ja perhehoidon käytäntöön tietoa siirrettäväksi. Perhehoitokoti ja siellä syntyvät sisarussuhteet ovat erityisiä, ihmissuhteet korostuvat. Jussi Sudenlehden mukaan lastensuojelun asiakkaille on yhteinen piirre erilaisten suhteiden puute, ja ihmissuhteiden merkityksestä puhutaan aivan liian vähän lastensuojelussa. (Sudenlehti 2018, 50.) Petteri Eerolan ja Henna Pirskasen (2018) toimittama teos *Perhe ja tunteet* tuovat kattavan katsauksen perhe- ja läheissuhteisiin liittyvistä tärkeistä tunteista, joiden huomioiminen on jäänyt edelleen vähäiseksi. (Eronen 2018, 459.)

Monitieteellinen tutkimus voisi olla perhehoidossa syntyvien ihmissuhteiden tutkimiseen myös hyvä lähtökohta. Ihmissuhteet perhehoidossa muuttuvat, niihin puututaan juridisesti ja perhehoitokodista tulee julkinen koti. Monet asiat vaikuttavat perheiden ja perhehoidon sisarusten välisiin asioihin, ja näihin voisi päästä paremmin kiinni monitieteellisen tutkimuksen kautta. Olen samaa mieltä Tarja Pösön (2015, 16) kanssa siitä, että lastensuojelun monitieteisen tutkimuksen rinnalle tarvitaan myös keskustelua ihmiskäsitysten pohjalla olevien arvojen puntarointia ja esiintuomista. Nämä eivät ole koskaan yksinkertaisia asioita lastensuojelussa.

Ruotsissa on perhehoidosta olemassa pitkäikäistutkimusta jo 1990 luvulta alkaen (Andersson 1999, 2005). Pitkäikäistutkimukset lastensuojelun perhehoidossa olisi tärkeitä myös Suomessa. Tutkimusta tehdessä on herännyt vahva ajatus siitä, että lastensuojelun perhehoidon kentällä tutkimus on vähäistä, ja lastensuojelun perhehoito kaipaa niin kotimaista kuin kansainvälistä tutkimusta lisää. Erityisen tärkeää tutkimuskentällä on saada kaikkien perhekodeissa asuvien ääni kuuluviin. Näkymätön – Näkyväksi. Jokaisen kokemus ja tunne on yksilöllinen, mutta yhtä tärkeä. Lastensuojelun kehittämiseen on saatava ääntä heiltä, joita se koskettaa, jotta kaikki voivat perheissä hyvin. Tärkeää saada tunne ”*Virtahepo – olohuoneessa*” katoamaan perhehoidon sisarussuhteissa.

Lähteet

- Ainsworth, Mary 1989: Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709–716. <https://doi.org/doi/10.1037/0003-066X.44.4.709>. Viitattu 4.1.2022.
- Ainsworth, Mary 1993: Attachment as related to mother infant interaction. *Advances in Infancy Research*, 8, 1–50. <https://psycnet.apa.org/record/1993-37092-001>. Viitattu 4.1.2022.
- Andersson, Gunvor 2009: Foster children: A longitudinal study of placements and family relationships. *International journal of social welfare*, 18, 13–26. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1468-2397.2008.00570.x>. Viitattu 15.11.2021.
- Araneva, Mirjam 2016a: Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpito-oikeus. Teoksessa: Hakalehto, Suvianna & Toivonen, Virve (toim.) 2016: Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Hansaprint Oy: Helsinki.
- Araneva, Mirjam 2016b: Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko. Talentum Pro: Helsinki.
- Araneva, Mirjam 2021: Lastensuojelun perhehoito on kahden lain loukussa. Sos-blogi ammattilaiselle. 4.3.2021. Sos-lapsikylä. <https://www.sos-lapsikyla.fi/blog/2021/03/04/lastensuojelun-perhehoito-on-kahden-lain-loukussa/>. Viitattu 12.11.2021.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth 2002: Individualization, Institutionalized, Individualism and its Social and Political Consequences. *A life of one's own in a runaway world: Individualization, globalization, and politics*. Thousand Oaks. Lontoo.
- Bedford, Victoria H 1989: Sibling research in historical perspective. *American behavioral scientist*, 33, 1, 6-18.
- Bowlby, John 1969: Attachment and loss. Volume 1. Attachment. New York. Basic Books.
- Bowlby, John 1991b: Attachment and loss. Volume 2. Separation. Anxiety and anger. Penguin books. Alkuperäispainos 1973.
- Bowlby, John 1991a: Attachment and loss. Volume 1. Attachment. Penguin books. Alkuperäispainos 1969.
- Bratich, Jack 2018: Observation in a surveilled world. Teoksessa N.K Denzin & Y.S. Lincoln. *The sage handbook of qualitative research*. 5 painos. Thousand Oaks, CA: 526–545.
- Brody, Gene 2004: Siblings direct and indirect contributions to child development. *Current directions in psychological science*, 13(3), 124–126. <https://doi.org/10.1111%2Fj.0963-7214.2004.00289.x>. Viitattu 21.3.2022.
- Buhrmester, Duane & Furman, Wyndol: 1990. Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development*, 61(5), 1387–1398. <https://doi.org/10.2307/1130750>. Viitattu 8.3.2022.
- Connidis Ingrid Arnet & McMullin Julie Ann 2002: Ambivalence, family ties and doing sociology. *Journal of Marriage and family* 64 / august 2002, 594–601.
- Danielsbacka, Mirkka & Tanskanen, Antti O 2021: Ylisukupolviset suhteet 2000-luvun Suomessa. Teoksessa: Ilmakunnas, Johanna & Lahtinen, Anu. 2021. Perheen jäljillä. Perhesuhteiden moninaisuus Pohjolassa 1400–2020. Vastapaino: Tallinna.
- Deater-Deckard, Kirby; Dunn Judy & Lussier Gretchen 2002: Sibling relationships and social emotional adjustment in different family contexts. *Social development* 11, 571-590.
- Dunn, Judy 2007: Siblings and socialization. Teoksessa Grusec Joan & Hastings, Paul. *Handbook of Socialization. Theory and Research*. The Guildford Press: New York. 309–327.
- Enroos, Rosi: 2016. Lapsen tulo julkiseen kotiin. Huostassaolon ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. S. 224–260. Teoksessa Rosi Enroos; Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.): Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino.
- Eronen, Eija 2018: Tunteet perhe- ja läheissuhteissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2018): 4.
- Ervin-Trip, Susanna 1989: Sisters and brothers. Teoksessa Patricia Goldring Zukow (toim.) *Sibling interaction across cultures*. New York: Springer-Verlag.
- Eriksson, Pia & Säles, Emilia (toim.) 2021: Lastensuojelun perhehoidon järjestäminen. Suositukset perhehoidon toimintaohjeiden sisällöiksi. *Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 6/2021: Helsinki*.
- Eskola, Jari 2018: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, Raine ym. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus: Keuruu.

- Fernandes, Elisabeth 2007: How children experience fostering outcomes: Participatory research with children. *Child and family social work*, 12, 349–359.
- Figaro, Linda & Rottinger, Chris 2018: Unga vuxnas erfarenheter av sina föräldrars uppdrag som familjehem. Examensarbete i Socialt arbete. Högskolan i Gävle. <http://hig.diva-portal.org/smash/get/diva2:1223552/FULLTEXT01.pdf>. Viitattu 10.2.2022.
- Flanagan, Cara 1999: Early Socialisation. Sociability and attachment. *Developmental psychology*. Routledge. Iso-Britannia.
- Forsberg, Hannele 2018: Lasten tunteet, perhesuhteet ja koti. Teoksessa: Eerola, Petteri & Pirskanen, Henna. Perhe ja tunteet. Copyright: Gaudeamus.
- Furman, Wyndol & Buhrmester, Duane: 1985. Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental Psychology*, 21(6), 1016–1024. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.21.6.1016>. Viitattu 21.3.2022.
- Furman, Wyndol; Jones, Laura; Buhrmester, Duane & Adler, Terry 1989: Children's, parents and observers' perspective on sibling relationships. Teoksessa Patricia Goldring Zukow. *Sibling interaction across cultures*. New York: Springer – Verlag.
- Gardner, Helen 1996: The concept of family: Perceptions of children in family foster care. *Child Welfare* 75(2), 161. <https://search.proquest.com/openview/8fbb28796fa7c1fea527360946a897e8/1?pq-origsite=gscholar&cbl=40853>. Viitattu 21.3.2022.
- Hautamäki, Airi 2011: Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam. *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. WSOY pro oy: Helsinki.
- Hedin, Lena 2014: A sense of belonging in a changeable everyday life- a follow-up study of young people in kinship, network, and traditional foster families. *Child and family social work* 19 (2), 165–173.
- Heikkinen, Hannu L.T 2018: Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, Raine ym. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-Kustannus: Keuruu.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne 2010: Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli. *Perhepiirissä*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 266–294.
- Heino, Tarja & Säles, Emilia 2017: Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito. Kohti perhehoidon laadun vahvistamista. *THL:n työpaperi 20/2017*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-857-9>. Viitattu 12.11.2021.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2010: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press. Oy yliopistokustannus: Tallinna.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2015: *Tutki ja kirjoita*. 19. painos. Tammi: Helsinki.
- Hirvensalo, Marika 2021: Sijaisisarouden merkitys perhehoidon sisarusuhteessa. *Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Kandidaatin tutkielma*. Lapin yliopisto.
- Howe, Nina; Aquan-Assee Jasmin; Bukowski William M; Lehoux Pascale M & Rinaldi Christina M 2001: Siblings as confidants. *Social Development*, 10,4, 439–454.
- Hurtig, Johanna 2003: Lasta suojelemissa: etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Väitöskirja. Lapin yliopisto.
- Hyvä perhehoito -työryhmä perhehoitolain toimeenpanon tuki. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:25. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80009/Rap_2017_25.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 14.10.2021.
- Höjer, Ingrid 2001: *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborgs Universitet skriftserien. Institutionen för socialt arbete. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/15246>. Viitattu 11.2.2022.
- Höjer, Ingrid 2007: Sons and daughters of foster carers and the impact of fostering on their everyday life. *Child and family social work*. 12, 73–83.
- Höjer, Ingrid & Sebba, Judy & Luke, Nikki 2013: The impact of fostering on foster carers' children. *An international literature review*. University of oxford. 1-23. https://www.researchgate.net/publication/260798352_The_impact_of_fostering_on_foster_carers'_children_An_international_literature_review_Acknowledgements. Viitattu 10.2.2022.
- Hämäläinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2011: Studying sensitive and contradictory family situations. Considerations from three family studies. *Journal of comparative social work* 6:1, 35–51.

- Hämäläinen, Kati 2012: Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityön yksikkö. Väitöskirja. Jyväskylä.
- Hämäläinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2014: Sensitiiviset perheaiheet haastattelututkimuksessa. Eettiset haasteet, perhesalaisuudet ja intervention mahdollisuus. *Janus* vol 22 (1) 2014, 53–68. <https://journal.fi/janus/article/view/51158/15608>. Viitattu 7.3.2022.
- Ilmakunnas, Johanna & Lahtinen, Anu 2021: Perheen jäljillä keskiajalta nykypäivään. Teoksessa Anu Lahtinen & Johanna Ilmakunnas (Toim.). Perheen jäljillä: Perhesuhteiden moninaisuus Pohjolassa 1400–2000, 11–29. Vastapaino.
- Janhunen, Tarja: 2008. Jotta sijoitukset kestäisivät. Teoksessa Ketola Jari (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin- Perhehoitoa lasten ja vanhempien tukemiseksi. PS-kustannus: Juva.
- Joensuu, Antti 2018: Sijaisvanhemman puheenvuoro. Teoksessa Sudenlahti Jussi & Uusitalo Ilkka. Tulevaisuuden lastensuojelu. Print Best OU: Tallinna.
- Jokinen, Kimmo & Mikats, Jana 2018: Lähisuhteet arjessa. Teoksessa Eerola, Petteri & Pirskanen. Henna (toim.). Perhe ja tunteet. Copyright: Gaudeamus.
- Juvonen, Tuula 2017: Sisäpiirihaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti; Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna. Tutkimushaastattelun käsikirja. Vastapaino: Tampere.
- Kaijanen, Milja 2021: Sijaissisarusten kokemuksia sijaissisaruuudesta ja sijaisperheisiin suhtautumisesta. Pro gradu tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto.
- Kalland, Mirjam & Sinkkonen, Jari 2001: Finnish children in foster care: Evaluating the breakdown of long-term placements. *Child welfare*, 5, 513–527.
- Kalland, Mirjam 2011: Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja sijoitettu lapsi. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam. Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja niiden suojeleminen. WSOY pro oy: Helsinki.
- Kallinen, Kati 2018: Perhehoitolasten sisarusuhteet sekä vertaisuhteet sijaisperheissä. Nuorisotutkimus 36:4 lehti. Nuorisotutkimusseura. Unigrafia: Helsinki.
- Kallinen, Kati 2019: Perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteet biologisiin vanhempiinsa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84:1, 41–51. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201902144989>. Viitattu 14.10.2021.
- Kallinen, Kati 2020: Perhehoidossa olevien lasten perhesuhteet. Pohjoismainen sosiaalityön tutkimus. DOI: [10.1080 / 2156857X.2020.1734064](https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1734064). Viitattu 14.10.2021.
- Karevaara, Eve 2015: Sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia perhe-elämästä. Pro gradu. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Jyväskylän yliopisto.
- Karjalainen, Reeta 2021: Paljon se ottaa, paljon se antaa. Narratiivinen tutkimus sijaissisaruuuden merkityksestä sijaisperheen biologisten lasten elämässä. Pro gradu tutkielma. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto.
- Kaulio, Pia & Svennevig, Hanna 2008: Sisarus. Rakkautta, vihaa, kateutta. Karisto Oy: Hämeenlinna.
- Ketola, Jari 2008: Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa Ketola Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. PS-kustannus: Juva.
- Ketola, Jari 2008: Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa Ketola Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. PS-kustannus: Juva.
- Kettukuja, Minerva 2018: ”Ku sehän on kokonaisuus se perhe”: lyhytaikaisten sijaisperheiden perheyttä tekemässä ja tukemassa. Pro gradu. Tampereen yliopisto.
- Kinnunen, Henna 2008: ”Sehän niinku on silleesti mun pikkusisko”. Sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta. Pro gradu. Kuopion yliopisto.
- Koho, Anni 2015: Sisarusuhteet sijoitettuna olleiden nuorten kertomuksissa. Pro Gradu. Helsingin yliopisto.
- Koskinen, Outi 2018: Sijaishuollossa kasvaneiden nuorten aikuisten perheet ja perheelle annetut merkitykset. Pro gradu. Helsingin yliopisto.
- Laible, Deborah & Thompson, Ross A 2007: Early Socialization: A Relationship Perspective. In J. E. Grusec & P. D. Hastings. *Handbook of socialization: Theory and research* 181–207. The Guilford Press. <https://psycnet.apa.org/record/2006-23344-007>. Viitattu 10.12.2021.
- Lahtinen, Pia & Männistö, Leena & Raivio, Marketta 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia: Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. THL työpaperi 2017/007. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-827-2>. Viitattu 21.3.2022.

- Laine, Eveliina & Häkkinen, Jenni 2011: Sijaissisaruus sijoitettujen lasten elämässä – lastensuojelun työntekijöiden näkemyksiä. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Laine, Senni 2018: Sijaissisarus – perhehoidon näkymätön osapuoli Narratiivinen tutkimus sijaissisarusten osallisuudesta lastensuojelun sijoitusprosessissa. Pro gradu. Lapin yliopisto.
- Laine, Timo 2018: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, Raine ym. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus: Keuruu.
- Laurila, Anja 2008: Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa Ketola Jari. Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Ps-kustannus: Jyväskylä.
- Laurila, Anja 2019: Perhehoidon kipuja. Arkkiset Ay: Forssa.
- Lehti, Laura 2019: Sisarusuhteet lasten kuvaamina. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
- Mason, Jennifer & Tipper, Becky 2008: Being related: How children define and create kinship. *Childhood* 15:4, 441–460.
- Merton, R.K., Fiske, M. & Kendall, P.L 1990: The focused interview. A manual of problems and procedures. Toinen paino. Free Press: Glencoe.
- Miettinen, Timo; Pulkkinen, Simo & Taipale, Joonas 2010: Fenomenologian ydinkysymyksiä. Helsinki University Press: Helsinki.
- Mota, Catarina & Matos, Paula 2015: Does sibling relationship matter to self-concept and resilience in adolescents under residential care? *Children and Youth Services Review*, 56, 97–106. Article in *International Scientific Journal*.
- Njos, Berit Marie & Seim, Sissel 2018: Biological children as participants in foster families. *Nordic Social Work Research*, 2018, 1–12. <https://doi.org/10.1080/2156857x.2018.1465843>.
- Notko, Marianne & Sevon, Eija: 2018. Konfliktit lasten perhesuhteissa. Teoksessa Eerola, Petteri & Pirskanen, Henna (toim.). Perhe ja tunteet. Copyright: Gaudeamus.
- Nuske, Elaine: 2010. Balancing contradictions. The experiences of biological children of foster families. *Children Australia*. Volume 35/3. <http://dx.doi.org/10.1017/S1035077200001152>. Viitattu 20.2.2022.
- Paloniemi, Aila 2018: Ihmissuhteiden toimivuus korostuu perhehoidossa. Pääkirjoitus perhehoitoliiton lehti. <https://www.perhehoitoliitto.fi/files/1626/paakirjoitus0118.pdf>. Viitattu 11.2.2022.
- Parker, Jan & Stimpson, Jan 2004: Raising happy: brothers and sisters. Sibling rivalry, sibling love: what every brother and sister need their parents to know? Sisarusuhteet: kilpailua ja rakkautta. Suomentanut. Laura Jänisniemi & Susanna Tuomi. Helsinki: Otava.
- Perttula, Juha 2005: Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo. Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta ja ymmärtäminen. Guttenberg AS: Tartu.
- Pihlaja, Henrietta 2021: Näkyvät. Sijaissisarusten vertais- ja vaikuttamisyhdistys. <https://www.instagram.com/nakyvat/>. <https://nakyvat.wordpress.com/2021/02/14/nakymattomastanakyviksi/>. Viitattu 11.2.2022.
- Pirskanen, Henna & Eerola, Petteri 2018: Johdanto: Tunteet perhe- ja läheissuhteissa. Teoksessa: Eerola, Petteri & Pirskanen, Henna (toim.). Perhe ja tunteet. Copyright: Gaudeamus.
- Pösö, Tarja 2007: Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa: Jaana Vuori & Ritva Nätkin. Perhetyön tieto, 65–82.
- Pösö, Tarja 2015: Lapsi uusissa olosuhteissa. Adoptio ja perhehoito. Teoksessa: Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa. Printon: Tallinna.
- Rannikko, Ulla 2008: Yhteinen ja erillinen lapsuus: Sisarususten sosiaalistava merkitys. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Rautio, Paula 2004: “Kyllä se varmaan silleen välittää.” Kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. Pelastakaa lapset julkaisusarja 2.
- Ritala-Koskinen, Aino 2001: Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Helsinki: Väestöliitto D 38.
- Rotkirch, Anna 2014: Yhdessä. Lapsen kasvatus ei ole yksilölaji. Werner Söderström osakeyhtiö: Helsinki.
- Rousu, Sirkka 2007: Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.
- Rusanen, Erja 2011: Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Bookwell Oy: Porvoo.

- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2017: Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Hyvärinen, Matti; Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna. Tutkimushaastattelun käsikirja. Vastapaino: Tampere.
- Räty, Tapio 2019: Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Otavan kirjapaino Oy: Keuruu.
- Saastamoinen, Kati 2016: Lapsen oikeus hyvään ja perusoikeuksia kunnioittavaan sijaishuoltoon lastensuojelulaitoksessa. Teoksessa: Hakalehto, Suvianna & Toivonen, Virve (toim.) 2016: Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Hansaprint Oy: Helsinki.
- Sallnäs, Marie; Vinnerljung, Bo & Wertermark, Pia Kyhle 2004: Breakdown of teenage placements in Swedish foster and residential care. *Child and family social work*. 9, 141-152.
- Serbinski, Sarah & Shlonsky, Aron 2014: Is it that we are afraid to ask? A scoping review about sons and daughters of foster parents. January 2014, Pages 101-114. https://www.researchgate.net/publication/259511548_Is_it_that_we_are_afraid_to_ask_A_scoping_review_about_sons_and_daughters_of_foster_parents. Viitattu 14.10.2021.
- Serbinski, Sarah 2017: Growing up with foster siblings: Exploring the impacts of fostering on the children of foster parents. *Quality social work* 16 (1), 131-149. <https://doi.org/10.1177%2F1473325015599247>. Viitattu 21.3.2022.
- Sevon, Eija & Notko, Marianne 2008: Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa: Sevon, Eija & Notko, Marianne. Perhesuhteet puntarissa. Helsinki University Press: Tampere.
- Sinkkonen, Jari 2011: Patricia Crittendenin ajattelu ammentaa monista lähteistä. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOY pro oy: Helsinki.
- Sinkkonen, Jari 2015: Lapsen kiintymyssuhteet tavanomaisissa ja poikkeavissa olosuhteissa. Teoksessa: Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil Kaisa (toim.) 2015: Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Printon Tallinna.
- Sinkkonen, Jari 2018: Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Livonia Print. Riika.
- Sinkkonen, Jari 2020: Onnellinen lapsi. WSOY. Helsinki.
- Sudenlehti, Jussi 2018: Mitä ihmettä meille tapahtui? Suhdekeskeinen hoito lastensuojelussa. Teoksessa Sudenlehti Jussi & Uusitalo Ilkka. Tulevaisuuden lastensuojelu. Print Best OU: Tallinna.
- Sutton, Louise & Stack, Niamh 2013: Hearing quiet voices: biological children's experiences of fostering. *British Journal of Social Work* 43 (3): 1–17.
- Säles, Emilia & Airo, Riikka 2018: Sijaisperheiden sisarussuhteet: lasten tarpeista, oikeuksista- ja nakeista. THL:n työpöytä 32/2018. Uudistuva lastensuojelu — kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 14.10.2021.
- Säles, Emilia 2021: Sisarussuhteiden vahvistamisen käsikirja. Perhehoitoliitto ry. https://www.perhehoitoliitto.fi/files/2795/Sisarussuhteiden_vahvistamisen_kasikirja_4.10.2021.pdf. Viitattu 12.10.2021.
- THL; Tilastoraportti 23 / 2019.
- THL, Tilastoraportti 19 / 2021.
- Tervonen-Arnkil, Kaisa: 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa Ketola Jari (toim.) Menestyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tukemiseen. PS-kustannus: Juva.
- Thoburn, June 2007: Out-of home care for the abused or neglected child: A review of the knowledge base for planning and practice. Teoksessa Kate Wilson & Adrian James. The child protection handbook. Bailliere Tindall, 494–515.
- Thompson, Hayley & McPherson Susan 2011: The experience of living with a foster sibling, as described by the birth children of fosters carers': a thematic analysis literature. 35 (2): 49–60. *Adoption & fostering volume* 35, 2, 49–60.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3 / 2019: Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. Viitattu 12.10.2021.

- Twigg, Robert & Swan, Tracy: 2007. Inside the foster family: what research tells us about the experience of foster carers children 49-61. <https://doi.org/10.1177%2F030857590703100407>. Viitattu 10.12.2021.
- Uusitalo, Ilkka 2019: Työssä oppiminen lastensuojelun sosiaalityössä. Reunaehdot ja mahdollisuuksia ammatillisen asiantuntijuuden kehittymiselle. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja. Turku.
- Valkonen, Leena 1995: Kuka on minun vanhempani? Perhehoitotuorten vanhempisuhteet. Tutkimuksia 52. Stakes: Helsinki.
- Valkonen, Leena 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella? Teoksessa Ketola Jari (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. PS-kustannus: Juva.
- Valkonen, Leena & Janhunen, Tarja 2016: Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. Katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin. THL työpaperi 45/2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131580/URN_ISBN_978-952-302-789-3.pdf?sequence=1. Viitattu 14.10.2021.
- Vastamäki, Tarja 2017: Sisarusuhteita sijaisperheessä: ”Ei kenenkään sijainen vaan ihan oikea sisko”. Pro gradu. Sosiaalityön tutkinto-ohjelma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pori.
- Vilkkä, Hanna 2015: Tutki ja kehitä. PS-Kustannus: Juva.
- Vilkkä, Hanna 2021a: Tutki ja kehitä. Päivitetty painos. PS-kustannus: Keuruu.
- Vilkkä, Hanna 2021b: Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. PS-kustannus: Keuruu.
- Weisner, Thomas S 1989: Comparing sibling relationships across cultures. Teoksessa Patricia Goldring Zukow. Sibling interaction across cultures. New York: Springer – Verlag.

Virallislähteet

LSL	Lastensuojelulaki (13.4.2007/417)
PerhehoitoL	Perhehoitolaki (20.3.2015/263)
	Yleissopimus lasten oikeuksista (60/1991)
	Kansallinen lapsistrategia. 23.2.2021.
	Valtioneuvoston julkaisu

Liite 1 Tutkimuslupa

KAARINAN KAUPUNKI
Sosiaali- ja terveysterveystoimet
Perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja

PÄÄTÖS
8.12.2021

NRO 23/2021

TUTKIMUSLUPA

Asia Lapin yliopistossa sosiaalityötä opiskeleva Marika Hirvensalo hakee tutkimuslupaa Pro gradu -tutkielmaan aiheesta: Sisarusuhteeseen liittyvät narratiivit sijaissisarusten ja sijoitetun lapsen elämäntarinoissa perhehoitossa. Tutkimuslupaa haetaan haastattelujen tekemiseen.

Tarkempi kuvaus on päätöksen liitteenä olevissa tutkimuslupahakemuksessa ja tutkimussuunnitelmassa sekä muissa liitteissä.

Päätös Myönnän tutkimusluvan. Tutkimus tulee toteuttaa hyviä tutkimuseettisiä ja tieteelliselle käytännölle asettuja periaatteita sekä salassapitoa ja vaitiolovelvollisuutta noudattaen kuten tutkimusluvassa on kuvattu. Yhteishenkilönä toimii sijaishuoltoyksikkö Tammen sosiaalityöntekijä Sirpa Vainio.

Päätöksen allekirjoitus

 Emilia Heikkilä
 Perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja

Liitteet
Päätös asetettu nähtäville

Viranhaltijapäätökset asetetaan yleisesti nähtäville kaupungin internet-sivuille seuraavasti:
 - kuukauden 1.-15. päivinä tehdyt päätökset saman kuukauden 16. päivänä
 - kuukauden 16.-31. päivinä tehdyt päätökset seuraavan kuukauden 1. päivänä

Tiedoksi Hakija

Tiedoksianto asianosaiselle Tämä päätös on [ ] lähetetty tiedoksi mainituille Tämä päätös on [ ] annettu tiedoksi mainituille Päiväys 22.10.2021

Tiedoksiantaja _____

Asianosaisen allekirjoitus _____

Oikaisuvaatimus Oikaisuvaatimusviranomainen
 Sosiaali- ja terveystoimitus

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Kirjetiedoksiannossa asianosaisen katsotaan saaneen päätöksen tiedoksi seitsemäntenä päivänä päätöksen lähettämisestä, ellei muuta näytetä. Sähköisesti asiakirja katsotaan annettuna kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Kunnan jäsenen, joka ei ole asianosainen, katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi yleisessä tietoverkossa. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitet-

Liite 2 Haastattelurunko

Teemahaastattelun kysymykset

Taustakysymykset: Ketä haastatellaan, ikä, sukupuoli, sijais sisarus vai sijoitettu lapsi, aika perhehoidossa, sisarusten määrä perhehoidossa, ikäero toiseen vastaavaan perhehoidon sisarukseen

Aihealueet: Sisarussuhde, kiintymyssuhde ja perhesuhteet

Sisarussuhde

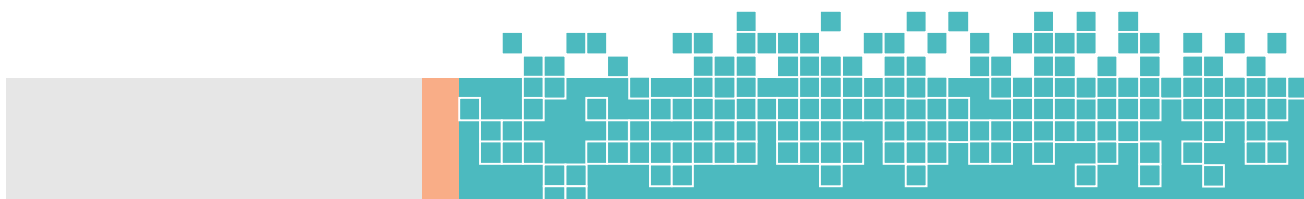
- Oletko puhunut ennen perhehoidon sisarusten kanssa sisarussuhteestanne?
- Oletko miettinyt omia sisarussuhteita perhehoidossa?
- Millaisia sisarussuhteita Sinulla on tai on ollut?
- Mitä sisarus Sinulle merkitsee?
- Millaisia vaikutuksia on hyvällä sisarussuhteella?
- Millaisia vaikutuksia voi olla, jos sisarussuhde on huono?
- Onko välillenne syntynyt sisarussuhde? Jos on tai ei ole niin mistä sen tietää?
- Eroaako sisarussuhde eri sisarusten kanssa? Ja miten?
- Millainen on hyvä sisarussuhde?
- Eroaako biologinen sisarus ei biologisesta?
- Millaisissa asioissa koet sisaruksen läheiseksi?
- Millaisissa asioissa sisarus ei ole läheinen?
- Onko Sinun ja sisaruksesi suhde / välit muuttuneet? Millaisia muutoksia olet havainnut?
- Mitä teet sisarussuhteen eteen?
- Millaista olisi, jos Sinulla ei olisi sisarusta?

Kiintymyssuhde

- Tunnetko kiintymystä sisaruksiin?
- Mitä hyvä kiintyminen on?
- Mikä estää kiintymyssuhteen muodostumisen?
- Mitä kiintymys sisareen on antanut Sinulle?
- Mistä olet jäänyt vaille, jos kiintymystä ei ole muodostunut?
- Millaisia vaikutuksia koet saaneesi sisarussuhteesta?

Perhesuhteiden neuvoteltavuus

- Millaisia perhesuhteita on muodostunut?
- Voiko sijais sisarus olla sisarus? / Voiko sijoitettu lapsi olla sisarus?
- Koetko omien perhesuhteiden muuttuneen perhehoidon aikana?
- Mitä positiivisia asioita olet kokenut muuttuneesta perhesuhteesta?
- Oletko kokenut kielteisiä asioita perhehoidon aikana perhesuhteistasi? Jos olet niin mitä?

Liite 3 Haastattelupyyntö kirje

Hei perhehoidon sisarukset!

Asun Varsinais-Suomessa ja opiskelen Lapin yliopistossa sosiaalityötä. Teen pro gradu-tutkielmaa perhehoidon sisarusten kokemuksista sisarussuhteista. Tutkimukseni tavoitteena on tutkia kokemuksia sisarussuhteista ja sen vaikutuksista perhehoidon sisaruksille, sijaissisarukselle ja sijoitetulle lapselle. Tutkimusteema on tärkeä, koska tutkimusta perhehoidon sisarussuhteista on vähän. Tämän tutkimuksen kautta saadaan sekä sijaissisaruksen, että sijoitetun lapsen kokemus kuuluviin.

Opinnäytetyötäni varten haastattelen yli 16-vuotiaita saman perhehoitajan sijaissisarusta ja sijoitettua lasta. Tarkoituksena on, että haastattelut tehdään henkilökohtaisina tapaamisina, mutta haastattelu onnistuu myös etänä esimerkiksi Teams sovelluksen kautta tai puhelimitse.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Haastattelut analysoin niin, että kukaan haastateltavista ei ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto hävitetään tutkimuksen teon jälkeen. Haastattelu on n. tunnin mittainen, ja lähetän osan kysymyksistä haastateltaville etukäteen aiheeseen tutustumista varten.

Tavoitteeni on, että tutkimukseni valmistuu kevään 2022 aikana. Haastattelujen aikataulu on sovittavissa joustavasti joulukuulle 2021 ja tammi- helmikuulle 2022.

Toivon Sinulta yhteydenottoa sähköpostiini mhirvens@ulapland.fi haastatteluajan sopimiseksi 20.12.2021 mennessä. Vastaa myös mielelläni kysymyksiin tutkimuksestani.

Kiitos osallistumisesta tutkimukseeni!

Tutkimustani ohjaa YTT Harri Jokiranta, harri.jokiranta@ulapland.fi

Ystävällisin terveisin

Marika Hirvensalo
Lapin yliopisto
mhirvens@ulapland.fi

Liite 4 Suostumuslomake

Hei!

Olen Hirvensalon Marika Varsinais-Suomesta ja teen sosiaalityön pro gradu -opinnäytetyötäni Lapin yliopistossa. Haluan tutkielmallani tuoda esiin perhehoidon sisarusten näkemyksiä ja omia kokemuksia perhehoidossa syntyneestä sisarussuhteesta. Perhesuhteita ja kodin merkitystä on tutkittu 2012 sijoitettujen lasten näkökulmasta, jonka vuoksi näenkin, että olisi äärimmäisen tärkeää saada myös perhehoidon kaikkien sisarusten ääni kuuluviin, jotta tieto sisarussuhteista lisääntyisi ja lastensuojelun perhehoidon palveluita voitaisiin kehittää entisestään.

Osallistutte tutkimukseen omasta vapaasta tahdostanne ja voitte keskeyttää tai peruuttaa tutkimuksen minulle ilmoittamalla, milloin vain niin halutessanne ilman, että siitä seuraa teille haittaa. Kertomanne asiat jäävät tutkijan ja haastateltavan välisiksi, eivätkä haastattelutilanteessa kerrotut asiat vaikuta haastateltavan asemaan. Tietojanne ei luovuteta tutkijan lisäksi muille ulkopuolisille henkilöille. Tietoja käytetään vain tämän pro gradu -tutkimuksen tekoon. Olette valikoituneet tutkimukseen, sillä sovitte sen kohderyhmään, eli olette perhehoidon sisarus), jonka vuoksi Varsinais-Suomen sijaishuoltoyksiköllä on teidän perhehoitajan yhteystietonne, ja he ovat ottaneet teihin yhteyttä ja tiedustellut halukkuuttanne osallistua tutkimukseen.

Teiltä tullaan kysymään vain tutkimuksen kannalta olennaisia tietoja. Voitte halutessanne jättää vastaamatta mihin tahansa kysymykseen. Nauhoitan haastattelut, jonka jälkeen kirjoitan ne tekstimuotoon. Säilytän haastatteluaineiston omalla kannettavalla tietokoneellani ja varmuuskopion muistitikullani, joihin muilla henkilöillä ei ole pääsyä. Tietokone sekä muistitikku ovat suojattu salasanoin. Aineiston tekstimuodosta poistan tunnistetiedot anonymiteetin varmistamiseksi, eikä teitä pystytä tunnistamaan lopullisesta tutkimuksesta vastaustenne perusteella. Poistan haastatteluaineiston laitteiltani heti tutkimuksen päätyttyä. Tutkimuksen tulokset ovat luettavissa lopullisessa pro gradu -työssäni, jonka pyrin saamaan valmiiksi kesäkuuhun 2022 mennessä.

Vakuutan ja toivon, että pystytte luottavaisin mielin avoimesti kertomaan kokemuksistanne, jotta tieto tutkittavasta ilmiöstä lisääntyisi. Haluan korostaa sitä, että en ole arvioimassa tai ottamassa kantaa perhehoidossa muodostuneisiin sisarussuhteisiin, vaan tutkijana kiinnostunut *perhehoidosta ja siellä muodostuneiden sisarussuhteiden* merkityksestä tutkittavien elämään ja omiin kokemuksiin. Henkilökohtaisesti kiinnostukseni on aiheeseen suurta, olen itse perhehoidossa asunut sisarus, sijaissisar.

Kiitos kun osallistutte tutkimukseni toteuttamiseen!

Olen ymmärtänyt yllä olevat tiedot ja suostun osallistumaan kyseiseen tutkimushaastatteluun:

Haastattelun paikka ja aika:

_____

Haastateltavan allekirjoitus

_____

Nimenselvennys

Haastattelijan allekirjoitus

_____

Nimenselvennys